

ISSN 1024-2600

1/2000

Eesti Loomaarstlik Ringvaade

Eesti Loomaarstlik Ringvaade

E E S T I L O O M A A R S T I D E Ü H I N G U A J A K I R I

THE ESTONIAN VETERINARY REVIEW • ESTNISCHER TIERÄRZTLICHE RUNDSCHAU • REVUE VÉTÉRINAIRE ESTONIENNE

Sisukord

Esimene veerg

To be or not to be loomaarstiteaduskond? — *T. Suuroja* 2

Teooria ja praktika

Laseri Agnis — L01 toime luumurdude paranemisele — *K. Reidla, A. Lehtla* 7

Ravimid ja meetodid

Mastiidipatogeenide tundlikkus antibiootikumide suhtes — *B. Aasmäe, P. Kalmus, T. Ööpik, E. Klaassen* 9

Ortopeediaveerg

Osteoartriit väikeloomadel — *M. Lasn* 11

Väliskirjandusest

GPG — mida sellelt oodata? 14

Glükokortikosteroidide kasutamine ägeda kesknärvisüsteemi trauma korral 18

Eesti Loomaarstide Ühing

ELÜ üldkoosolek 20

Loomaarstiteaduskonnas

Rebaste ristimine '99 — *G. Liivla, M. Kivisik, M. Juhansoo* 30

Kutsemagistrantuur 33

Mõttevahetus

Loomaarsti ameti reguleerimine Lääne-Euroopas — *A. Viltrop* 34

Avalik saladus ehk hundid söönud, lambad söödud — *J. Tuha* 36

Konverentsid

Värskeid andmeid ja vahetuid muljeid veterinaarparasitoloogilisest uurimistööst maailmas — *A. Kaarma* 38

Veterinaarmeditsiini ajaloost

80 aastat eesti loomaarstide ühingut — *E. Ernits* 41

Elust enesest

Uus on unustatud vana — *J. Tuha* 46

Personalial

Tiina Toomet 40 46

Hanno Kübar 70 47

Eesti Loomaarstide Ühing

Kreutswaldi 62

51014 Tartu

Tel/faks: 27 422 582

e-post: ely@eau.ee

www.eau.ee/~ely/

Reg. nr. 80077287

Kontor avatud E–R 9–16

President

Toomas Tiirats

Sekretär

Birgit Aasmäe

Pangaarved

1120072962 Hansapank

10102001501001 Eesti Ühispank

«ELR» toimetis

peatoimetaja:

Arvo Soomets

Tel 251 38 001

toimetajad:

Jaagup Alaots, Arvo Viltrop,

Evald Reintam

Reklaam ja kuulutused

Tel./faks 27 422 582

Küljendus ja kaane kujundus

Tiit Lepp

e-post: lepp@kodu.ee

Trükk

AS Stilett, Tartu

Kaanefoto:

Toivo Suuroja

«ELR» ilmub 6 korda aastas. Tellimusi vormistab ELÜ, tel 27 422 582

To be or not to be loomaarstiteaduskond?

Toivo Suuroja

EPMÜ loomaarstiteaduskond

Quo vadis loomaarstiteaduskond? Sellise küsimuse esitas käesoleva kirjutise autor ca 4 aastat tagasi 1996.a. esimeses "Loomaarstliku Ringvaate" numbris. Veidi vabameelses stiilis käsitles autor võimalikke ohtusid, mis tema arvates võivad oodata EPMÜ loomaarstiteaduskonda "turumajanduse jahedatesse voogudesse sukeldumisel". Ühena võimalikest "mustadest stsenaariumidest" nägi autor ette ka loomaarstiteaduskonna sulgemise mõtte tekkimist maksumaksjate raha ümberjaotavate kõrgete riigibürokraatide peades! Ja kuigi palusin Jumalat, et seda ei juhtuks, on see mõte mitte ainult tekkinud, vaid seda on asutud juba isegi realiseerima. Seoses Eesti Vabariigi võimaliku liitumisega Euroopa Liiduga on põllumajandusminister avaldanud muret veterinaarmeditsiinilise hariduse madala taseme üle Eestis. On arvatud, et võimalikuks lahendiks olukorra parandamisel oleks humaan- ja veterinaarmeditsiiniõppe integratsiooni erinevad vormid.

Tõsi mis tõsi, humaanmeditsiin ja veterinaarmeditsiin e. loomaarstiteadus on väga lähedased sugulased, n.ö. vend ja õde, ühe ema — meditsiini lapsed. Tõsi on ka see, et juba ca 350 aastat tagasi õpetati tollases Tartu Rootsi-aegses ülikoolis meditsiiniteaduskonnas loomade ja inimeste ühiseid nakkushaigusi. 1803.a. TÜ arstiteaduskonna põhikiri nägi ette ka loomaravi erakorralise professori. Rajatu oli nii Eestis

kui ka kogu tollases Vene impeeriumis esimene üliõpilaste koolitamiseks mõeldud veterinaariainstituutsioon. Georg Freidrich Parrot tegi 1825.a. ettepaneku rajada Tartu Ülikooli juurde ka veterinaariaosakond. Ettepanek saadeti Venemaa haridusministeeriumile ja seda korraldati ka järgmistel aastatel, kuid esialgu tulemusteta.

Seoses loomataudide, eriti aga inimestele ohtlike taudide laialdase levimisega tekkis aga terav vajadus spetsiaalselt loomade haiguste tõrje ja ravimisega tegelevate veterinaarmedikute ettevalmistamiseks, sest tavalised meedikud e. inimesearstid polnud võimelised neid ülesandeid täitma. 1843.a. tegigi Venemaa haridusministeeriumi meditsiinikomitee ettepaneku luua Tartus, Moskvas ja Harkovis iseseisvad veterinaariakõrgkoolid. Seda projekti arutati arstiteaduskonna nõukogus ja 30. aprillil 1843.a. kiitis Tartu Ülikooli arstiteaduskonna nõukogu projekti heaks ja soovitas luua ülikoolist eraldiseisva kõrgema veterinaarkooli. Viis aastat hiljem (1848.a.) otsus ka realiseeruda. 1873.a. nimetati õppeasutus ümber instituudiks. 1918.a. evakueeriti Tartu Veterinaaria Instituut Saraatovisse, kus tema baasil loodi Saraatovi Zooveterinaarianstituut. 1919.a. asutati Tartusse jäänud Tartu Veterinaaria Instituudi varade ja õppejõudude baasil Tartu Ülikooli loomaarstiteaduskond. Selline oleks lühikene ekskurss Eesti veterinaar-

meditsiinilise kõrghariduse 151 aastasesse minevikku.

Milles seisneb siis meie praeguse veterinaarmeditsiinilise hariduse "madal tase"? Igasugune ülikool valmistab ju ette kvalifitseeritud spetsialiste igasugustele elualadele. Kui on madal ülikoolis õpetatu tase, siis on loogilise järeldusena madal ka vastava eriala tase. Meditsiiniõpetuse madala taseme näitajaks peaksid olema kehvad arstid ja haigused, s.t. haige rahvas, veterinaarmeditsiinilise hariduse madala taseme näitajaks aga haiged loomad, eelkõige igasugused loomataudid. Kuid Jumal tänatud, loomade nakkushaiguste osas on meil olukord tunduvalt parem kui paljudes vanades Euroopa kultuurriikides, sealhulgas ka meie lähimate põhjanaabrite juures. Meil puuduvad (on likvideeritud) loomade nn. A-grupi nakkushaigused. Nn. Nõukogude Eesti põllumajanduse tootmisnäitajad olid igati võrreldavad Põhjamaade omadega. Meil oli hästiorganiseeritud veterinaarlaboratooriumide võrk ja majandite veterinaarteenistus. Veterinaarmeditsiinilises teenindamises osutati suurt tähelepanu nn. veterinaarprofülaktilistele töödele. Me võime rääkida ülikoolides kaasaegse sisseseade ja aparatuuri puudumisest, nappidest rahalistest vahenditest, kuid olgem ausad ja ärge me rääkigem veterinaarhariduse kui sellise madalast tasemest. Ka kehvades oludes võivad kasvada tugevad mehed. Nii tegid meie sajandialguse kehvades oludes kasva-

nud ja harjutanud jõumehed Hackenshmidt, Lurich ja Alberg seljad prügiseks teiste Euroopa kultuurriikide meestel. Sajandivahetuse Eesti talupoisid ja –sulased oskasid ka kõik lugeda ja rehkendada ja vanadel pildidel on neil ka lipsud ees ja uuriketid kõhu peal.

Omariiklus on iga rahvuse ülim aade, omariikluse viljaks on ka omakeelne haridus, nii madalam kui kõrgem. Iga ülikool, olgu see põllu-, raua-, humanitaar- või kaunite kunstide oma, on rahvuse kultuuri näitajaks. Omakeelne haridus on ka oma-meelne. Neil päevil, kui meie rahvus-ülikool tähistas oma eksisteerimise 80. aastapäeva, on üks meie lugupeetud haritlane prof. H. Piirimäe öelnud järgmist: "Emakeelne ülikool on oluliseks tingimuseks rahvuse ja rahvuskultuuri säilimisele. Meil on läbi aegade leidunud neid, kes on pidanud vajalikuks saada sakslaseks, venelaseks või kelleks iganes. Ehk elame üle ka üleskutsed saada inglaseks sellisel kujul nagu paljud Aafrika rahvad. Mõistagi ei tohi me kärbuda ka rahvuslikus suletuses. Kuid ega selline suletus olegi olnud kunagi meie püüdlus" (Postimees, 4. dets. 1999.a.).

Ei tea miks peaksime nüüd siis hakkama "fucking" inglaseks või "perkele" soomlasteks.

Mida siis soovivad meie lugupeetud "isamaaliselt mõõdukad reformimeelsed" põllumajandusbürokraadid? Veterinaarhariduse "paremustamiseks" näevad nad 4 võimalust. Esitame need n.ö. prioriteetsuse järjekorras.

1. Hakata loomaarste ette valmistama hästi välja arendatud, kaasaegselt sisustatud ja normaalselt rahastatud Euroopa ülikoolides. Eelkõige mõeldakse siinkohal Helsingi Ülikooli loomaarstiteaduskonda.

2. Nn. segavariant e. saba aeglane maharaiumine. Osa e. baasõppeaineid õpetada Tartu Ülikooli biomeedikumi baasil, kliinilised ained viia aga üle Helsingi Ülikooli loomaarstiteaduskonda.

3. Viia EPMÜ loomaarstiteaduskond üle Tartu Ülikooli koosseisu.

4. Jätkata kõrgema veterinaarme-

diitsiinilise hariduse andmist EPMÜ loomaarstiteaduskonnas.

Lugeja lahkel loal püüaksime siinkohal veidi lahata ülaltoodud variante, püüaksime leida nendes tugevaid ja nõrku külgi.

Kuid kõigepealt esitaksime veidi intrigeeriva küsimuse. Millest selline ministeeriumbürokratia äkiline huvi kõrgema veterinaarhariduse vastu? Põhjus on väga lihtne ja proosaline — eeldatav ühinemine Euroopa Liiduga. Euroopa Liidu veterinaarteenistustes saavad aga töötada vaid nn. eurodiplomiga loomaarstid. Eurodiplomit saavad aga väljastada vastava komisjoni poolt akrediteeritud ja nõuetele vastavaks tunnustatud kõrgemad veterinaarõppeasutused. Esitatavad nõuded nii õppekavade, õppejõudude, õppehoonete kui ka õppevahendite osas on aga väga kõrged. Te küsite, et kas siis ka hea tahtmise korral on neid võimatu täita? Ei ole võimatu. Tarvis on selleks vaid kolme asja: aega, raha ja inimesi.

Selge on see, et põllumajandusministeeriumil on asjaga kiire. Ilma akrediteeritud loomaarstideta pole põllumajandusel Eurosse asja. Asja käivitamiseks on vaja raha, raha ja veelkord raha. Raha aga kas pole või ei taheta teda selleks anda. Seepärast asi kaelast ära ja tellime Soomest vastavad europaberitega mehed või õpetame omad noored korralikes välismaa õppeasutustes välja. Stopp! Kerime siin natuke ajaloolinti tagasi. Oigus olevat neil, kes ütlevad, et iga uus on hästi unustatud vana! See kehtib ka bürokraatia võtete kohta. Nii tõstatas 1923.a. lõpul tollane Loomatervishoiu Peavalitsuse juhataja loomaarst August Arras üles küsimuse loomaarstiteaduskonna likvideerimisest. Teaduskonna sulgemist põhjendati sellega, justkui vajaks Eesti aastas ainult 4–5 uut loomaarsti ja seda vähest võiks ka välismaal koolitada. Paar aastat kestnud poleemika järel, milles osales ka ajakirjandus, otsustas tollane Riigikogu 1925.a. loomaarstiteaduskonna siiski säilitada.

Nn. "vabariiklike kohtade" süsteemi kasutati nõukogude perioo-

dil laialdaselt. Nimelt puudusid enamuses liiduvabariikides paljude kitsaste erialade spetsialistide ettevalmistamise võimalused. Suhteliste väheste kitsaprofiililiste spetsialistide ettevalmistamiseks eraldati vabariikidele vastavalt nende rahvamajanduse vajadusele kohad Moskva, Leningradi või mõne muu suurema linna vastavas ülikoolis või instituudis. Need kohad olid konkursivabad. Üliõpilaskandidaadid tegid sisseastumiseksamid ära kas Tartu Ülikooli (meditsiin ja humanitaaraladel), Tallinna Polütehnilises Instituudis (inseneritehniliste erialadele) või Eesti Põllumajandusülikooli (põllumajanduslikele erialadele) juures. Kohti ületava taotlejate arvu korral toimus n.ö. vabariigisisene konkurss. Suunatud ja vastava eriala omandanud spetsialistid koolitati vabariigi arvel ja nad pidid hiljem töötama teatud arvu aastaid vabariigi valitsuse poolt määratud töökohtadel. Palun väga, Eesti Vabariik laseb Soome Vabariigil endale Helsingi Ülikooli loomaarstiteaduskonnas ette valmistada näiteks 25 loomaarsti aastas (meie eelmise aasta n.ö. riiklik tellimus). Üliõpilaskandidaadid esitavad dokumendid, konkureerivad omavahel Eesti siseselt, sest Soomes nad lihtsalt ülikõrge konkurentsi (ca 20 soovijat kohale) ja puuduliku keeleoskuse tõttu konkursi läbida ei suuda, riik maksab õpetamise kinni, korvab ka osaliselt meie mõistes väga kõrged elamiskulud väga kallis Helsingi linnas ja saab tagasi europaberitega loomaarstid. Lihtne ja loogiline, kasulik nii Eesti bürokraatidele kui ka Helsingi Ülikooli loomaarstiteaduskonnale. Aga kes ja kui palju maksab, küsite teie? Siit esimene vastuväide punktile 1. Loomaarstide koolitamine välismaal oleks vaesele Eestile liialt kallis. Meil maksis ühe üliõpilase koolitus riigile 1999.a. 56000 krooni. Soomes maksaks see 338000 ja Rootsis 274000 krooni. Seega tuleks viieaastase õppe eest Eesti riigil ühe üliõpilase koolitamise eest tasuda: Soomes 1,7 ja Rootsis 1,4 miljonit krooni. Korrutame 25-ga ja saame vastavalt 42,0 ja 34,5

miljonit krooni. Aga riik peab, nagu juba öeldud, osaliselt korvama ka üliõpilaste reisimis-, elamis- jm. kulud. Aga kus on garantii, et need kullahinnaga "eurotarkpead" üldse Eestisse 3000—4000 kroonise kuu- palgaga ametikohtadele tagasi tulevad? Ütlete, et las õpivad õppelaenuga, selle aga nõuavad pangad tagasi. Ei härrased, meie ei ela enam N. Liidus, meie oleme vaba Euroopa kodanikud ja seejuures veel igasuguste inimlike õigustega kodanikud. Meie võtame uue laenu ja taotleme oma eurodiplomiga Soomes, Norras, Rootsis või kusagil mujal tegevusloa ja hakkame teenima vähemalt kümme korda rohkem kui Eestis. Meie näitame Teile ja Teie isamaale kahe näpu vahelt kolmandat ja ongi kõik.

Aga võibolla ujutavad meie loomaarstide tööturu üle meil õppinud Soome Vabariigi kodanikud, ja veel inglased, prantslased, aafriklased, jaapanlased, hiinlased jne., jne. ennustab kolleeg Soomets. Nende palgakadega, mida meie riiklik veterinaarsüsteem pakub, kindlasti mitte! Pealegi on meil õppivad Soome üliõpilased n.ö. kehvem kraam, need, kes Soomes konkurssi ei läbi. Ja kui juhtubki ime, et keegi võõramaalane tuleb nn. eurodiplomiga Eestisse tööle, siis on tal kohaliku "koopakapitalismi" ja kommetega raske kohaneda. Nad ei tunne kohalikke olusid, eriti epidemioloogilist olukorda, tavasid. Neil puuduvad kogemused siin töötamiseks (näiteks Ida-Virumaal). Lisaks loomaarstidele õpivad EPMÜ loomaarstiteaduskonnas ka liha- ja piimatööstuse spetsialistid. Kas hakkame neid ka välismaal ette valmistama. Palun väga, aga see maksab jällegi miljoneid.

Välismaalt palgatud loomaarstide töötamisel tuleks riigile strateegiliselt tähtsatesse teenistustesse palgata kallid välismaa loomaarstid. Aga mis juhtub siis, kui Eesti välis- või sisepoliitiline olukord halveneb, muutub kriitiliseks. Siis juhtub see, mis juhtuma peab ja õrnahingelised ja õrnatundelised välismaalased lihtsalt lahkuvad ohtlikust

piirkonnast nagu üks mees. Riik aga jääb temale kriitilises olukorras ilma temale ülimalt vajalikust institutsioonist.

Kolmas vastuväide. Kogu Eesti veterinaarmeditsiini alane teadustöö on Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi likvideerimise järgselt koondunud loomaarstiteaduskonda. Teadustöö finantseerimine on lahutamatult seotud teaduskonnaga. Mis saab siis eelkõige kohalike nõudmiste täitmisele suunatud teaduslikust uurimistööst. Teaduskonda on koondunud ka kogu Eesti veterinaarmeditsiinalane nõustamine. Kas suudavad välismaalased neid nõudmisi ja vajadusi adekvaatselt katta?

Neljas vastuväide. Loomaarstiteaduskonna juures olev suurloomade kliinik on ainus kogu Eestit teenindav suurloomakliinik, mis on lahutamatult seotud teaduskonna õppetöoga. Õppetöö likvideerimisel likvideerub ka kliinik.

Viiendaks tahaks rõhutada, et veterinaarmeditsiiniline teenus on kogu maailmas kallis. Välismaal kalli hariduse omandanud loomaarst ei lepi meie kasina tasuga. Kallima tasu maksmist piirab aga meie elanikkonna valdava osa madal elatustase.

Loomaarstiteaduskonna likvideerimise üheks kaalukamaks vastuväiteks on asjaolu, et Eesti veterinaarteenistus on suutnud oma territooriumil likvideerida nii loomadele kui inimestele ohtlikud nakushaigused (nn. A-rühma haigused). Samas ei ole seda teha suutnud paljude arenenud riikide (Saksamaa, Itaalia, Hispaania jne.) loomaarstid. Eesti veterinaarmeditsiin on alati silma paistnud oma profülaktilise suunitlusega.

Nagu näeme koguneb loomaarstiteaduskonna likvideerimisevastaseid kaalukaid vastuväiteid hulgalt. Loomaarstiteaduskonna likvideerimisest tulenev väidetav ajutine majanduslik kasu osutub kindlasti Pyrrhose võiduks, mille negatiivseid hilistagajärgi on hiljem kulukatest kulukam likvideerida.

Meie põllumajandusministeeriumi veterinaarbürookraate näib eriti

kõitvat võimalus veterinaarharidust "paremustada" Tartu Ülikooli vastvalminud biomeedikumi baasil. Olen selle poolt, et kontaktid teadus- ja õppetöö vallas peavad välis- ja kodumaa teiste ülikoolidega säiluma ja tugevnema. Veterinaar- ja humaanmeditsiiniõppe sügavast erinevusest tingituna on teaduskond senini saanud Tartu Ülikoolis kliinikumi abi kasutada vaid õige vähesel määral sellistes õppeainetes nagu anestesioloogia, oftalmoloogia ja radioloogia. Opetatavate objektide kardinaalsete erinevuste tõttu ei ole loomaarstiteaduskond saanud korraliste või erakorraliste õppejõudena kasutada Tartu Ülikooli õppejõudusid. Samas on Tartu Ülikoolis õppetööd teinud või teevad professorid J. Tehver, Ü. Pavel, J. Parre, H. Kübar, T. Suuroja, van. teadur E. Aaver, doktorant M. Aunapuu.

Näha kallist raha maksnud ülikooli biomeedikumis tasuta ime-rohtu loomaarstiteaduskonna materiaalse baasi tugevdamisel on lihtsalt öelduna lollus. Rahapuuduses ülalt (üks korras) ja otsest (20 m) äralõigatud ja igasuguseid asutusi täistopitud pealtnäha imposantne hoone ja eriti tema õpperuumid on ülimalt kitsad juba praegustelegi sealolijatele. See on nii nagu kasvavale poisijõmpsikale selgaaetud kitsas vammus, millest juba täna tolknevad välja pikad, iga päevaga kasvavad käed-jalad. Uskuge mind, kes on 9 aastat kohakaasluse alusel arstiteaduskonnas töötanud — meid ei oota seal keegi ja ruumi meie jaoks seal lihtsalt pole! Koostöövõimalusi näeme aga eelkõige teadustöö osas ja seda tänu Tartu Ülikooli biomeedikumi rahuldavale varustatusele kaasaegse uurimisaparatuuri ja -seadmetega. Seda koostööd ka tehakse (Ü. Jaakma, A. Valdmann, M. Aunapuu, T. Suuroja).

EPMÜ loomaarstiteaduskond ei tohiks mingil juhul saada integratsiooni objektiks, vaid vastupidi integratsioonikeskuseks. Heaks näiteks siin on meil õppida soovivate välisüliõpilaste arv (hetkel 30 välisõppurit). Taasiseseisvumise järel on loomaarstiteaduskond andnud dip-

lomi seitsmele (2 neist kiitusega) Soome Vabariigi kodanikule. Soomlaste tung meie teaduskonda on ülalavaltsiv. On selge, et positiivse euroakrediteerimise järgselt tõuseks teaduskonna konkurentsivõime haridusturul tunduvalt. Võib arvata, et Helsingi Ülikooli loomaarstiteaduskond ei näe eriti hea meelega Eestisse konkurentsivõimelise nn. euroteaduskonna tekkimist. Arvatavasti kaasneksid n.ö. euointegratsiooniga ka teatud toetussummad veterinaarspetsialistide ettevalmistamiseks. Võib arvata, et meist nendes asjades osavamad soomlased juba kuulevad euroraha meeldivat kõlinalat. Loomulik, et Eesti veterinaarspetsialistide ettevalmistuse üleviimisel Soome liiguvad sinna ka eurod. Turumajanduses pole sõpru, on konkurendid, kes viisakalt jalga taha panevad. Eestis korralikult tegutsevast europaberitega loomaarstiteaduskonnast suunduksid aga vägagi konkurentsivõimelised loomaarstid Soome tööturule. Seda aga hea eluga ja kõrge palgaga harjunud Soome loomaarstid näha ei taha!

Eeltoodust lähtudes olen veendunud, et veterinaarmeditsiiniline haridus peab jääma rahvuskeskseks, kuid samal ajal vastama kaasaegsetele rahvusvahelistele normidele. Aga mida siis selleks teha? Mida ette võtta, millest alustada? Põllumajandusministeerium on teinud ettepaneku moodustada ministeeriumidevaheline töörühm, mille koosseisu tuleks arvata ka registreeritud erialaorganisatsioonide, s.t. loomaarstide ühingu esindajad. Töörühma ülesandeks oleks tutvuda ekspertarvamusega, et anda hinnang kujunenud olukorrale!

On vist selline ütlus, et kui tahad mingi asja untsu keerata, siis asuta komisjon või töörühm. Eksperdik pane aga isik või isikud, kes asjast isegi aru ei saa, peaasi, et annab või annavad ministeeriumile sobiva arvamuse!

Oma vigades süüdistada teisi! Ohvrit süüdistada alati kuritöös või kuritööle ahvatlemises! Need on vanad demagoogia võtted ja oleks ime kui meie ametnikeriigi bürokraadid

neid ei kasutaks. Loomaarstiteaduskonda on süüdistatud vähemalt seitsmes surmapatus: veterinaarsele haridusele ei ole pööratud sellist tähelepanu, nagu seda tehakse mujal arenenud maades, puuduvad kaasaegsed õppimisvõimalused, teaduse juurde pole toodud noori, olemasolev õppejõudude kaader on "vana ja väsinud", õppekavad ei vasta euronõuetele jne., jne. Kui siia lisada ühe noorema põlvkonna kõrge veterinaarbürokraadi hävitav kriitika teaduskonna avaliku käimla aadressil, siis on pattusid tõesti paljuvõitu. Võibolla püüaksime siit mõned punktid lahti rääkida!

Loomaarstiteaduskonna nõukogu koos dekaaniga on korduvalt pöördunud EPMÜ juhtkonna poole nõudmisega finantseerida teaduskonda vastavalt Eestis loomaarstiteaduskonnale kehtestatud 4,2 x finantseerimiskoeffitsiendile. Peale tunnistuse, et loomaarstiteaduskond on tõesti kriisiseisundis, pole senini ülevalt poolt midagi antud! Teaduskonda on teaduskonna dekaani palvel külastanud Euroopa Veterinaarülikoolide EAEVE (European Association of Establishments for Veterinary Education) akrediteerimiskomisjoni koordinaator S. Allmann, kelle vägagi heasoovlik ettekanne on esitatud EPMÜ juhtkonnale. Toimunud on EPMÜ kuratooriumi istung teaduskonnaga seotud küsimuste arutamiseks, millel võeti vastu otsus loomaarstiteaduskonna arendamiseks. Nimetatud otsuse tulemusena valmis loomaarstiteaduskonna arengukava aastateks 1999—2010, milles on näidatud ka rahaliste vajaduste mahud. Ainuüksi aastatel 2000.—2002. vajaks loomaarstiteaduskond enda kaasajastamiseks (väljaehitamiseks) 40,4 milj. krooni + 9—10 milj. esmavajalike seadmete ja aparatuuride soetamiseks. On tehtud ettepanek Eestis Soome, Rootsi ja Leedu eeskujul pikendada loomaarstide põhiõpet kuuele aastale. Sellest viimane aasta oleks pühendatud eurotingimustes ülitähtsatele toiduhügieenile ja veterinaarkontrollile, sest praegu kehtiv toiduinspektorite etteval-

mistamine läbi kutsemagistrantuuri ei õigusta end tulevikus (probleemid täituvuse ja tööturuga). Lisaks on teaduskonna nõukogu kinnitanud euronõuetele vastavad õppeplaanid. Kahjuks aga on need ettepanekud jäänud *vox clamantis in deserto* e. hüüdjaks hääleks kõrbes.

Seda kõige tähtsamat e. raha ei ole mitte juurde antud vaid vaatamata kõrgele inflatsioonile pidevalt vähendatud.

Allakirjutanu arvates on ühe korraliku ülikooli eksisteerimiseks vajalikud 3 komponenti: 1) üliõpilased, kes on võimelised ja tahavad õppida, 2) õppejõud, kes tahavad ja oskavad õpetada ja 3) kaasaegsed õppehooned, õppevahendid ja ka õppeplaanid. Kahjuks on meil nii esimene kui ka teine komponent küsitava väärtusega. Kolmandast komponendist puudub esimene pool, s.t. kaasaegsed õppehooned ja õppevahendid. Jäävad järele vaid õppeplaanid, mille lõputu ümber tegemise või, nagu öeldakse, kaasajastamisega ka pidevalt tegeldakse, sest see ei vaja eriti palju raha. Õppeplaanid peaksid ikkagi olema teaduskonna teha. Teaduskond on püüdnud õppeplaanide ka kaasajastada, s.t. luues uusi valikaineid ja vähendades teatud mõttes nõukogulikke pärandina tugevalt ülepaistsutatud õppeaineid (parasitoloogia, epizootoloogia). Ka on püütud õppeplaanist välja jätta endiste nn. punaste ainete (poliitökonoomia, filosoofia, teaduslik kommunism jne.) järeletulijaid. Senini on teaduskonna poolt esitatud uued õppekavad leidnud tugevat vastuseisu EPMÜ õppeprorektori ja õppeosakonna poolt, kuid tööle auandes on viimasel ajal ses osas teaduskonnale antud vabamad käed. Võib öelda, et praegusel ajal vastavad loomaarstiteaduskonna õppekavad nii õpetatavate ainete mahult kui ka sisult igati euronõuetele.

Loomaarstiteaduskonnal on pärandina nii eelneva põlvkonna õppejõududelt (J. Tehver, J. Parre, R. Säre, P. Saks, E. Nõmm, J. Kaarde, K. Peterson, L. Valge, H. Kübar, V. Kärner, K. Reidla) kui ka praegus-

telt (I. Mürsepp, M. Jalakas, J. Alats, T. Järvis, E. Ernits) pärinev korralik omakeelne õppekirjandus.

Kahjuks pole end kuidagi õigustanud Euroopa ülikoolidelt ülevõetud ainepunktide süsteem. Meie üliõpilaste õppetahet arvestades on see tekitanud ainult suurt segadust. Õigem oleks kursusesüsteemi ja eksamissessioonide taaskehtestamine, nõutava eksami ja arvestuse sooritamise nõutud ajal. Mis puutub teaduskonna õppejõududesse, siis on loomaarstiteaduskond vaatamata raskustele suutnud säilitada õppejõudude suhteliselt kõrge kvalifikatsiooni ja teaduslik-pedagoogilise kaadri juurdekasvu. Nii on meil doktorikraadiga (veterinaarmeditsiini teadusdoktor) või sellega võrdsustatud kraadiga (endine teaduste kandidaat = praegune phil. doktor) õppejõude 67% (Euroliidus kehtestatud nõue on 75%). Teaduskonnas on viimase 10 aasta jooksul kaitstud 9 doktoridissertatsiooni, neist viimase aasta jooksul 4 (üks neist K. Kask Uppsalas), s.t. rohkem kui kõikides teistes EPMÜ teaduskondades kokku. Mõnede meie nooremate kolleegide vihjed teaduskonna "ätistumisele" ja "vana ratsaväe" väsimisele ei ole minu arvates eriti objektiivsed. Teaduskonnas on oma kätt proovinud paljud noored mehed ja naised, kuid kibedavõitu pedagoogileid ei ole neile meeldinud. Õeldakse, et kala ujub sinna, kus sügavam, inimene läheb sinna, kus parem. Keegi pole keelanud meie noortel vihastel ja hakkajatel kolleegidel konkureerida vakantsitele õppejõukohtadele. Kordan siinkohal uuesti oma eelmises artiklis toodud sõnu, et ükski võim siin Eestimaal ei ole õpetaja ja õppejõu tööd hinnanud nii madalalt kui prae-

gune, põhiliselt Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli lõpetanud haritlastest koosnev "möödukalt isamaalis-liberaalne" koalitsioon. Isegi paljulaidetud Stalini ajal olid õppejõudude palgad suhteliselt kõrged. Seni kuni õppejõud ei saa oma tööst väärikat tasu, ei ole lootka ja tihedamat ja tervemat konkurentsi õppejõudude kohtadele ja kõrgkoolidesse tulevad sellisel juhul ka edaspidi mitmesugused juhuseotsijad, äbarikud ja aferistid, kes pole niivõrd huvitatud pedagoogilisest tööst, kui võrd mugavast äraelamisest. Ka on küüniline nõuda kehva palga ja teadusrahadeta õppejõududelt maailmaklassi teadustulemusi. See on nagu jalgadeta sandilt nõuda vähemalt kahest meetrist ülekarjast.

Mis puutub teaduskonna teadusfinantseeringusse, siis on raha teaduskonnasiseselt jaotunud äärmiselt ebaühtlaselt. Baasfinantseerimiseta on täielikult sisehaigused, kirurgia, veterinaarhügieen, baasdistsipliinid, patomorfoloogia. On aga selge, et kolme jalaga hobune pole võiduajamisloom! Asja saaks parandada raha teaduskonnasisese ümberjaotamisega. Kuid kellel nisa suus või lõug mollis, seda kõrvaletõugatud vinguja ei huvita.

Allakirjutanu arvates on EPMÜ loomaarstiteaduskonna lähema aja probleemiks nr. 1 ikkagi teaduskonna järjepidevuse säilitamine, tema püsijäämine, toimuigu see siis Eesti Põllumajandusülikoolis või ka Tartu Ülikooli koosseisus. Teaduskond tuleb tahes tahtmata kaasajastada ja ette valmistada rahvusvaheliseks akrediteerimiseks. Ja raha selleks tuleb leida või õigemini välja pressida. Keegi teine seda meie eest tegema ei hakka. Oma asja eest tuleb

ikkagi endal võidelda lähtudes põhimõttest *viribus unitis*. Teaduskonna asja tuleb ajada kõigil teaduskonna liikmetel ühiselt, sest ühiselt võib ka raskeid asju kohalt liigutada.

Ka meie teaduskonnast kõrgetele ametikohtadele kerkinute moraalseks kohustuseks olgu oma Alma Materi igakülgne toetamine. Selle asemel, et teaduskonda lõhkuda, tuleks neil, vastupidi, püüda oma professioni igati edendada. Meie teaduskonnast on viimasel kahel kümnendil üles kerkinud kaks rektorit ja üks minister, paar valitsuse juhatajat, riigikogu liige. Lisaks veel pihuga peale hulk väiksemaid "jagajaid bürokraate". Selliste rikaste sugulaste lapsena peaks ka meie vaeve Alma Mater paremini toidetud ja kaetud! Selle asemel, et omasid toetada on mõni kõrge ametnik tegutsenud tuntud vene vanasõna järgi: "Bei svoih, štobō tšuzhije bojalis". Kuid ärgem urgitsegem möödunud aegades ja asjades, sest "kes vana asja meelde tuletab, sel silm peast välja". Vaadakem ikka ettepoole ja olgem optimistlikud, selle asemel, et oma viimast jõukatsumist kulutada omavaheliseks mudamaadluseks. Ajagem ühist asja nii, et suhteliselt tagasihoidlike vahenditega saaks Eestisse luua olemasolevast auväärsete traditsioonidega teaduskonnast rahvusvaheliselt tunnustatud ja konkurentsivõimelise institutsiooni, mis suudaks ka integreeruvast maailmast siia tuua õppureid ja õppejõudusid, tõstes sellega nii EPMÜ kui Eesti Vabariigi mainet. Ja kui me seda suudame, siis püsib ka meie Alma Mater, loomaarstiteaduskond *in saecula saeculorum — in aeternum*.

Selleks jõudu ja jaksu.

Laseri Agnis — L01 toime luumurdude paranemisele

Kaljo Reidla, Andzhela Lehtla

EPMÜ loomaarstiteaduskond

Veterinaarias diagnoositakse kirurgilistest haigustest üsna sageli luumurdusid ja -lõhesid, seda eriti väikeloomadel. Praktika näitab, et mõnedel juhtudel paranevad luumurrud ka kaua ja lisaks tuisistuvad. Tagajärjeks on, et murru paranemine pikeneb ülemääraselt, mistõttu ravimine muutub kulukamaks ning looma jäseme funktsioonivõime ja taastumine nõuab kaua aega. Harvad pole ka juhused, kus pärast ravi jäävad püsivad talitlushäired ja loom tuleb hukata kui paranematu.

Loomade juures on väga oluline, et luumurd paraneks kiiresti, sest looma puhul ei saa arvestada asjaoluga, et ta oleks paranemise kestel väheliikuv. Mida kiiremini paranemine toimub, s.t. mida kiiremini luukude taastub, seda tõenäolisem on, et murd paraneb hästi ja tuisistusteta. Seepärast on oluline luumurru korral luukoe teket igati stimuleerida.

Kirjandusallikatest (Fenyo, 1984; Bromily, 1993; Slatter, 1993; Balkovoi jt., 1998 jt.) selgub, et laserkiirte toime intensiivistub kudede ainevahetus, stimuleeruvad regeneratsiooniprotsessid, tõuseb organismi immunobioloogiline toime jne. Järelikult peaks laserteraapia kasutamine murru ravimisel selle paranemist kiirendama.

Kirjanduses leidub viiteid, olugi et harva, laserteraapia positiivse toime kohta luumurdude ravimisel.

Nii näiteks paranesid luumurrud Injušini ja Tšekurovi (1975) andmetel koguni 20—30 päeva võrra kiiremini. Kuid leidub ka kahtlejad, kes laserteraapia kasutamise korral paranemise kiirenemist ei täheldanud (Nemtsov ja Lapšin, 1977).

Kirjanduses esitatud andmed laserteraapia tagajärjekuse kohta on omavahel raske võrrelda, sest ravimisel on kasutatud erinevaid aparate (gaaslasersed, tahkislasersed, impulsslasersed jne.), erinevaid kasutamismeetodeid, erinevaid loomaliike jne.

Laserteraapia küsimuste kohta on teadlaste ja ka praktikute hulgas huvi suur ja paljudi veel selgitamata. Seda näitab viimasel ajal arvukate rahvusvaheliste teaduskonferentside läbiviimine. Nii näiteks esitati 1999. aastal Kreekas rahvusvahelisel konverentsil (*International Conference on Medical Physic*) 487 ettekannet.

Käesolevas artiklis leiavad kajastamist katsete tulemused, mis saadi portatiivse laseraparaadiga Agnis-L01 (Leedu Vabariigi toode) luumurdude ravis küülikutel. Nimetatud laser kujutab endast infrapunase kiirguse lähedast pooljuhtivusega impulsslasert. Selle kasutamise kohta loomadel puuduvad andmed täiesti, on üksnes aparadiga kaasasolev juhend, mis on kasutatav vaid inimesel. Uuringu peamiseks eesmärgiks oli selgitada, kas nimetatud laser mõjustab luumurdude parane-

mist loomadel ja kui toimib, siis millises ulatuses.

Arvestades eespoolestatut oli käesoleva uurimistöö ülesanneteks selgitada, laserkiirguse mõju: 1) löikehaavade paranemisele, 2) luumurrude paranemisele ja 3) organismi üldseisundile.

Materjal ja meetodika

Luumurrude paranemise kulu selgitamiseks tehti 4 katseseeriat, kokku 38 küülikuga. Igas seerias moodustati katsepaarid, kusjuures üks küülik oli katse-, teine kontrollloomaks. Katsepaariks valiti sama vanuse ja soo ning võimalikult lähedase kehamaasiga küülikud.

Kõigil katseküülikutel tehti üldanesteesiat kasutades kodarluu tehismurd. Selleks eemaldati 2 mm pikkune luutükike 1,3—1,5 cm pikkuse löikehaava kaudu. Pärast luukillu eemaldamist suleti haav sõlmõmblustega. Enne ega pärast õmbluste tegemist ravimeid ei kasutatud.

Katserühma küülikuid kiiritati 10 päeva jooksul, üks seanss päevas, alates teisest operatsioonijärgsest päevast. Murru piirkonda kiiritati viies punktis 240 sekundi kestel.

Kontrollrühma kuuluvaid loomi ei kiiritatud.

Esimeses seerias oli 10 küülikut, 5 katse- ja 5 kontrollrühmas. Kiiritamise parameetrid olid: impulsside võimsus (A) 1,3 W, impulsside sagedus (F) maksimaalne, s.o. 2000,

modulatsiooni sagedus (m) 50 Hz.

Teises seerias oli katses 9 küülikut ja nad olid jaotatud kolme rühma: kaks katse- ja kontrollrühma. Esimeses katserühmas oli kiiritamisel A — 1,3 W, F — maksimaalne ja M — 50 Hz. Teises katserühmas jäid kiiritamise parameetrid samaks, v.a. impulsside võimsus (A), mis oli suurem — 1,5 W.

Kolmandas seerias oli 10 looma, 5 küülikut katse- ja 5 kontrollrühmas. Katserühma loomadel kasutati kiiritamisel järgmisi parameetreid: A — 1,5 W, F — maksimaalne, M 50 Hz.

Neljandas seerias oli 9 küülikut, neist 4 katse- ja 5 kontrollrühmas. Kiiritamise parameetrid olid: A — 1,3 W, F — maksimaalne, M 50 Hz.

Tekitatud haava ja murru paranemist jälgiti kliiniliselt vaatluse ja palpatsiooni abil. Esimese viie päeva kestel uuriti haava ja luumurru kohta iga päev, hiljem üle päeva kuni paranemiseni ja karvkatte tekkimiseni. Röntgenoloogiliselt uuriti murdu kohe peale murru tekitamist ja edaspidi iga 10 päeva järel, viimane võte tehti 54—56. päeval.

Organismi seisundi kindlaksteigmiseks uuriti verd kõikidel loomadel enne katse algust, kaheteistkümnendal päeval pärast operatsiooni tegemist ning 40. päeval pärast trauma tekitamist. Määrati vere hemoglobiinisaldus, ning vere-seerumi üldvalgu-, kaltsiumi-, anorgaanilise fosfori ja aluselise fosfataasi sisaldus. Verenäidud määrati automaatse fotokolorimeetri HYMAN abil.

Kokkuvõtte katsetulemustest

1. Laserkiirte mõju haava paranemisele. Et haavad olid kinni õmmeldud, siis saadi haava seisundit hinnata peamiselt kliiniliste tunnuste (turse, punetus, valu) alusel. Tuleb märkida, et kiiritatud ja kiiritamata loomade haava paranemise kiirus vahel erinevust ei olnud kliiniliselt võimalik märgata. Täielik haavade paranemine toimus igal loomal, vaatamata sellele, kas ta kuulus katse- või kontrollrühma, väga erineval ajal. Mõnel paranes haav juba 7. päevaks,

mõnel aga alles 1 kuu möödudes. Seega sõltus haava paranemise kiirus peamiselt looma individuaalsetest omadustest. Enamikul juhtudel toimus paranemine 11—17 päeva jooksul, ning 4.—5. nädalaks oli ka karvkate taastunud.

Harilikult tekkis haavas turse ja punetus 2.—3. päeval ja püsis 2—3 päeva. Seejärel kadusid need mõne päeva jooksul. Kiiritatud loomadel olid need, eriti turse, märgatavalt tugevamad, mis omakorda näitab kiiritatud loomadel intensiivsemate protsesside olemasolu haavas ja haava ümbruse kudedes.

Erineva impulsi võimsuse kasutamise korral võis täheldada väiksema võimsuse (1,3 W) eelist (kiirendas paranemist) suurema (1,5 W) ees, olgugi et see ei olnud eriti suur.

Märgatav laserkiirte positiivne toime haavale avaldus aga tüsistuste tekke vältimises. Kui katserühma küülikutel ei täheldatud ühelgi juhul tüsistuste teket, siis kontrollrühmas esines neid ca 9—10% juhtudel. Peamiselt täheldati haavas sidekoelise paksendi ja põletikulise turse teket.

2. Laserkiirte mõju luumurru paranemisele. 10. päeval pärast luumurru tekitamist täheldati kõigil loomadel periostaalse kalluse moodustumist. Murruotste servad olid muutusteta ja selgepiirilised. Erinevusi kiiritatud ja kiiritamata loomade röntgenogrammidel ei esinenud.

40. päeval täheldati endostaalse kalluse olemasolu. Impulsside võimsuse 1,3 W kasutamisel oli katserühma küülikutel luudefekt täitunud kallusega täielikult 50% ja nõrgalt 20% juhtudel. 30%-l loomadest oli defekt täitunud vaid osaliselt. Kontrollrühma loomadest oli täiesti täitunud vaid 20%, nõrgalt samuti ca 20%, ülejäänud juhtudel oli see osaline.

1,5 W impulsside võimsuse puhul täheldati nii katse- kui ka kontrollrühma loomadel 60%-l juhtudel luudefekti täielikku täitumist kallusega. Ülejäänud küülikutel oli kallus nõrk ja täitis katserühma loomadel ca 75% ja kontrollrühma küülikutel ca 65% defektist.

54. päeval, s.t. 12 päeva hiljem

olid defektid kõigil loomadel kallusega täitunud. Seejuures oli 1,3 W impulsside võimsuse kasutamisel katserühma loomadel tekkinud kallus 80% juhtudel tugev ja 20% küülikutel nõrk. Kontrollrühma loomadel oli tugev kallus ca 60% ja nõrk ca 40% juhtudel.

1,5 W võimsuse rakendamisel täheldati katserühma loomadel tugeva kalluse teket umbkaudu 60% ja nõrga kalluse moodustumist 40% küülikutel. Kontrollrühma loomadel esines tugevat kallust ca 50% ja nõrka samuti 50% juhtudel.

Laserkiirte toime oleneb oluliselt laserkiirte ärritava toime tugevusest. Kui ärritus on liiga tugev, siis toime osutub negatiivseks. Nõrga ärrituse puhul toime ei avaldu. Positiivseid tulemusi saadakse üksnes optimaalse režiimi (parameetrite) kasutamisel. Luumurd kui tugev trauma, mõjustab ka haige organismi suuresti, mistõttu oli ka nõrgem doseering (väiksem impulsside võimsus) parema tagajärjega.

Läbiviidud uuringud näitavad, et laserkiirgus kiirendas enamikel juhtudel luulise kalluse teket, kuid mitte igal loomal. Seejuures oli positiivne efekt mõnevõrra suurem väiksema impulsside võimsuse (1,3 W) korral. Erinevused on nähtavasti tingitud loomade erinevast individuaalsest tundlikkusest.

3. Laserkiirte mõju üldseisundile. Verenäitude uurimisandmetest selgub, et laserkiirgus mõjustab mõningal määral luumurruga haige üldseisundit. Seejuures oli kiirguse toime mõne näitaja osas tugevam, mõne puhul nõrgem, mõnes aga vasturääkiv.

Laserkiirte mõju küüliku üldseisundile on täpsemalt käsitletud A. Lehtla poolt avaldatud artiklis "Laserkiirguse mõju luumurruga küüliku organismi mõnede verenäitajate alusel" (kogumik "Veterinaarmeditsiin '99", lk. 7—9).

Järeldused

1. Laser Agnis—L01 toimib haavade ja luumurdude paranemisele enamikel juhtudel kiirendavalt, väldib tüsistuste teket ja mõjustab ka

haige organismi. Laserkiirguse toime on positiivne ca 60% juhtudel, toimetu 20% ja 20%-l loomadel mõjub koguni negatiivselt.

2. Laseri Agnis—L01 toime efektiivsus oleneb suuresti looma individuaalsetest omadustest (individuaalsest tundlikkusest laserkiirte suhtes) ja kasutatavast doseeringust. Luumurru ravis tuleb kasutada laseri väiksemaid parameetreid, et tugevasti traumeeritud (luumurruga) organismi positiivselt mõjustada.

3. Laserkiirte annustamisel tuleb alati arvestada ka haigusprotsessi iseloomu ja kestust.

4. Luumurru ravi on kompleksne. Selles ravikompleksis on näidustatud ka laserteraapia kasutamine.

5. Läbiviidud uuringute alusel võib luumurdude paranemise kiir-

endamiseks kasutada laserit Agnis-L01 järgmiste parameetritega: impulsside võimsus — 1,3 W ja impulsside sagedus — maksimaalne, modulaatsiooni sagedus 50Hz, kiiritamiskestus 240 sek., kiirituspunktide arv 5, üks kiiritus päevas, kokku 10 seanssi. Kiiritamist alustatakse teisel päeval pärast luumurru teket.

6. Optimaalsema kasutamise režiimi selgitamiseks on vaja sellesuunalisi uuringuid jätkata.

Kirjandus

Balkovoi, I. I. Lazernaja terapija v veterinarnoj akušerskoj praktike. — Veterinarija, 1998, 2, 33—34.

Bromily, M. Equine injury, therapy and rehabilitation. Oxford, 1993, 272 p.

Fenyo, M. Theoretical and

experimental basis of biostimulation by laser irradiation. — Optics and Laser Technology, 1984, 8, 209—215.

Injušin, V. I., Tšekurov, P. R. Biostimulatsija lutšom lazera u bioplazma. — Alma-Ata: Kzastan, 1975, 180 s.

Nemtsov, I. Z., Lapšin, V. P. O mehanizme deistvija nizkointensivno lazernovo izlutšenija. — Meditsina, 1997, 1, 22—24.

Physica Medica. Vol. XV. Pisa, Roma: Inst. Edit. e Poligrafici Internaz., 1999, 3, 252 p.

Slatter, D. Textbook of small animal surgery. W. B. Saunders Company, 1993.

Märkus: käesolev uurimistöö on teostatud grant nr. 3592 toetusel.

Ravimid ja meetodid

Mastiidipatogeenide tundlikkus antibiootikumide suhtes

Birgit Aasmäe, Piret Kalmus, Tiina Ööpik, Epp Klaassen

EPMÜ loomaarstiteaduskond

Mastiit on lüpsilehmadel kõige sagedamini esinev ning samas majanduslikult seisukohast kõige ebasoovitum haigus. Küsimusele, milline on optimaalne mastiidiravi, ei leita tõenäoliselt lähitulevikus vastust. Mastiidipatogeenide esinemissagedust ja tundlikkust antibiootikumide suhtes on Eesti lüpsikarjades vähe uuritud.

Käesolevas katses arvestati peamise mastiidiindikaatorina piima so-

maatiliste rakkude arvu. Piimaproovid võeti lehmadel, kelle somaatiliste rakkude arv oli üle 400 000. Töö eesmärgiks oli saada esialgne ülevaade mastiidipatogeenide esinemissagedusest lüpsikarjades ning tundlikkusest enamkasutatavate antibiootikumide suhtes.

Piimaproovid (kokku 157) koguti 30 lüpsifarmist kõrge somaatiliste rakkude arvuga lehmadel ning uuriti bakterioloogiliselt. Proovid

võeti kõikidest udaraveeranditest eraldi. Piimaproovidest isoleeriti mastiidipatogeenid ning määrati nende tundlikkus antibiootikumide suhtes.

157-st piimaproovist 60 (38,2%) ei sisaldanud üldse mikroobe. Mastiidipatogeenidest esines piimaproovides kõige sagedamini *Staphylococcus aureus*'t (38 proovi, 24,2%). Koagulaasnegatiivseid stafülokokke leidis 31 piimaproovis (19,7%),

Streptococcus uberis't 3 proovis (1,9%), *Streptococcus agalactiae*'t 2 proovis (1,3%) ning mikroobide segakultuuri 18 proovis (11,5%). Üksikjuhtudena leidis piimaproovides ka *Staphylococcus intermedius*'t, *Staphylococcus capitis*'t, *Corynebacterium sp.*, *Pasteurella sp.* ja *Candida sp.* mikroobe.

Kõikidele isoleeritud mikroobidele tehti antibiogramm. Antibiootikumid valiti olemasolevate andmete põhjal konkreetse farmi olukorra kohta, arvestades eelnevat ravi ning teostatud uurimisi. Antibioogrammi tegemiseks ei valitud antibiootikume, millega viimaste kuude jooksul oli konkreetse farmis tehtud mastiidiravi, sest tõenäoliselt on mikroobidel nende preparaatide suhtes välja kujunenud resistentsus. See seletab asjaolu, miks iga bakteri puhul on tehtud antibiogramm erinevate antibiootikumidega (vt. tabelit 1).

Kõige efektiivsemateks preparaatideks *Staphylococcus aureus*'e vastu osutusid tsefalosporiinid ning amoksitsilliin kombinatsioonis klavulaanhappega. Mõningast efekti omasid ka amoksitsilliin monopreparaadina ja norfloksatsiin. Koagu-

laasnegatiivsete stafülokokkide puhul osutusid kõige efektiivsemateks tsefalosporiinid ja amoksitsilliin koos klavulaanhappega, samuti amoksitsilliin monopreparaadina. Väiksema efektiivsusega olid gentamütsiin ja norfloksatsiin.

Tsefalosporiinid ning amoksitsilliin koos klavulaanhappega osutusid kõige efektiivsemateks ka *Streptococcus uberis*'e puhul. Ülejäänud streptokokkidele toimusid kõige paremini amoksitsilliin, tsefalosporiinid ja erütromütsiin.

Üksikjuhtudel esines piimaproovides ka selliseid baktereid nagu *Staphylococcus intermedius*, *Streptococcus agalactiae*, *Staphylococcus capitis*, *Corynebacterium sp.*, *Pasteurella sp.* ja *Candida sp.* Andmete vähesuse tõttu ei ole võimalik hinnata nende tundlikkust antibiootikumide suhtes. Kokkuvõtvalt võib aga öelda, et enamik baktereid olid resistentsed penitsilliini, kloksatsilliini ja ampitsilliini suhtes.

Eesti lüpsikarjades on kõige sagedasem mastiiditekitaja *Staphylococcus aureus*. Teadaolevalt võib *Staphylococcus aureus* esineda ka L-vormina, mis ei ole tundlik β -lak-

taamantibiootikumide suhtes. Käesolev uurimistöö näitas, et *Staphylococcus aureus* on β -laktaamantibiootikumidest tundlik ainult tsefalosporiinide suhtes. Selle põhjuseks on tõenäoliselt asjaolu, et Eestis kasutatakse tsefalosporiine harva mastiidide ravimiseks, seetõttu ei ole bakteritel nende preparaatide suhtes resistentsust välja kujunenud.

Mastiiditekitajana on teisel kohal koagulaasnegatiivsed stafülokokid. Nendes toimivad kõige pare-

Lühendite seletused tabeli juurde:

- Amox — amoksitsilliin
- Amox + klavul. — amoksitsilliin + klavulaanhape
- Cefa — tsefamandool
- Cloxa — kloksatsilliin
- Erytro — erütromütsiin
- Genta — gentamütsiin
- Linco — linkomütsiin
- Norfl — norfloksatsiin
- Novob — novobiotsiin
- Penic — penitsilliin
- Tetra — tetratsükliin
- Polym — polümüksiin
- Ampic — ampitsilliin
- S — susceptible (tundlik)
- R — resistant (resistentne)

Tabel 1. Mastiidipatogeenide tundlikkus antibiootikumide suhtes.

Mikro-organism	Proovide arv	Amox		Amox + klav		Cefa		Cloxa		Erytro		Genta		Linco		Norfl		Novob		Penic		Tetra		Polym		Ampic	
		S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R	S	R
<i>Staph. aureus</i>	38 (24,2%)	9	5	5	0	25	2	16	16	10	4	16	10	9	1	18	12	4	6	7	23	1	4	1	0	5	11
<i>Staph. interm.</i>	1 (0,6%)	1	0					1	0	1	0	0	1			0	1			0	1						
KNS	32 (20,3%)	10	1	11	0	20	3	3	20	8	7	15	8	5	4	10	12	3	6	7	18	2	8	0	2	5	13
<i>Strept. agal.</i>	2 (1,3%)	0	1			1	0	0	1	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0	0	1			1	1
<i>Strept. uberis</i>	3 (1,9%)			3	0	3	0	0	3	0	3	1	2						0	3							
Teised strept.	6 (3,8)	2	1	1	0	4	1	0	5	3	0	3	0	0	3	0	5	0	3	1	4	1	0			0	3
<i>Corynebact. spp.</i>	1 (0,6%)	0	1							0	1	1	0			0	1					0	1			0	1
<i>Pasteurella spp.</i>	1 (0,6%)	1	0							0	1	1	0			1	0			0	1	0	1				
Teised bakterid	13 (8,3%)																										
Puhas	60 (38,2%)																										

mini amoksitsilliin, amoksitsilliin koos klavulaanhappega ja tsefalosporiinid. Enamik piimaproovidest isoleeritud bakteritest olid resistentsed penitsilliinile.

Eestis ei ole käesoleval momendil ühtset mastiidikontrolli programmi. Uurimistöe jaoks koguti piimaproovid vastavalt vajadusele ning kokkuleppel konkreetse farmi omaniku ja loomaarstiga.

Mastiiti põhjustavaid tegureid on palju. Mastiidide esinemissagedus

karjas sõltub lauda üldisest hügieenist, lüpsitehnikast ning karja üldisest tervislikust seisundist. Eesti lüpsikarjades on puudujääke nii hügieeninõuete täitmisel kui lüpsjate töös, seetõttu on ka mastiidide levik küllaltki laialdane. Lüpsilehmadest peaaegu 50% on mastiidipatogeenedega nakatunud.

Kirjandus:

Davidson, J., Babish, J. Dunny, G. *Bovine mastitis: antimicrobial*

resistance patterns. J. Am. Vet. Med. Ass. 1982, 180, 153—155.

Materials of the Nordic Seminar Regarding the future Use of Antibiotics in Mastitis Therapy.

Neave, F. K. *Diagnosis of mastitis by bacteriological methods alone. 1975. Int. Dairy Fed., Brussels, Belgium.*

Sandholm, M., Buzalski, T.-H., Kaartinen, L., Pyörälä, S. *Bovine udder and mastitis, 1995, Helsinki.*

Ortopeediaveerg

Püüan alustada esimest ortopeediaveergu võimalikult klassikaliselt ja seepärast kõlaksid minu avasõnad järgmiselt: mõte sarnast rubriiki kokku panna on olnud mul juba aastaid...

Milliseks kujuneb ja millest tuleb juttu kuuendamas Ortopeediaveerus, ma praegu tõesti ei oska öelda. Küll aga on kokku saanud esimene osa ja mõtted on seatud selliselt, et igas käesoleva aasta ELR numbris ilmuks üks sarnane lehekülg.

Tõele au andes on pealkirjas mainitud teemadering äärmiselt lai ja tervet seda maailma käsitleda ilmselt ei jõua. Vähemalt esialgu. Suurema tähelepanu osaliseks saavad kindlasti väikeloomade liigesehaigused, kasvuhäired ja huvitavad juhtumid igapäevaelust. Üks on aga kindel: käesolevas veerus ei tule mitte kunagi juttu sugukanade varbaliigeste reumatismusest. Lugejaskonna tungival nõudmisel tuleb muidugi ka mainitud teemat käsitleda, kuid eks seda näitab juba aeg.

Teretulnud on ka kõik ortopeediilised probleemid ja eelkõige nende lahendused veiste ja hobuste seltskonnast. Seega ei taha mina olla ainuke, kes sullepea otsa närides lugusid kirjutab, vaid pakkuda seda võimalust kõigile.

Siit lõpuks koorubki välja ortopeediaveergude eesmärk: tuua eesti loomaarstideeni kaasaegsed põhimõtted ja suunad veterinaarortopeedias ja näidata, et kõik laias maailmas toimuv on igapäevane tegelikkus meiegi kliinikutes, farmides ja tallides. Lisaks sellele sooviksin võimalikult palju kasutada originaalfotosid ja –röntgenülesvõtteid.

Vaatame ja kuulame, milliseks kujuneb vastukaja ja pole välistatud, et tegu on esimese ja ühtlasi ka viimase Ortopeediaveeruga. Kui keegi tahab, oskab ja suudab paremini, siis on selleks alati võimalus olemas!

Ortopeediaveeru koostaja Marti Lasn

Osteoartriit väikeloomadel

Artriitide klassifikatsioon

Artriitide klassifikatsioonis ei ole siiani lõplikku ja ühtset seisukohta ainuüksi seepärast, et liiges moodustub väga paljudest erinevatest kudetest ja need kõik reageerivad põletikule erinevalt. Üldiselt jagatakse väikeloomade liigesepõletikud kaheks: degeneratiivseteks ja põletiku-

listeks. Degeneratiivsete liigesepõletike alla kuuluvad a) osteoartriit, b) traumaline artriit, c) hemofiilne artriit ja d) neuropaatiline artriit. Põletikulised liigesepõletikud seevastu jagunevad edasi infektsioosseteks, immuun-taustalisteks ja kristallilisteks, millised kõik jagunevad veel omakorda.

Eristatakse kahte osteoartriidi vormi: primaarne ja sekundaarne.

Määratlus

Osteoartriit on sünoviaalliigete mitte-põletikuline haigus, mis iseloomustub liigesekõhre kahjustuste ja uue luukoe moodustumisega liigesepinnal. Sünonüümid: osteo-

artroos, degeneratiivne liigesepõletik, hüpertroofiline artriit, krooniline raukusartriit jne. Üldtunnustatud terminiks praeguse seisuga on osteoartriit.

Primaarne osteoartriit — väga raske diagnoosida ja tekkepõhjused pole selged. Täheledatakse generaliseerunud primaarset osteoartriiti, mille korral tabanduvad üheaegselt bilateraalset mitmed liigesed (sagedamini põlve-, küünar-, randme- ja kannaliigesed). Seda haigust on diagnoositud kindlatel tõugudel nagu tšau-tšau, siberi saanikoer, dalmaatsia koer, labradori retriever ja spanjel.

Sekundaarne osteoartriit — kõige sagedasem osteoartriidi vorm, mis tekib teiste liigesehaiguste tagajärjel. Sagedamini on esmasteks liigesehaigusteks puusaliigese düsplaasia, kraniaalse ristisideme rebend, kollateraalsidemete vigastu-

sed, osteokondroos, artriidi teised vormid jne. Erinevate uuringute alusel hõlmab sekundaarne osteoartriit 11—40% kõigist koerte ortopeedilistest haigustest. Vananemine ei põhjusta osteoartriiti, kuid vanemas eas avaldub osteoartriit kliiniliselt, kuna haigus on progresseeruva iseloomuga.

Kliinilised tunnused

Kõigi osteoartriidi erinevate vormide kliinilised tunnused on sarnased. Tüüpiliseks tunnuseks on lonkamine, kuid mitme liigese samaaegse tabandumise ja/või haiguse varajase staadiumi korral ei pruugi kliinilised tunnused välja areneda. Lonkamine on üldiselt krooniline, ootamatute hoogudena avalduv ja progresseeruv. Sageli võib külm ja niiske ilm longet võimendada. Külalt sageli viitab osteoartriidile hommikune jäikus ja kange kõnnak.

Tabandunud liigesed võivad olla märkimisväärselt paksenenud, palpatsioonil võib tunda sünoovia hulga suurenemist. Liigese painutamisel-sirutamisel on sageli tunda krepitatsiooni, on muutunud normaalse liikumise nurk ja võib avalduda valureaktsioon.

Radiograafilised muutused

Varajases staadiumis võivad radiograafilised muutused olla minimaalsed või hoopis puududa. Esimesteks muutusteks on pehmete kudede läbipaistmatus.

Kõige iseloomulikumad muutused — uue luukoe moodustumine liigese joonel ja liigesekapsli ning sidemete kinnituskohadel — on radiograafiliselt nähtavad 2.—3. nädalaks pärast haiguse algust. Pikemaajase protsessi korral on nähtav kõhrealuse luu skleroos, mis viitab liigesekõhre kaole. Liigesepilu on kitsenenud ja sageli võib näha kõhrealuseid tsüste. Liigesesiseste ja ümbruste kudede kaltsifikatsioon viitab kroonilisele osteoartriidile.

Ravi ja prognoos

Enamasti kujutab sekundaarse osteoartriidi ravi primaarse haiguse ravi, mis hõlmab nii medikamentooset sekkumist kui ka kirurgilist korrigeerimist. Probleeme tekitab vaid see, et esmane liigesepõletik võib olla kestnud aastaid enne kliinilist ilmnemist. Sellistel puhkudel osutub võimalikuks ainult sümptomaatiline ravi.

Osteoartriitide konservatiivne ravi (Ronald D. Montgomery järgi)

Esimeseks sammuks osteoartriitide ravis peab autor omanikule probleemi teavitamist. Kliendid peavad aru saama, et tervenemine ei ole sõltuv ainult tablettide neelamisest. Samuti peab klienti informeerima sellest, et osteoartriiti ei saa ravida ning ravimid vaid vähendada või kõrvaldada kliinilise pildi, mitte ei ravi ega peata osteoartriidi arengut.

Osteoartriitide konservatiivses ravis soovib R.D. Montgomery järgida kolme põhimõtet.

1. Treening lihasmassi säilitamiseks.

Pilt 1. Puusaliigese düsplaasia tagajärjel tekkinud osteoartriit saksa lambakoeral.

Treening on konservatiivse ravi üks tähtsamaid komponente. Eesmärgiks on taastada või säilitada jäsemete lihassmass. Madala koormusega treening, nagu rihma otsas jalutamine või ujutamine, on parem, kui kõrgekoormuseline, mis annab liigestele liiga suure koormuse. Koduajal vabalt jooksmine pole koerale piisav, sest selline liikumine osutub sageli lühiajaliseks ja liiga intensiivseks.

Treeninguks sobib koera rihma otsas jalutamine või ujutamine esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel. Alustada tuleks lühiajaliste jalutuskäikudega (5–10 minutit), järk-järgult aega pikendades. Puhkepäevadel liigub koer isu järgi ja vajadusel antakse mittesteroidseid põletikuvastaseid aineid (MSPVA). Selline treeningprogramm kestab kogu koera eluea, mis seob omaniku väga tihedalt koeraga ja mitte kõik ei taha sellega leppida.

2. Kehakaalu korrigeerimine.

Teiseks väga tähtsaks punktiks osteoartriidi konservatiivses ravis on kehakaal. Põhimõte on lihtne — artriitne liiges ei tohi kanda ühtki üleliigset keharaskuse kilogrammi. Paraku kalduvad paljud omanikud koera üle toitma. Kehakaalu normi viimine võtab aega ja mitte alati pole tulemused kiirelt nähtavad. Lihtne reegel päevase energiavajaduse kohta oleks järgmine:

$$\text{Kcal/päevas} = (30 \times \text{optimaalne kehakaal [kg]}) + 70$$

Kindlasti tuleb omanikule täpselt näidata, kui palju ta mingit konkreetset toitu peab andma. Autor soovib kaalust mahavõtmise alguses teostada vaba T4 (türoksiin) uuringu, sest hüpotüreoidism võib nullida kõik kehakaalu vähendamiseks suunatud jõupingutused.

3. Medikamentoosne ravi.

Osteoartriitide raviks kasutatakse tõhusad ja suhteliselt ohutud ravimid on MSPVA-d (mitte kõik), polüsulfeeritud glükoosamiinoglükaanid (PSGAG) ja võimalikud toidulisandid. Autori andmetel pole toidulisandid andnud efektiivset

Pilt 2. Kraniaalse ristisideme rebendi tagajärjel tekkinud osteoartriit põlveliigeses.

toimet ilma kliinilise pildi subjektiivse hindamiseta. Teisest küljest pole jällegi ühelgi neist ohtlikke kõrvalmõjusid.

Ravimid, mida autor ei soovita koerte osteoartriitide ravis kasutada: osad MSPVA-d, kortikosteroidid, fluniksiin meglumiin ja fenüülbutazon.

Sagedamini tekitavad kõrvalmõjusid ibuprofeen, atsetaminofeen, aspiriin ja indometatsiin. Peamiselt kõrvalmõjudeks on oksendamine, kõhulahtisus, kesknärvisüsteemi depressioon ja tsirkulatoorse süsteemi häired.

Osteoartriit on eluaegne haigus, seepärast on eelistatud ravimid, mida saab pikka aega madalates efektiivsetes ravidoosides kasutada. Autori eelistus MSPVA-de osas kuulub karprofeenile ja aspiriinile. Häid tulemusi annab osteoartriitide ravis PSGAG-de kasutamine.

Kaks esimest põhimõtet ja nende järgimine on osteoartriitide ravis siiski tähtsaimad ja ravimeid

soovitatakse kasutada vaid esimestel nädalatel ravi alguses.

Orienteeru terminites

ESVOT – European Society of Veterinary Orthopaedics and Traumatology — Euroopa Veterinaarortopeedide ja Traumatoloogide Selts

Eesti loomaarstidest kuuluvad mainitud seltsi Garri Trallman ja Kristo Klaassen.

Kirjandus

Douglas Slatter Textbook of Small Animal Surgery II Edition, 1993

Lea & Febiger Canine Orthopaedics 1990

Canine Skeletal Development & Soudness Orlando, Florida, January 13, 1998

Aspects of Arthrology Lillehammer, Norway, 1999

Röntgenpildid Farmaxi loomakliiniku erakogust

GPG — mida sellelt oodata?

Martin Valks

Intervet

Sissejuhatus

Paremate majandustulemuste saavutamiseks on massilist inna sünkroniseerimist üle kogu maailma väga palju rakendatud. Järgmise sammuna saab piimakarja tootlikkuse suurendamise võtmeküsimuseks: sigimishäirete efektiivne ravi, rühmaviisiline inna sünkroniseerimine ja ühekordne ajastatud seemendamine (pärast poegimist). Intervetil on nende eesmärkide saavutamiseks olemas kõik vajalikud preparaadid.

Aastaid tagasi alustasid teadlased tööd munasarja dünaamika uurimiseks. On ilmunud hulgaliselt eriarvamustega artikleid munasarjade aktiivsuse kohta. Teadlaste huviorbiidis on olnud: folliikulite teke, valik, püsijäämine ja taandareng, ovulatsiooni ajastamine ja efektiivne luteiniseerumine. Ja tõepoolest, igal endokrinoloogil on piimakarja tootlikkuse optimeerimiseks oma retsept. Kõikide nende seast tundub üks olevat nii praktiline kui ka efektiivne.

Seda nimetatakse GPG protokolliks ja see koosneb lihtsast skeemist: süstitakse GnRH-d (gonadoliberiin), prostaglandiini ja veelkord GnRH-d. GPG protokoll skeem on järgmine: esimene GnRH manustamine kutsus 2—3 päeva jooksul esile uue folliikulite küpsemise. Siiski võib juhtuda, et kollakeha on juba eelnevalt olemas ja seetõttu süstitakse 7 päeva hiljem prostaglandiini, et kindlustada täielik luteolüüs. Selle tulemusena on kõikidel ravitud lehmadel veres madal progesterooni tase. Sel ajal kui välja valitud ja püsima jäänud folliikul on täielikult küpsenud (umbes 2 päeva pärast prostaglandiini manustamist), kutsutakse teise GnRH

süstimisega esile ovulatsioon.

Sellist skeemi on farmides mõtet rakendada mitmetel majanduslikel põhjustel:

- seemendamine toimub rühmaviisiliselt;
- inna avastamine ei ole vajalik;
- poegimisperiood on lühem ja "tihedam";
- poegimiste vaheliste intervallide vähenemine;
- paremad tulemused vaikse inna korral, mistõttu väheneb ka lehmade väljapraakimine karjast.

Kõik need asjaolud parandavad karja majandustulemusi ja investeringud tasuvad ennast kiiresti ära.

GPG protokollit tutvustati eesti loomaarstidele eelmise aasta septembris, konverentsil Veterinaaria '99. Ettekande tegi Interveti spetsialist dr. Martin Valks, kes oli lahkelt nõus, et tema ülevaateartikkel GPG protokollit uuematest andmetest siin ära trükitakse.

Rytis Cepulis DVM

Interveti konsultant Balti riikides

1. Kirjanduse ülevaade

1. Põhja-Ameerikas kasutatakse gonadoliberiini (GnRH) doos on kooskõlas USA-s ja Kanadas kasutatava doosiga — 100µg. Euroopas läbi viidud katsetes kasutati doosi 250µg GnRH.

2. Optimaalseim aeg GnRH ja prostaglandiin F2α (PGF2α) vahel tundub olevat 7 päeva.

3. PGF2α doos on tavaliselt soovituslik. Meie kasutasime 2ml Prosolvini.

4. Optimaalseim intervall PGF2α ja GnRH II vahel on ena-

masti 56 tundi.

5. Pärast GnRH II sünkroniseerimist oli ovuleerivaid mullikaid vähem (±75%), kui lehma (±86—100%).

6. Pärast GnRH II toimus ovulatsioon üldjuhul ±32 tunni jooksul. Fikseeritud kunstliku seemenduse aega rakendati 15 tundi pärast GnRH II.

7. Pärast seemendamist oli mullikate tiinestusprotsent kõrgem siis, kui seemendamine toimus inna avastamisel (±49—62%). Fikseeritud ajal seemendades (15 tundi pärast GnRH II), oli tiinestusprotsent ±26—40%.

8. Ühe katse tulemusena avastati, et kasutades mullikatel 3000 IU HCG (kooriongonadotropiini), võib saada paremaid tulemusi, kui GnRH-ga.

9. Viimasel ajal on palju katseid tehtud GPG-ga ka lihloomadel.

10. Kui loomad on tsüklilises protsessis, on tulemused ka soodsad.

2. GPG programm võrreldes prostaglandiini kasutamisega piimalehmadel

(Isidro e.a., Hispaania, 1998)

2.1. Materjal ja meetodika

Selle katse eesmärgiks oli võrrelda kahe grupi lehmade reproduktiivseid näitajaid, kasutades kummaski grupis erinevat taastootmismeetodit. Ühele grupile lehmadele manustati GnRH-PGF2α-GnRH ja seemendati fikseeritud ajal (GPG meetod). Teisel grupil lehmadel kasutati traditsioonilisemat moodust: 14 päevase intervalliga manustati lehmadele prostaglandiini ja seemendati nad inna avastamisel. Katse viidi läbi 11 piimakarjafarmis

Tabel 1. GPG ja prostaglandiini kasutamise võrdlus piimalehmadel.

Ravi	Reageerinud loomade %	Esimese seemne tiinestunute %	Esimene ravipäev	Esimene seemenduspäev
GPG	91,9 (114/124)	28,7 (33/114)	80,5	90,6
PGF2- α	80,3 (94/117)	31,9 (30/94)	95,8	109,3
P-väärtus	0,166	0,49	0,076	0,45

Salamanca maakonnas Hispaanias. Katses osales kokku 184 lehma, kellel kasutati ühte kahest eelpool kirjeldatud meetodist. Farmide suurus oli 30–150 lehma ja keskmine toodang oli 8900kg piima ühe laktatsiooni kohta. Karja viljakust kontrollis iga kolme nädala järel üks ja sama loomaarst. Kõik menetlused viidi läbi 1996.a. veebruarist kuni 1997.a. detsembrini. Esimene kunstlik seemendus toimus ajavahemiku 30 kuni 90 päeva peale poegimist.

Lehmadele, kes osalesid GPG katses, manustati 2,5ml Fertagyli 0 päeval, 2ml Prosolvini 7 päeval ja 2,5ml Fertagyli 48 tundi pärast Prosolvini süstimist. Ajastatud kunstlik seemendamine (AI) toimus 24 tundi pärast viimast Fertagyli süstimist.

Lehmadele, kellele manustati prostaglandiini, süstiti kolmel korral 2ml Prosolvini iga 14 päeva järel. Seemendamine toimus inna avastamisel. Inna avastamine algas pärast esimest Prosolvini manustamist.

Rektaalne uurimine ja ultraheli viidi läbi 35 päeva pärast seemendamist.

2.2. Tulemused

Kahel grupil ei leitud olulisi erinevusi viljakuses, seemenduse ajas ja tiinuses.

114 lehma 124-st (91,9%) GPG grupis seemendati. Prosolvimiga ravitud grupist seemendati 80,3%. Erinevus kahe grupi loomade vahel ei olnud märkimisväärne ($P < 0,166$). Siiski oli inna avastamine pärast iga Prosolvini ravi 61% madalam, kui GPG grupis ($P < 0,005$). Calving-1 (poegimine-1) ravi intervall ei olnud märkimisväärselt erinev (80 päeva 95,8 päeva vastu, $P = 0,076$), nagu oli Calving-1 seemendus peale ravi (90,6 päeva 109,3 päeva vastu, $P = 0,45$). Keskmine rakendatud ravi oli GPG protokollis 3,24 seemenda-

tud looma kohta, kusjuures Prostaglandiini grupis oli see 1,63.

2.3. Järeldused

Hispaanias tehtud katse (GPG võrdlus korduva prostaglandiini manustamisega) tulemusena selgus:

GPG meetod koos kunstliku seemendamisega fikseeritud ajal oli sama efektiivne, kui prostaglandiini manustamine iga 14 päeva järel ja seemendamine pärast inna avastamist.

2. Esimese meetodi (GPG), kasuks räägib tõik, et seemendamine toimub ilma, et eelnevalt oleks vaja avastada ind. See on oluline just eriti piimafarmides, kus on probleeme inna avastamisega.

3. Sünkroniseerimine piimakarja mullikatel

(H. Peckelhoff ja W. Heuwleser, Saksamaa, 1998.a.)

3.1. Materjal ja meetodika

Mullikatel on sünkroniseerimine väheefektiivne. Selle töö eesmärgiks oli määratleda inna avastamise, tiinestumise ja tiinuse tase piimakarja mullikatel peale erinevaid raviseid, millele järgnesid kas seemendamine pärast avastatud inna või ajasta-

tud kunstlik seemendamine.

Esimeses katses valiti pisteliselt Holsteini piimakarja seast mõlema ravirühma jaoks mullikad ($N = 607$).

Raviti järgmiselt:

G-P: 2,5ml Fertagyli (0 päeval kell 8.00), 2ml Prosolvini (7 päeval kell 8.00) ja kunstlik seemendus (AI) 2 päeva pärast inna avastamist.

G-P-H: 2,5ml Fertagyli (0 päeval kell 7.00), 2ml Prosolvini (7 päeval kell 7.00, 3000 IU HCG (Chorulon; 8 päeval kell 19.00) ja ajastatud kunstlik seemendus (AI) (9 päeval kell 10.00).

Teises katses valiti pisteliselt Holsteini piimakarja seast mõlema ravirühma jaoks mullikad ($N = 207$).

Raviti järgmiselt:

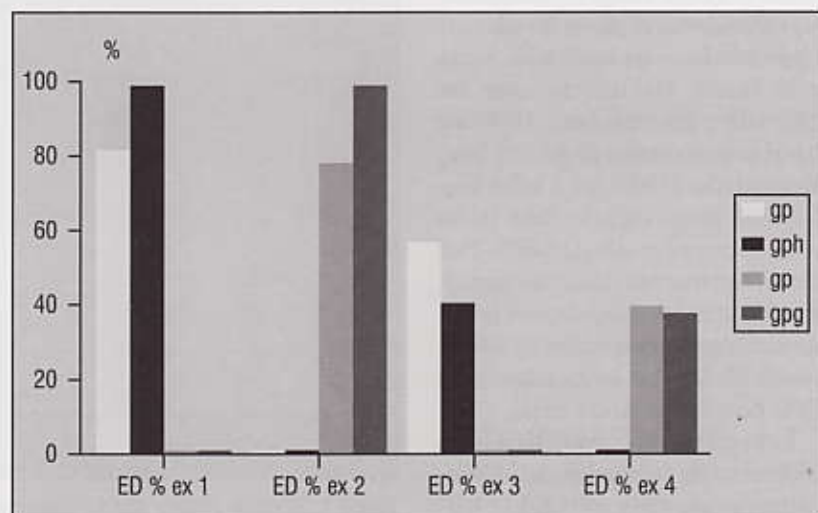
G-P: 2,5ml Fertagyli (0 päeval kell 8.00), 2ml Prosolvini (7 päeval kell 7.00) ja kunstlik seemendus (AI) 2 päeva pärast inna avastamist.

G-P-G: 2,5ml Fertagyli (0 päeval kell 13.00), 2ml Prosolvini (6 päeval kell 10.00), 2,5ml Fertagyli (8 päeval kell 19.00) ja ajastatud kunstlik seemendus (9 päeval kell 10.00).

Katsetes kasutati kõrge viljakusega spermat erinevatelt isadelt. Tiinuse diagnoosimine toimus rektaalse palpatsiooniga 37 kuni 42 päeval pärast seemendamist.

3.2. Tulemused

Tiinestusprotsent (CR- conception rates) oli tunduvalt kõrgem G-P katses, võrreldes G-P-H katsega (joonis 1). Kirjanduse andmeil on mullikatel optimaalseimaks inter-

Joonis 1. Inna avastamine ja tiinestumisprotsent kahes sünkroniseerimise katses.

valliks PGF2 α ja GnRH vahel 42—50 tundi. Selle töö probleemiks võib seetõttu olla see, et HCG manustati 9—17 tundi liiga vara.

Olulisi erinevusi ei täheldatud teises katses, kus võrreldi G-P ja G-P-G. Inna avastamise tase (*ED-estrus detection rates*) peale G-P oli oodatult kõrge mõlemas katses (80%, kusjuures tavaliselt on see umbes 60%).

3.3. Järeldused

Tiinestusprotsent (CP) oli märkimisväärselt kõrgem katses, kus Prosolvini manustati 7 päeva pärast Fertagyli ja kunstlik seemendus(AI) toimus avastatud inna korral. GPH tulemused võisid olla väiksemad Choruloni manustamise vale ajastuse tõttu.

Olulist erinevust ei täheldatud loomade esimese poegimise ja kunstliku seemenduse(AI)/tiinuse vahel.

GPG eelis mullikatele (nagu ka lehmadele) põhineb sellel, et puudub vajadus inna avastamiseks.

4. Sünkroniseerimine piimalehmadel ja mullikatel stressitingimustes

(Dr. A. Pearson e.a., Saudi-Araabia, 1998)

4.1. Materjal ja meetodika

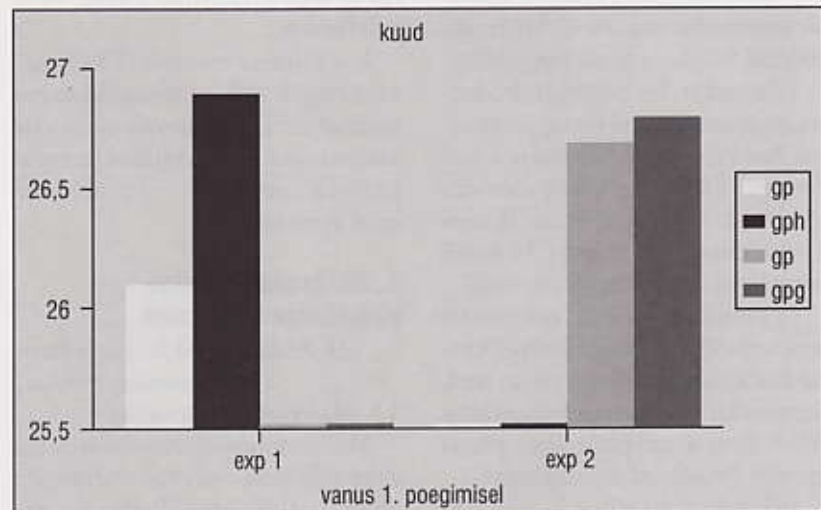
Saudi-Araabias on Holsten-Friisi tõugu lehmadel inna avastamine ja tiinestamine eriti raske just suvel. Maksimumtemperatuurid ulatuvad üle 40 °C ja suhteline õhuniiskus on 36—45% piires. On tõendeid selle kohta, et kõrged keskkonnatemperatuurid (koos kõrge õhuniiskusega) vähendavad viljakust ja seda eriti kõrge toodanguga lehmadel. Kuna selles laudas, kus teostati katse, on lehmade piimatoodang 10000kg farmi kohta, osutus probleem laiaulatuslikuks. Mistõttu on selles laudas inna mõjutamiseks juba pikka aega kasutatud prostaglandiine. Hea tiinestusprotsendi (CR) saavutamiseks kasutati inna avastamist ja/või kahekordset seemendamist. Seega, pakub ühekordse seemendamisega GPG programm suure eelise.

Lakteerivatele mullikatele ja lakteerivatele lehmadele tehti läbi vaatus, et avastada võimalikke häireid sugugorganite ja munasarjade

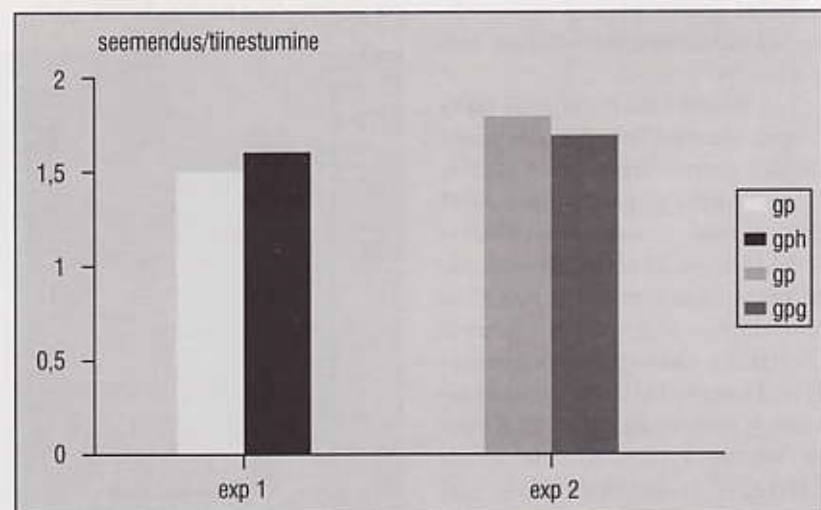
talitluses. Loomad, kellel leiti kõrvalekaldeid normaalsest talitlusest, eraldati karjast ja allesjäänud loomade seast tehti sünkroniseerimiseks pisteline valik vastavalt: GPG protokollile (GPG grupp), GP protokollile (GP grupp) ja kahekordse prostaglandiini manustamisejuhendile (PP grupp). Ravidoosid olid järgmised: 2,5ml Fertagyli ja 2ml Prosolvini. Ravi ei alustatud enne 45 päeva p.p. (*post partum*). BCS (*Body Condition Score* — lehmade (konditsioon) toitumus) oli vahemikus 2-4. Katsegrupe (10—20 looma ühes aedikus) raviti eraldi skeemide järgi ja seemendamiseks kasutati 4 erinevat spermat.

Loomad seemendati ravi lõpus. Inna avastamine toimus alates ravi lõpust, nelja päeva jooksul. Intervall Prosolvini ja teise Fertagyli manustamise vahel oli GPG protokollis 40 tundi. Kõik lehmad ja mullikad GPG grupis seemendati 24 tundi pärast Fertagyli manustamist hoolimata avastatud innast. PP grupi lehmad seemendati inna avastamisel või kui inna ei avastatud, siis "pimedalt" 72 ja 96 tunnil. Kõikidel loomadel diagnoositi tiinust rektaalse palpatsiooniga, vahemikus >42 päeva pärast seemendamist.

Kokku osales 290 lehma GP grupis, 294 GPG grupis ja 251 PP grupis. Laktatsioonide järgi jaotatuna:

Joonis 2. Mullikate viljakus sünkroniseerimise katsetes (esimese poegimise vanus ei olnud erinevatel gruppidel, erinevates katsetes, oluliselt erinev).

Joonis 3. Mullikate viljakus sünkroniseerimise katsetes (olulist erinevust ei täheldatud (AI)kunstliku seemenduse/tiinuse arvu kohta erinevates ravigruppides).

278 lehma lüpsid I laktatsioonil, 222 lehma II laktatsioonil, 207 lüpsid III laktatsioonil ja 128 IV laktatsioonil.

4.2. Tulemused

Tähelepanuväärseid erinevusi erinevate katsegruppide vahel ei täheldatud. (Joonis 4).

Tiinestusprotsent (CP) oli samas suurusjärgus, mis tavaliselt selles farmis soojusstressi tingimustes.

Oluline erinevus oli aga tiinestumisprotsendi (CP) suuruses erinevate laktatsioonide vahel.

Tiinestusprotsent (CP) oli vastavalt laktatsioonidele järgmine.

- I — 45,6%
- II — 30,6%
- III — 32,4%
- IV — 32%

Selline erinevus esines kõigis katsegruppides. Vt. joonis 5.

Lisaks esines erinevusi ka kasutades erinevatelt isadelt saadud spermat. Tiinestusprotsent (CR) varieerus 28% (N=216) kuni 45% (N=161). Miks erinevatelt isadelt saadud sperma niimoodi tiinestusprotsenti (CR) mõjutab, ei ole teada. Kuna isade valik ei sõltunud ravist, ei tekkinud sellest ka segadust.

4.3. Järeldused

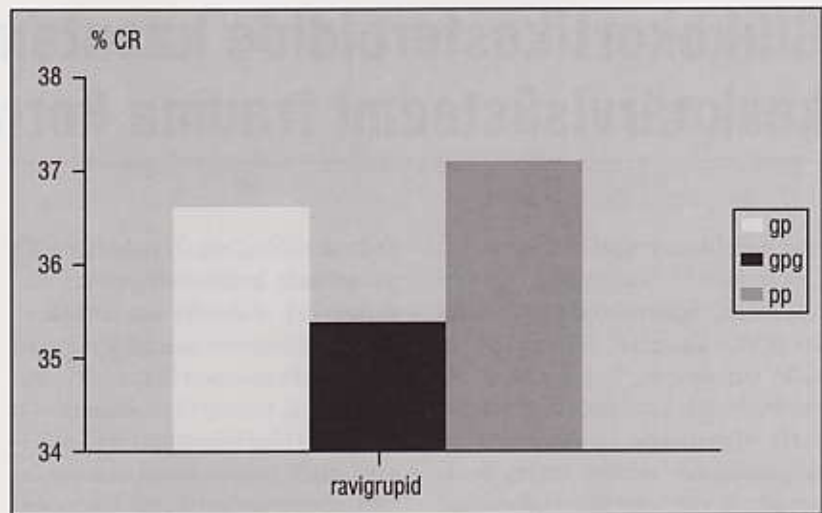
Märkimisväärset erinevust tiinestusprotsendis (CR) GPG ja prostaglandiinide kasutamise vahel ei täheldatud.

Erinevused esinesid erinevate isade kasutamisel ja esimese ja kõrgeima laktatsiooni vahel.

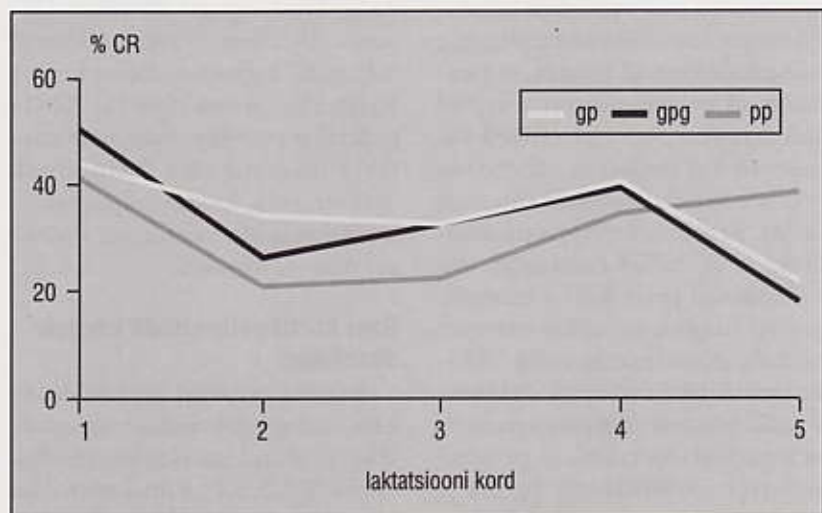
GPG eelis seisneb selles, et vajalik on vaid ühekordne kunstlik seemendus (AI).

4.4. Kokkuvõte

Töö eesmärgiks oli Fertagyli ja Prosolvini efektiivsuse määramine mullikate ja lakteerivate lehmade tiinestumise aja ja tiinestusprotsendi (CR) mõjutajana GPG (*controlled breeding program*) programmis. GPG programmi võrreldi mitme erineva meetodiga: GP, PP ja GPH. Katsed viidi läbi suure hulga loomadega väga erinevates ilmastiku-, lauda- ja pidamistingimustes. Lehmad valiti katsetesse pisteliselt, arvestades viimast poegimist.

Joonis 4. Sünkroniseerimiskatse tulemused.

Joonis 5. Sünkroniseerimiskatse tulemused.

Tiinestusprotsendid olid erinevates karjades ja riikides erinevad. Erinevus oli ka selles, et nooremaid loomi oli kergem tiinestada. Samuti olid erinevused erinevate isade vahel.

Üldiselt ei täheldatud tiinestusprotsendi (CR) erinevust erinevate meetodite, nagu GPG programmi ja teiste sünkroniseerimisprogrammide, vahel. GPG programmi eeliseks teiste programmide ees on see, et inna avastamine ei ole enne seemendamist vajalik. Sellistes farmides ja kliimatingimustes, kus inna avastamine on problemaatiline, annab GPG programm karjapidajale võimaluse saada suuremat tulu.

Kasutatud kirjandus

Gregorio Alcantara Isidro, Jorge Donate Laffitte. *Comparacion de dos metodos para el control reproductivo del vacuno de leche en condiciones de campo. 1998*

H. Peckelhoff and W. Heuwieser. *Reproductive performance in dairy helpers after various synchronization protocols. 10th International conference on production diseases in farm animals 1998, August 24-28, pg.83.1998*

A. Pearson, J. Fishwick, M. Valks. *Comparison of the efficacy of synchronization of cattle using the GPG protocol and two injections of PGF2 α analog (Prosolvin) given 11 days apart. 1998*

Glükokortikosteroidide kasutamine ägeda kesknärvisüsteemi trauma korral

Loomadel esineb tihti kesknärvisüsteemi (KNS) traumasid. Nende traumade sagedasemaks põhjuseks on liiklustraumad, lülid vahelise diski sündroom, laskehaavad või kukkumised. Esialgsele mehhaanilisele vigastusele järgneb teisene kahjustus, mis seisneb turses, verevarustuse vähenemises vigastuskohal ja traumast tingitud molekulaarsete muutuste ahelas, mida iseloomustab väga suur rakusisese kaltsiumi taseme tõus. Viimaste uuringute tulemused lasevad oletada, et taastumata peavigastustest tingitud ajukahjustused on teoreetiliselt paranevad kui õnnestub vähendada sekundaarseid autolüütilisi protsesse [2]. Arahhidoonhappe metaboliidid ja O_2 -vabad radikaalid, mis vallanduvad peale KNS-i traumad, võivad tundidega muuta taastuva koekahjustuse taastumatuks. Vastavalt sellele peaks võimalikult kiiresti peale traumad alustama agressiivse teraapiaga, et takistada progresseeruvat närvirakkude surma ja sensomotoorse funktsiooni kadu.

KNS-i traumaga looma hindamine

Koortel ja kassidel eelneb ägedate KNS-i vigastuste esialgsele kindlakstegemisele intensiivravi — organismi O_2 -ga varustatuse ja vereringe tagamine. O_2 manustamine on näidustatud enamikule KNS-i vigastusega patsientidele [2]. Paljudel selliste vigastustega loomadel on hüpovoleemiline šokk. Kohene vedelikteraapia alustamine aitab säilitada vedelike mahtu ja vererõhku ravi ajal. Elektrolüütide asendusteraapia võib olla vajalik ka kardiovaskulaarsüsteemi stabiliseerimiseks. Neuroloogiliste ja teiste vigastuste hindamise ning raviga saab alustada alles siis, kui looma üldseisund on stabiliseeritud.

Aju trauma võib suurendada kol-

jusisest rõhku, mis omakorda võib põhjustada letaalselt lõppevat aju-songa [4]. Kahjuks on intrakraniaalse rõhu suurenemisele viitavad kliinilised tunnused (häiritud vaimne seisund, peanärvi düsfunktsioon ja parees) tihti mittespetsiifilised. Lisaks sellele suurendavad enamus inhalatsioonanesteetikume koljusisest rõhku ning ägedate vigastuste kirurgiline ravi võib probleemi suurendada. Washingtoni Riiklikus Ülikoolis jälgitakse ja ravitakse koortel ja kassidel koljusisest rõhku kui see ületab 15–20 mm Hg-d [4]. Raviks tõstetakse pea kõrgemale, manustatakse diureetikume (mannitool, furosemiid), looma hüperventileeritakse ja kui vajalik, siis avatakse kolju või kõvakest.

Ravi kortikosteroidide kõrgete doosidega

Kortikosteroidid on laialdaselt kasutusel neuroloogiliste vigastuste ja kõrge intrakraniaalse rõhu raviks [2, 4, 5, 6, 7]. Kortikosteroidid blokeerivad traumajärgse lipiidide ülihapendumise, stabiliseerivad plasmamembraane, aeglustavad isheemia teket, suurendavad energiavarusid, vähendavad turset ja hapniku vabade radikaalide teket ning takistavad rakusisese kaltsiumi taseme tõusu [2, 3]. Kuna suuri ravimidoose tuleb manustada suhteliselt lühikesel ajajooksul, on kõige parem manustada ravimeid intravenoosselt [6, 7]. Veelahustuvad suksinaatestrid on eelistatumad, sest need saavutavad kiiresti kõrge taseme rakus.⁶ Uuringud on näidanud mitmeid eeliseid kortikosteroidide kasutamisel neuroloogiliste traumade korral erinevatel loomaliikidel.

Kõrgetes doosides prednisoloon-naatriumsuksinaadi või metüülprednisoloon-naatriumsuksinaadi kasutamine on näidustatud esime-

se 8 tunni jooksul peale traumad. Shores soovib järgmist doseerimisskeemi [6]:

Esialgne doos: 20–30 mg/kg *i.v.*

3h peale traumad: 10–15 mg/kg *i.v.*

6h peale traumad: 10–15 mg/kg *i.v.*

9h kuni 33h peale traumad: 2 mg/kg/h *i.v.*

Viimasel ajal kasutatakse ka pikema aja jooksul (36h) kõrgemaid doose (30 mg/kg IV iga 6 tunni järel) [5].

Prednisolooni ja metüülprednisolooni toime erinevus on uuritud paljudel loomaliikidel. Esialgsed katsed hiirtel näitasid, et metüülprednisoloonil on kaks korda tõhusam lipiidide ülihapendumise takistamise võime kui prednisoloonil [8]. Selline toime erinevus nagu hiirtel ei pruugi esineda kõrgematel imetajatel (nagu näiteks kass). Katsed kassi seljaaju trauma mudelil näitasid, et doosis 30 mg/kg on nende toime võrdne [9].

Hüpotaalamuse-hüpopüüsi-needrupealiste neurohumoraalse ahela pärssimine pole probleem lühiajalise (36h) ravikuuri korral. Tõsisem kõrvaltoime sellistel juhtudel on gastrointestinaaltrakti (GI-trakt) kahjustused. Inimestel esineb seljaaju traumad korral 20% juhtudel verejookse sooletraktis sõltumata sellest, kas kortikosteroidide kasutatakse või mitte. Uuringud koortel näitasid, et GI komplikatsioonid peale kõrgetes doosides kortikosteroidide kasutamist on vaid väga harvadel juhtudel eluohtlikud. Kuigi 1/3 juhtudest esines GI kõrvaltoimeid, siis enamus neist kadusid ravita peale kortikosteroiditeraapia lõpetamist. Andmeid on aga kooloni haavanditest ja surmajuhtumistest deksametasooni kasutamisel [10].

Deksametasooni ei soovitata kasutada neuroloogiliste vigastuste korral, kuna tema toimeefektiivsus on ebaselge ja kasutamisel esineb ohtlike kõrvaltoimeid. Kõrgetes doosides prednisolooni kasutamise

ajal tuleb hoolikalt jälgida kõrvaltoimete suhtes neid loomi, keda on eelnevalt ravitud muude kortikosteroidide või NSAID-idega [1, 5] GI-trakti kaitsvaid ravimeid tuleks profülaktiliselt kasutada nendel loomadel, keda opereeritakse, siiski pole veel kindlaid andmeid nende vahendite efektiivsuse kohta [10].

Kokkuvõte

Ägedad neuroloogilised vigastused nõuavad põhjalikku toetusravi, seda eriti esimestel tundidel peale traumat. Esiolgu kõrgetes doosides kortikosteroidide manustamisele võib järgneda operatsioon, et vähendada koljusisest rõhku või vabastada seljaaju rõhu alt. Teisi vigastusi tuleb ravida siis, kui looma üldseisund on stabiliseeritud. Vähendamaks rakkude kahjustamist ja suurendamaks paranemislotsusi, tuleb kõrgetes doosides kortikosteroidide manustamist alustada võimalikult kiiresti peale traumat. Kortikosteroidide kasutamine on näidustatud kõigile koertele, kellel on neuroloogilised vigastused. Kiiresti toimiv metüülprednisoloon või prednisoloon on väga tõhusad kui neid

kasutada esimese 8 tunni jooksul peale traumat. Kui sellistel juhtudel kasutatakse deksametasooni või NSAID-e siis see võib suurendada GI-trakti komplikatsioonide esinemise riski. GI-trakti kaitsvate vahendite manustamine võib olla vajalik anesteesia kasutamise korral.

Viited

1. Meintjes E, Hosgood G, Daniloff J. *Pharmaceutical treatment of acute spinal cord trauma. The Compendium. 1996; 18(6): 625–635.*
2. Dewey CW, Budsberg SC, Oliver JE. *Principles of head trauma management in dogs and cats – part 2. The Compendium. 1993; 15(2): 177–193.*
3. Hall ED. *Neuroprotective actions of glucocorticoid and nonglucocorticoid steroids in acute neuronal injury. Cell Mol Neurobiol. 1993; 13(4): 415–432.*
4. Bagley RS. *Intracranial pressure in dogs and cats. The Compendium. 1996; 18(6): 605–621.*
5. Culbert LA, Marino DJ, Baule RM, Knox VW. *Complications associated with high-dose prednisolone sodium succinate therapy in*

dogs with neurological injury. J Am Anim Hosp Assoc. 1998; 34: 129–34.

6. Shores A. *Spinal trauma: pathophysiology and management of traumatic spinal injuries. Vet Clinics N Am: Small Anim Pract. 1992; 22(4): 859–1034.*

7. *Corticosteroids in Veterinary Medicine. Kalamazoo, Mich: Pharmacia & Upjohn; 1996: 15.*

8. Hall ED. *High-dose glucocorticoid treatment improves neurological recovery in head-injured mice. J Neurosurg. 1985; 62: 882–887.*

9. Hall ED. *Comparison of high-dose methylprednisolone sodium succinate and prednisolone sodium succinate in acute spinal cord injury in cats. Unpublished study from Pharmacia & Upjohn Animal Health, 1992.*

10. Hanson SM, Bostwick DR, Twedt DC, et al. *Clinical evaluation of cimetidine, sucralfate, and misoprostol for prevention of gastrointestinal tract bleeding in dogs undergoing spinal surgery. Am J Vet Res. 1997; 58(11): 1320–1323.*

Pharmacia & Upjohn
Animal Health materjalidest
tõlkinud Janne Orro

Eesti Loomaarstide Ühingu

ELÜ üldkoosolek

Eesti Loomaarstide Ühingu üldkoosolek toimus 28. jaanuaril 2000 EPMÜ peahoones Tartus, Kreutzwaldi 64.

Üldkoosolekust võttis osa 107 loomaarsti. Maakonnad olid esindatud järgnevalt: Tartumaa 37, Harjumaa 17, Valgamaa 10, Lääne-Virumaa 10, Raplamaa 6, Jõgevamaa 5, Võrumaa 4, Järvamaa 4, Viljandi-

maa 3, Pärnumaa 4, Ida-Virumaa 2, Põlvamaa 2, Läänemaa 2, Saaremaa 1 esindajaga.

Üldkoosoleku päevakord oli järgmine:

1. 80 aastat Eesti Loomaarstide Ühingu (prof. Enn Ernits).
2. ELÜ 1999. a. tegevuse aruanne, plaanid aastaks 2000 (T. Tiirats).
3. Kutse-eetika koodeksi ja kutse-

eetika komisjoni eeskirjade projektide täienduste arutelu, projektide kinnitamine.

4. Kutse-eetika komisjoni liikmete valimine ja komisjoni koosseisu kinnitamine.
5. Kutseorganisatsiooni roll teel Euroopa Liitu (Arvo Viltrop).
6. Uue veterinaarkehtluse seaduse jõustumisest, volitatud veteri-

naararstide töö korraldamisest ja tasustamisest, võimalikud probleemid (Ago Pärtel ja Olev Kalda). Lühike tutvustus ja küsimustele vastamine.

Koosolekut juhatas ELÜ president Toomas Tiirats, protokollis sekretär Birgit Aasmäe.

Vahetult enne koosolekut oli mitmetelt kolleegidelt laekunud ettepanekuid seoses koosolekul arutlusele tulevate loomaarstide kutse-eetika koodeksi ja eetikakomisjoniga. Olulise arvamusena leitakse seal, et seda olulist valdkonda reguleerivad vastavasisulised punktid peaksid olema lisatud ka Eesti Loomaarstide Ühingu põhikirja. Põhikirja punktid 6.6, 6.11, 7, ja 17.6 võimaldaksid küll T. Tiiratsi arvates antud valdkonda läbi üldkoosoleku otsuste ka ilma põhikirja muutmata reguleerida, kuid seoses laekunud ettepanekutega ja juristi soovitusel pani T. Tiirats hääletusele küsimuse, kas koosolek kiidab heaks, et pävakorda lisatakse punkt ELÜ põhikirja täiendamise kohta seoses loomaarstide kutse-eetika koodeksi ja eetikakomisjoniga. Koosolek oli ühehäälselt selle ettepaneku poolt.

Edasi jätkus koosolek pävakorra kohaselt prof. Enn Ernitsa ettekandega ELÜ ajaloost (vt. prof. E. Ernitsa artikkel "80 aastat Eesti Loomaarstide Ühingu").

Teise pävakorrapunktina esitas T. Tiirats aruande ELÜ 1999. aasta tegemistest, 1999. a. finantsaruande ning eelarve prognoosi 2000 aastaks:

Head kolleegid!

Järjekordne aasta Eesti Loomaarstide Ühingu tegemistes on mööda saanud. Tuleb ka kõigil meil siia saali kogunenutel seega anda hinnang tehtule ja mõelda kuidas minna edasi. Käesolev aasta on ühingule juubeliaasta numbriga 80. Vanus on sooliline, iseasi kas meie tegemised ja tahtmised sellele auväärsele numbrile vastavad on.

Aastat 1999 alustasime väikese eksperimendiga, so ajakiri hakkas automaatselt minema kõigile, kes 1998 aasta liikmemaksu olid ära maksnud. Kuid praktikas see ennast ei õigustanud. Aasta lõpus olime summitud pea pooltele

aktiivsetele liikmetele ca 150—160 kokku, saatma meeldetuletus arved koju. Siiani on neist osa veel võlgnike nimekirjas. Aktiivsed liikmed selles mõttes, et neil on liikmemaks igal aastal korralikult ära makstud. Ajakirjaga seoses kerkis möödunud aastal esile rida probleeme nii materjali, reklaami kui ka välise vormi osas. Tahaks loota, et Arvo Soometsa kaasamine peatoimetajaks ja kolleeg Evald Reintami lahke kaasabi nn. tehnilise korrektoori osas hakkab käesoleval aastal mõjutama ka meie ajakirja positiivselt nii sisult kui vormilt. Seoses ajakirjaga on plaanis veel mitmeid muudatusi. Reklaamimüük ajakirja saab jälle olema ühingu pärusmaa ning firmadele on valmis mõeldud rida erinevaid pakkumisi. Kuid sellest võib-olla räägiksime konkreetsete osapooltega isekeskis. Igal juhul minu siiras tänu OÜ Farmaxile, kes juba lahkunud kolleeg Imre Tootsi algatusel siiani osales ajakirja tehnilisel toimetamisel. Eesmärk on ka käesoleval aastal välja anda 6 numbrit. Loodame, et probleemid Eesti Postiga ning mõningane segadus meie endi nimekirjades saab olema minevik. Igal juhul panen Teile head kolleegid südamele, et koheselt teataksite, kui mingisugune tõrge ajakirja saamisest aset leiab. Kolleeg Pihlasoni ajalikul ettepanekul loodame, et ajakirjad saavad varustatud Eesti Postis aadressilipikutega, seega võiks olla nende kaotamine mingil suvalisel tasandil edaspidi välistatud. Kuid head kolleegid, kus on ajalikud praktilised kaastööd, probleemartiklid? Kas peaksime nõ sundkorras nõudma ühingu osakondade juhatajatelt maakondades, et nad pigistaksid ja väljutaksid teist kaastöid ajakirjale ja vähemalt kaks artiklit või kommentaari igast maakonnast aastas. In memoriam ei lähe arvesse.

Konverents-näitus "Veterinaarmeditsiin 99", mille peasponsor oli Magnum Veterinaaria, toimus koostöös Tartu Näitustega vanal heal tasemel, see tähendab, et ei olnud märgata erilist edasiminekut ei konverentsi programmi, loenguruumide akustika, eksponentide arvu suurenemise, banketi korralduse ja külalastajate arvu osas. Järeldus, et hetkel on selline koostöö end teatud määral ammendanud. Tõmbame veidi taga-

sihoidlikumale pinnale. Tõenäoliselt kannatab seetõttu just näituse ja eksponentide pool, kuid paremad loenguruumid atraktiivsete lektoritega võiksid seda jällegi kompenseerida. Igal juhul on plaanis jätkata eelmisel aastal konverentsi raames alustatud nn. diskussiooniõhtuga.

Uus ELÜ 80 juubelile pühendatud konverents toimub 28.—30. septembril tõenäoliselt teaduskonna ruumides.

Suvepäevad Harjumaal kulgesid edukalt. Järgmised suvepäevad korraldavad Jõgevamaa loomaarstid.

Poliitiliselt tõmbleme jätkuvalt. Tänu kolleeg Vambo Kaalu aktiivsusele on meil midagigi Riigikogus heaks kiidetud, nagu Veterinaar-korralduse seadus ja tauditõrje seadus, on nad siis niisugused nagu nad on. Peale sellist tsirkust, mis nende ettevalmistamisega kaasnes, on tulemist isegi rahuldav. Samas ei ole veel midagi toimunud veterinaarimeti taastoomise protsessis. Ebaselge on Põllumajandusministeeriumi veterinaaria ja toiduosakonna staatus. Hakka või vägisi uskuma elukogenud kolleegi sõnu Viljandimaalt, et lahendused tulevad oma rada ja ELÜ osaks jääb pealt vaadata, kuidas karavan liigub.

ELÜ juhatus käis koos eelmisel aastal 8 korda, neist kolm laiendatud juhatus koosolekut, s.o. maakonna loomaarstide esindajatega. Olulise mate teemadena käsitleti ja arutleti koosolekutel aasta algul veterinaar-korralduse seaduse eelnõu projekte, kusjuures seaduse eelnõu viimase läbivaatamise juures osales ka kolleeg Vambo Kaal. Korraldati kutse-eetika töögrupi loomist, hiljem lisandus arutelu täienduskoolitusega seonduvate probleemide ümber. Kolleeg Piret Kalmuse juhtimisel alustas tööd vastav täiendusalaan töökomisjon. Kutse-eetika töögrupi tööst räägime vastavate pävakorrapunktide juures.

Kutse-eetika komisjoni idee õigeaegsusest annab tunnistust see, et eelmisel aastal oli ka kohe menetluses kolm juhtumit (kaebust loomaomanikelt), mille suhtes ELÜ pidi andma oma ametliku hinnangu. Seni on neid arutatud ELÜ juhatus koosolekutel, milline organ teatavasti ei ole loodud ekspertgrupi ülesandeid sil-

mas pidades. Ka hetkel on üks kaebus arvamust ootamas, see saaks olema üks eetikakomisjoni, kui me selle koosseisu täna ikkagi kinnitame, esimesi tööülesandeid. Ja kui seda tööd korralikult ja põhjalikult teha, siis ei ole see sugugi väike töökoormus, mis komisjoni ees ootab.

Täienduskoolituse külje pealt on pakutud kaks kursust suurloomaarstidele kolleegide J. Kala ja P. Kalmuse eestvedamisel koostöös teaduskonnaga. Lisaks suvine seminar volitatud loomaarstidele Phare projekti raames ning mõned väiksemad üritused.

Loomaarstide täienduse küsimuste lahendamisel on loodud initsiatiivgrupp koosseisus kolleegid Mihkel Jalakas, Piret Kalmus, Jaana Kala, Arvo Viltrop, Priit Koppel, Tiina Toomet, Hendrik Kuusk, kes sellises koosseisus võiks hakata hindama pakutavat koolitust ning välja töötama vastavat punktisüsteemi. Hetkel valminud asjakohane projekt tuleb avaldamisele ELRS (vt. artikli lõppu). Praeguseks on otsustatud, et täiendust hakkab organiseerima ELÜ koostöös Teaduskonnaga. Koolituse käesoleva aasta esialgne plaan on toodud tabelis. Selleks aastaks on välja pakkuda koolitust nii praktiseerivale loomaarstile kui ka järevalveinspektoritele. Väikeloomade alast täiendust korraldab ka edaspidi Väikeloomaarstide selts ja nendest üritustest on võimalik samuti kõigil osa võtta.

Läbi aasta olen osalenud ja tegev olnud teaduskonna probleemidega, eriti veterinaarhariduse kestma jäämisega Eestis. Teaduskonna eksistents on olnud vahepeal arutlusel ministerruumide tasandil. Võib ütelda, et tulevikuväljavaated on ettevaatlikud, kuid mitte päris lootusetud.

Kõigi nende tegemiste juures kummitab meid aga infopuuduse tont. Ikkagi ei levi info tegevloomaarstini, või kui jõuabki, siis tugevasti moonutatuna. Praeguste rahaliste vahendite ja tööjõu juures ei tule kahjuks kõne allagi, et me saadaksime ühingu infolehti ja projekte jms. kõigile koheselt koju postiga kätte. Kus on siis lahendus?

Kas teha kvalitatiivne hüpe ja riputada kogu jooksev info ühingu koduleheküljele üles? Et las see olla iga-

ühe mure kuidas arvutile ligi pääseb?! Tõenäoliselt ei ole see päris rahuldav lahendus, kuid üks võimalus siiski.

Alustatud on üleüldise andmebaasi, mitte ainult ühingu liikmed, korrigeerimist. Kuna praeguseks ei ole selleks otstarbeks sponsorlust õnnestunud leida, siis kulgeb see töö üsna tagasihoidlikus tempos ja maakonna keskustele vähem või rohkem entusiastlikul kaasabil. Loomaarstid loomulikult ootaksid sellise kataloogi ilmumist, kuid inimene on juba nii loodud, et altruistliku töötamisega üldjuhul üle ei paku. Igal juhul kiiret tulemit praegu silmapiiril ei ole.

Välislähetustes käisid ühingu esindajatena Brüsselis ühingu sekretär Birgit Aasmäe, kes osales FVE (Euroopa Veterinaararstide Föderatsioon) poolt organiseeritud antibiootikumide kasutamise alases töögrupis. Eelkõige oli tema kaasamine Brüsseli poolt seotud magistratüüsi teostatud uurimustega. Nende kahe sõidu kulud kaeti FVE eelarvest. Rahvusvahelise töögrupi töö tulemusena valmis üldine juhend antibiootikumide mõistlikust kasutamisest veterinaarmeditsiinis. Selle eestikeelne variant on ilmunud ka eelmise aasta ELR nr.3.

Kõige kulukam oli ühingu rahakotile komandeering Põhja- ja Baltimaade loomaarstide ühingute presidentide igaaastasele koosolekule, mis seekord toimus Norras Teravmägedel. Ülevaade sellest reisist on toodud samuti ringvaates nr.3. See reis ei oleks teoks saanud ilma riikliku sponsoriga. Põhimõtteliselt on see rahvusvahelistest üritustest üks tähtsamaid, kus saab kuulda aktuaalseid probleeme naabrite juures ja anda teada enda omaid, seda kõike sundimatus õhkkonnas arutledes.

FVE kevadine peassaamblee toimus Kopenhagenis. Ühingu esindajatena olime seal koos kolleeg Liis Kiperiga, kes on ühingu delegaat Euroopa veterinaarhügieeni spetsialistide ühenduses.

Sügisene FVE assamblee toimus Brüsselis. Sellel foorumil osalesime koos kolleeg Arvo Viltropiga. Vahetult enne seda üritust toimus sealsamas ka TAIEX-poolt finantseeritud seminar kus arutati veterinaarprofessioo-

ni reguleeritust Ida-Euroopa maades. Koos kahe ühingu esindajaga oli sellest osa võtma kutsutud ka kolleeg Ago Pärtel. Kolleeg Arvo Viltrop käsitleb hiljem mõningaid mõtteid seoses selle konkreetse üritusega ning FVE aruandega olukorrast Ida-Euroopa maades. Nimelt käis Brüsselist FVE missiooni raames komisjon hindamas meie veterinaarprofessiooni reguleeritust. Selle põhjal valmis ingliskeelne aruanne, mis on saadaval huvilistele tutvumiseks ühingu kontoris.

Praeguseks on ELÜ hääleõiguslik täisliige nii nn alaorganisatsioonide nagu Euroopa veterinaarhügienistide, Euroopa riigiveterinaarimetnike, Euroopa veterinaarpraktikute, kui ka katusorganisatsioonis Euroopa Veterinaararstide Föderatsioonis. Näete siin oleme oma professioniga juba edestanud Eesti riiki Euroopasse pürgimises. Suurt kasu, eriti veel materiaalselt, see loomulikult ühingule otseselt ei too. Rohkem on tegemist enda, so ühingu näitamise. Näitame, et me oleme kõigi raskuste kiuste olemas ning samal ajal saame infot ning erinevaid materjale ning näeme kuidas see Eurovetvark töötab. Samas on meil seljataga baas, mis võimaldaks kriitiliselt suhtuda nii mõnessegi meil eurohullustuse käigus sündivasse veterinaariat puudutavasse ideesse.

Järgnevalt revisjonikomisjoni esimehe kolleeg Olev Peetsu nõusolekul lubage minul esitleda eelmise majandusaasta tulemusi võrreldes eelarvega 1999 ja tehes plaane aastaks 2000. Teadmiseks, et ühingu juhatuse koosolekutest on alati kutsutud osa võtma ka kolleeg Olev Peetsu, kes on jooksvalt pilku pea hoidnud ka raamatupidamisdokumentatsioonil. Enne aastaaruande maksuametile esitamist toimub ka põhjalik revisjon.

Fikseeritud eelarvest kui sellisest on raske rääkida. Tegemist on ikkagi ettevaatliku prognoosiga, kus ettevõtmistele leitakse rahaline kate töökäigus. Aasta 2000 numbrite hüppeline suurenemine on tingitud sellest, et nii konverentsi, ajakirja ja täienduse kulude ja tulude üle arvepidamine toimub täies mahus ühingu raamatupidamises. Eelnevatel aastatel vastavalt lepingutele Tartu Näitustega ja

Farmaxiga ei liikunud osa raha läbi ühingu. Seetõttu ka väiksemad numbrid vastavates kategooriates. Rahvusvaheliste liikmemaksude osas taotleme ka käesoleval aastal toetust Põllumajandusministeeriumilt.

Pärast ettekannet tuli küsimus saalist: kui palju inimesi töötab palgaliste töötajatena ELÜ kontoris. T. Tiirats vastas: hetkel on tööle vormistatud üks inimene sekretär-raamatupidajana netopalgaga 2700.-EEK kuus.

Järgnevalt küsis T. Tiirats kolleegide arvamust hindamaks ELÜ tegevust 1999. aastal. Kolleeg Arvo Soomets tegi ettepaneku hinnata ühingu töö möödunud aastal rahuldavaks. Koosolek nõustus selle ettepanekuga ühehäälselt.

Järgnevalt võeti erakorralise päevakorrapunktina arutlusele ELÜ põhikirja täiendamine.

Arutelu ja hääletamine toimus järgneva projekti-ettepaneku alusel. Lisaks tutvustati ka kolleeg H. Paasi ettepanekuid põhikirja muudatuste osas, mis põhimõtetelt suuresti kattusid T. Tiiratsi poolt esitatud variandiga.

Mittetulundusühingu Eesti Loomaarstide Ühingu põhikirja täiendusetpanekud:

VI. Ühingu kutse-eesika komisjon

31. Eetikakomisjoni ülesanne on tegelda probleemidega, mis tulenevad loomaarstide ebaetilisest käitumisest omavahelistes suhetes, praktikas töötades, riiklikul tasandil või suhetes kliendiga.

32. Ühingu kutse-eesika komisjoni (edaspidi eetikakomisjoni) liikmed valitakse üldkoosolekul avalikul hääletamisel kolmeks aastaks. Eetikakomisjonis on 7 liiget.

Eetikakomisjoni ei või kuuluda ELÜ juhatuse liikmed.

33. Eetikakomisjoni koosolekud toimuvad vastavalt vajadusele vähemalt üks kord aastas. Koosoleku kutsub kokku eetikakomisjoni esimees või ELÜ juhatuse.

34. Eetikakomisjoni töö aluseks on ELÜ põhikiri, Eesti loomaarstide kutse-eesika koodeks ning Eesti

Prognoos 1999

TULUD	
Liikmemaks ja ELR tellimine	120 000.-
Raamatute müük	20 000.-
Muu müük (täiendus, konverents, reklaam)	50 000.-
Sponsorlus	20 000.-
Kokku:	210 000.-
KULUD	
Täiendus, konverents	45 000.-
Telefon	18 000.-
Post	8000.-
Kantseleikulud ja muud kulud	25 000.-
Lähetuskulud	20 000.-
Mootorkütus ja sõiduki remont	25 000.-
Amortisatsioon	14 000.-
Tööjõukulud	55 000.-
Kokku:	210 000.-

Lisaks tuleb leida 40 000.- rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksude tasumiseks. FVE üritustest osavõtjaks Kopenhagenis ja Brüsselis ca 35 000.- 40 000.-

Tegelik 1999

KULUD	
Täiendus	101442.-
Konverents	30085.-
Telefon	17405.-
Post	9842.-
Kantseleikulud	5381.-
Muud kulud (aparatuuri remont, ilikõpilaste sponsoreerimine, üritustest osavõtumaksud jm)	16096.-
Lähetuskulud	31858.-
Mootorkütus	18120.-
Sõiduki remont ja hooldus	5467.-
Amortisatsioon	11517.-
Tööjõukulud	55429.-
Viivis (maksuametile)	928.-
Kokku:	303570.-

TULUD	
Täiendustulud	108 000.-
Konverents	64750.-
Liikmemaksud	63850.-
ELR tellimine	40963.-
Raamatute müük	8624.-
Saadud intressid	96.-
Sihotstarbelised toetused	15000.-
Kokku:	301283.-
	-2287.-

Põllumajandusministeerium toetas rahvusvaheliste liikmemaksude tasumisega (so - 40000.- krooni).

Vabariigis kehtivad seadused.

35. Eetikakomisjoni töö eeskirja kinnitab ELÜ üldkoosolek.

36. Eetikakomisjonil on õigus käsitletud juhtumite kohta teha ettepanekuid läbi ELÜ juhatuse vastavatele institutsioonidele.

37. Eetikakomisjon kohustub aru andma üldkoosoleku ja juhatuse ees.

T. Tiirats pani arutlusele küsimuse, kas lisada ühingu põhikirja paragrahv "Ühingu kutse-eesika komisjon ja loomaarsti kutse-eesika koodeks" eraldi paragrahvina sellisel kujul. ELÜ aupresident Endel Aaver tegi ettepaneku, et kutse-eesika komisjoni asemel võiks sõnastu-

Prognoos 2000

TULUD	
Täiendus	220 000.-
Konverents	150 000.-
Liikmemaksud	90 000.-
ELR tellimine	50 000.-
Toetused	20 000.-
Reklaami müük ajakirjas	180 000.-
Muu müük	15 000.-
Kokku:	725 000.-

KULUD	
Ajakirja väljaandmine	6x30 000 = 180 000.-
Täiendus	210 000.-
Konverents	120 000.-
Telefon	20 000.-
Post	10 000.-
Kantseleikulud	15 000.-
Muud kulud (aparatuuri remont, arvuti riist- ja tarkvara uuendamine)	30 000.-
Lähetuskulud	30 000.-** (vaja 68000.-)
Mootorkütus ja sõiduki hooldus	25 000.-
Amortisatsioon	11 000.-
Tööjõukulud	60 000.-
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud	14 000.-** (vaja 55 000.-)
Kokku:	725 000.-

*Komandeeringud:

Põhja- ja Baltimaade loomaarstide ühingu presidentide koosolek Stockholmis (8000.-) UEVP, UEVH, UESVO ja FVE koosolekud mais Berliinis (30 000.-) UEVP, UEVH, UESVO ja FVE koosolekud novembris Brüsselis (30 000.-)

****Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksude osas taotleme toetust põllumajandusministeeriumilt.**

ses olla aukohus. Mitmed kolleegid ühinesid tema arvamusega. Hääletati, kas lisada ELÜ põhikirja paragrahv järgmises sõnastuse "Ühingu aukohus ja loomaarsti kutse-eesika koodeks". Koosolek oli ühehäälselt selle poolt.

Tulenevalt sellest tegi kolleeg Vambo Kaal ettepaneku põhikirja punktides 6.11 ja 7 sõna "aukohus" välja jätta. Koosolek nõustus ühehäälselt. Järgnevalt arutati üksikhaaval läbi põhikirja uue paragrahvi punktid. Arutelu käigus arvasid mõned koosolekust osavõtjad, et loomaarsti kutse-eesika koodeks peaks kehtima ainult ELÜ liikmetele ja/või tegevsluba omavatele loomaarstidele. See aramus lükati

ümber, sest teiste arvates peaks aukohu saama arutada ka niisuguseid juhtumeid, kui näiteks mitteloomaarst tegeleb veterinaarse tegevusega, ning ka ELÜ-sse mittekuuluvad loomaarstid ei tohiks eirata kutseühingu töekspidamisi, eriti kutse-eesitika koodeksi nõudeid professioni ja loomaarsti au silmas pidades. Loomulikult on üldkoosoleku otsused eelkõige kohustuslikud ühingu liikmetele. Teisalt, kellelt küsitakse hinnangut loomaarsti (ükskõik kas ta kuulub ühingusse või mitte) kutsetegevusele. Kindlasti erialaühingult. Hr. Vambo Kaal tegi ettepaneku jätta aukohu tegevusvaldkond võimalikult laiaks, sest siis oleks võimalik arutada ka näiteks selliseid juhtumeid, kui loomi on lihtsalt halvasti koheldud. Ühingu aukohu ülesandeid käsitleva punkti kohta tehti kolm enamvähem sarnast ettepanekut. Hääletamise tulemusena jäi kehtima järgmine sõnastus: "Ühingu aukohu ülesanne on tegelda probleemidega, mis tulenevad loomaarstide ebaetilisest käitumisest omavahelistes suhetes, suhetes klientidega ja suhtumises oma töösse". Selle sõnastuse vastu oli üks koosolekust osavõtja ning üks jäi erapooletuks.

Aukohu liikmete arvu ja tegevusaja kohta tegi hr. Endel Aaver ettepaneku, et aukohus võiks 7 liikme asemel olla 6 või 9 liiget ning et aukohus valitaks koos juhatusega 4 aastaks või siis valitakse ka juhatus 3 aastaks nagu aukohuski. Mitmed kolleegid aga olid selle vastu, sest aukohus ja juhatus ei tohiks väga tihedalt seotud olla, aukohus peaks olema juhatuses sõltumatu. Hääletamise tulemusena jäi punkti 32 sõnastus järgmiseks: "Ühingu aukohu liikmed valitakse üldkoosolekul salajasel hääletamisel kolmeks aastaks. Aukohus on 7 liiget. Aukohus on otsustusvõimeline, kui kohal on vähemalt 5 liiget. Aukohusse ei või kuuluda ELÜ juhatus liikmed".

Küsimus saalist: kui aukohu liige valitakse juhatus liikmeks, kas siis tuleb aukohusse asendusliige?

T. Tiirats vastas, et sellisel juhul tuleb asendusliige vastavalt aukohu liik-

mete valimisel saadud hääle arvule.

Punkti 33 sõnastus jäi hääletamise tulemusena järgmiseks: "Aukohu koosoleku kutsuvad kokku aukohu esimees või ELÜ juhatus vastavalt vajadusele kuid vähemalt üks kord aastas". Sellele sõnastusele oli üks vastuhääl.

Järgnevalt tegi kolleeg Ago Pärtel järgmise märkuse. Nimelt käesoleva aasta 1. jaanuarist kehtima hakanud veterinaarkorralduse seadus sätestab, et veterinaarteenuse kvaliteedi hindamiseks moodustab põllumajandusminister veterinaar-tegevuse kvaliteedi hindamise ekspertkomisjoni. Nimetatud komisjoni ja ELÜ aukohu ülesanded on küllaltki sarnased. Tekib küsimus, milleks on vaja kahte sarnaste ülesannetega komisjoni. Koosolekust osavõtjate arvates aga tuleb ELÜ aukohus siiski moodustada, sest hetkel pole teada, kas nimetatud komisjon riiklikul tasandil tõesti moodustatakse, lahendamist vajavaid probleeme on aga palju, ka üks konkreetne kaebus on jälle ELÜ kontoris lahendust ootamas. Alati ei pruugi ka kõik asjad ametlike instantsideni ja halvimal juhul kohtuni jõuda. Ühingu aukohu ülesanne ongi olla see kõige esmane "veski" kolleegide tegemistele hinnangu andmisel.

Punktist 34 jäi hääletamise tulemusena välja sõna "kehtivad".

Punktid 34.1 ja 35 ühendati ning sõnastus jäi järgmiseks: "Ühingu aukohu töö eeskirja, loomaarstide kutse-eesitika koodeksi ja nende muudatused kinnitab ELÜ üldkoosolek". Koosolek hääletas ühehäälselt selle variandi poolt.

Punkti 36 sõnastus jäi järgmiseks: "Ühingu aukohus teeb ettepanekuid käsitletud juhtumite kohta ühingu juhatusel". Selle sõnastuse vastu hääletas 6 koosolekul viibijat.

Punkti 37 sõnastus jäi järgmiseks: "Ühingu aukohus annab aru üldkoosolekule". Koosolek oli ühehäälselt selle sõnastuse poolt.

Uue paragrahvi lisamise tõttu põhikirja muutus ka punktide numeratsioon. Koosolek kinnitas ühehäälselt põhikirja uue redaktsiooni

(Põhikirja uus redaktsioon tuleb avaldamisele ELR-i veergudel).

Järgnevalt valiti salajasel hääletamisel ELÜ aukohu koosseis. Kandidaatideks esitasid koosolekust osavõtjad järgmiste kolleegide nimed: Andres Tamm, Villem Robi, Mart Taggel, Ain Erkmaa, Andrus Joost, Endel Aaver, Aivar Lastik, Harles Paas, Reet Reimann, Priit Koppel, Väino Miil, Ülo Puusepp ja Merle Valdmann. Nendest Endel Aaver ja Väino Miil võtsid oma kandidatuuri tagasi. Järgnes kandidaatide lühike enesetutvustus. Bülletäänidelt lugesid hääled kokku J. Kala ja B. Aasmäe. Kokku hääletas 95 inimest. Hääletamise tulemusena said kandidaadid hääli järgmiselt:

Andres Tamm	69
Villem Robi	56
Mart Taggel	70
Ain Erkmaa	72
Andrus Joost	33
Aivar Lastik	41
Harles Paas	49
Reet Reimann	67
Priit Koppel	48
Ülo Puusepp	68
Merle Valdmann*	70

Seega on ELÜ aukohu koosseis järgmine: Andres Tamm, Villem Robi, Mart Taggel, Ain Erkmaa, Reet Reimann, Ülo Puusepp ja Merle Valdmann.

Koosolek kinnitas hääletustulemused ja aukohu koosseisu, üks koosolekust osavõtja jäi erapooletuks.

*Märkusena, et kuna kolleeg M. Valdmann ei osalenud üldkoosolekul ning tema nõusolekut kandidaadi aukohu liikmeks ei olnud võimalik küsida, siis jäi tema nimi nimekirja tingimisi. Kui ta peaks keelduma, siis asendab teda automaatselt esimene nõ joone alla jäänud kandidaat. Praeguseks on selgunud, et selline variant toimiski. Seega on M. Valdmanni asemel seitsmes aukohu liige kolleeg H. Paas.

Seoses tervisliku seisundiga palus kolleeg Ago Pärtel tema päevakorrapunkti ettepoole tõsta. Järgnevalt tekkis aktiivne keskustelu Põllumajandusministri 26. Jaanuari määruse rakendamise üle. Kaasesinejaks

oli kolleeg Olev Kalda (asekantsler Toomas Kevvai poolt volitatud isik põllumajandusministeeriumi veterinaaria ja toiduosakonda puudutavaid küsimusi kommenteerima). Olev Kalda hilines ja lülitus keskustellu arutelu lõpupoole.

Põllumajandusministri määrus:

Volitatud veterinaararsti volituse raames osutatavate teenuste tasu määrad ja tasustamise kord

Põllumajandusministri 26. jaanuari 2000. a määrus nr 2

Määrus kehtestatakse «Veterinaarkorralduse seaduse» (RT I 1999, 58, 608; õiend, 80, lk 3850; 97, 861) paragrahvi 19 lõike 5 alusel.

§ 1. Volitatud veterinaararsti volituse raames osutatavate teenuste tasustamise kord

(1) Volitatud veterinaararsti volituse raames osutatavate riigieelarvest finantseeritavate teenuste tasustamine toimub kord kuus eelnenud kuu eest volitatud veterinaararsti poolt esitatava aruande alusel.

(2) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juht kontrollib volitatud veterinaararsti poolt esitatavas aruandes esitatud andmete õigsust. Tegelikkuusele mittevastavate andmete alusel tasu ei maksta ja väljamaksud tasu kuulub tagastamisele.

(3) Tasu volitatud veterinaararsti volituse raames osutatavate riigieelarvest finantseeritavate teenuste eest makstakse Veterinaar- ja Toidu-

ameti eelarve kaudu.

(4) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhi käskkirja alusel kantakse tasu volitatud veterinaararsti poolt näidatud kontole.

(5) Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse juhil on õigus volitatud veterinaararstile maksta isikliku sõiduauto kasutamise eest määrukses kehtestatud teenuste osutamisel 500 krooni kuus.

§ 2. Volitatud veterinaararsti loomataudide ennetamiseks ja diagnoosimiseks osutatavate teenuste tasu määrad

(1) Tasu määrad loomataudide ennetamisel ja diagnoosimisel osutatavate teenuste eest veistel ühe looma kohta on järgmised:

- 1) tuberkuliniseerimine ja tuberkuliiniproovi hindamine – 20 krooni;
- 2) piimaproovi võtmine – 4 krooni;
- 3) vereproovi võtmine – 8 krooni;
- 4) vaksineerimine – 5 krooni.

(2) Tasu määrad loomataudide ennetamisel ja diagnoosimisel osutatavate teenuste eest sigadel ühe looma kohta on järgmised:

- 1) tuberkuliniseerimine ja tuberkuliiniproovi hindamine – 20 krooni;
- 2) vereproovi võtmine – 10 krooni;
- 3) vaksineerimine – 3 krooni.

(3) Tasu määrad loomataudide ennetamisel ja diagnoosimisel osutatavate teenuste eest hobustel, lamastel ja kitsedel ühe looma kohta on järgmised:

- 1) vereproovi võtmine – 8 krooni;
- 2) vaksineerimine – 5 krooni.

(4) Tasu määrad loomataudide ennetamisel ja diagnoosimisel osutatavate teenuste eest kodulindudel ühe linnu kohta on järgmised:

- 1) tuberkuliniseerimine ja tuberkuliiniproovi hindamine – 1 kroon;
- 2) vereproovi võtmine – 1 kroon;
- 3) roojaproovi või kloaagi tampooniproovi võtmine – 70 senti.

(5) Koera või kassi vaksineerimise teenuse tasu määr ühe looma kohta on 10 krooni.

(6) Muude paragrahvi lõigetes 1–5 loetlemata loomatauditörje seaduse (RT I 1999, 57, 598; 97, 861) alusel teostatavate loomataudide ennetamise, diagnoosimise ja törjealaste teenuste tasu määr on 500 krooni kuus.

§ 3. Volitatud veterinaararsti volituse raames osutatavate muude teenuste tasu määrad

(1) Tasu määr proovi võtmise eest jääkainete seireks ühe proovi kohta on 67 krooni.

(2) Tasu määrad loomakasvatuse ettevõtte kontrolli eest on järgmised:

- 1) piima tootv ettevõtte – 140 krooni aastas;
- 2) punktis 1 nimetamata ettevõtte – 35 krooni aastas.

(3) Tasu määr loomseid saadusi käitleva ettevõtte (välja arvatud tapamaja) kontrolli eest on 800 krooni aastas.

(4) Tasu määr ühekordse loomade tervisliku seisundi kontrolli eest veterinaartöendite väljastamisel on 10 krooni.

(5) Tasu määrad tapaeelse ja tapajärgse kontrolli eest väikese tootmisvõimsusega tapamajades on järgmised:

- 1) veis – 30 krooni;
- 2) vasikas – 15 krooni;
- 3) siga – 15 krooni;
- 4) lammas ja väike metsloom – 5 krooni;
- 5) hobune – 30 krooni;
- 6) suur metsloom – 30 krooni;
- 7) kodulind – 10 lindu 50 senti.

§ 4. Rakendussäte

Volitatud veterinaararstide poolt alates 1. jaanuarist 2000. a osutatud määruses sätestatud teenused kuuluvad tasustamisele määruse alusel.

*Minister Ivori Padar
Kantsler Ants Noot*

Kolleeg Ago Pärtel vastas koosolekust osavõtjate küsimustele teemal "volitatud veterinaararstide töö korraldamisest ja tasustamisest". A. Pärteli väitel andis riik aastatel 1998–1999 volitatud loomaarsti teenuste tasustamiseks kokku 2,2 miljonit krooni, aastal 2000 on selleks ette nähtud 12,7 miljonit kr, see-

ga on tõus viiekordne. A. Pärtel lisas, et kui need näitajad on millegipärast põhjuseks loomaarstide seas puhkenud ärevusele, siis on ta meelevõttes nõus vastama loomaarstide küsimustele, et vaigistada seda ärevust.

Küsimus: Kuidas volitatud loomaarst oma teenuste eest tasu saab, kui ta on füüsilisest isikust ettevõtja?

A. Pärteli vastus: volitatud loomaarstil on õigus saada oma teenuste eest tasu, see on garanteeritud talle veterinaarokorralduse seadusega. Põllumajandusministri määrus nr. 2 käesolevast aastast määratleb ja diferentseerib selle tasu maksmise korra. Seda tasu makstakse üks kord kuus Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni eelarve kaudu vastavalt aruandele, mida volitatud loomaarst esitab maakonna veterinaar keskusele kord kuus. Riik ei dikteeri füüsilisest isikust ettevõtjale hindu, volituste raames aga osutab loomaarst riiklikku teenust ja saab finantseeritud vastavalt määrusele.

Küsimus: Miks on kõikidele volitatud loomaarstidele, olenemata piirkonna suuruselt ja loomade arvust, määratud ühesugune transporditasu?

A. Pärtel: Vastavalt põllumajandusministri määrusele on veterinaar- ja toiduameti kohaliku asutuse juhil õigus maksta tasu transpordivahendi kasutamise eest. Kahjuks kehtib veel seni Vabariigi Valitsuse määrus, mis kehtestab isikliku auto

kasutamise maksuvabaks kompensatsiooniks 500 kr. Arvestades tänase päeva hinda ja majanduslikku olukorda ei ole see summa kindlasti enam adekvaatne, liiatigi kui arvestada, et autole tehtav kulu ei ole ainult bensiin, vaid ka varuosad, amortisatsioon jms.

Küsimus: Kui nüüd Vabariigi valitsus otsustab seda summat tõsta, kas on olemas vajalikud vahendid, et see vahe katta?

Pärtel: Järgmise finantsaasta eelarvet hakatakse ette valmistama juba märtsis-aprillis, valmis peaks ta olema juuliks-augustiks, vastu võetakse järgmise eelarveaasta algul. Kui esimesel poolaastal tekib kuhugi lisalaekumine, on teisel poolaastal võimalik neid tõsta teise rea peale lisaeelarve raames. Praeguse valitsuse poliitikaga see printsiip aga ei ühti.

Põllumajandusministri määramises on tasu määrad jagatud kolme bloki: tauditõrjetegevus, teatud ettevõtete fikseeritud järelevalve maksed ning ante- ja postmortem järelevalve väiksema võimsusega tapamajades. Kuna finantseerimine hakkab käima läbi Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni kohalike asutuste, siis ministri määrus on selline dokument, mida ei ole eriti raske korrigeerida. Ilmselt juba ühe kvartali põhjal on võimalik öelda, kas rahade jaotus on olnud objektiivne ning teha ministrile ettepanekuid eelarve muutmiseks nii et lõppsumma ei muutu.

Kui võtame näiteks üksiku valla, kus lehmade arv on 1000 (see on ilmselt veidi suurem Eesti keskmisest lehmade arvust ühes vallas), ning oletame, et need lehmad paiknevad 30-s farmis, siis eeldades, et volitatud arst annab aastas välja ca 200 erinevat tõendit, vaksineerib marutaudi vastu 200 koera, siis koos kõigi praeguse tauditõrjeplaani alusel teostatavate menetlustega, koos 500 kr bensiinikompensatsiooniga ning koos 500 kr nn muude toimingu alusel makstava fikseeritud summaga on tema aastane töötasu 42 200 kr e. 3516 kr kuus. Siit läheb maha üksikisiku tulumaks. Mitmetel sarnastel koosolekutel oleme arutanud, kui palju tauditõrjetöö tegelikult konti murrab ja kui suur on praeguses Eesti episootilises olukorras selle töö intensiivsus. Kas see töö on halvasti makstud, on filosoofiline küsimus. Lisaks on volitatud loomaarstil suveräänne õigus tegelda erapraksisega ning teenida sissetulekule lisa. Hetkel on põllumajandusministri käes alla kirjutamiseks uus Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni struktuur ja koosseis, mis peaks kattuma selle struktuuri ja koosseisuga, mis saab olema Veterinaar- ja Toiduametil alates 1. aprillist, teise astme e. suure võimsusega tapamajade arstid tuleb võtta riigiteenistusse juba alates 1. märtsist, kõigil on aga võimalus kandideerida erinevatele töökohtadele riiklikus veterinaarstruktuuris, näiteks piiri-

teenistus sai täiendavaid koosseisu kohti 35, maakondade veterinaar-keskustesse tuleb täiendavalt 26 inspektorit, Veterinaar- ja toiduameti keskasutusse tuleb täiendavalt 10 inimest ning 45 arsti ja arsti abilist suure võimsusega tapamajadesse. Hea oleks, kui kõik praegu töötavad inimesed oma ametikohal ka jätkaksid, sest nad on professionaalid, kindlasti mingisuguseid nihkumisi aga tuleb.

Küsimus: Kuidas on lugu väljaspool tööaega tehtud teenuste tasustamisega?

A. Pärtel: Milline on maastikul töötava loomaarsti tööaeg? Iseasi on tapamajadega, nende puhul peab olema teada tööaeg, neil pole õigust öelda, et tapame näiteks pühapäeval ja nõuame teenust.

Vambo Kaalu ettepanek: kui volitatud loomaarst on füüsilisest isikust ettevõtja, siis võiks ta saada osutatud teenuse eest tasu, kusjuures ta ise maksaks kõik oma maksud tegelikult väljavõetud palga pealt, ning sellisel juhul oleks nn "kättejääv summa" kolmandiku võrra suurem.

A. Pärtel: Kõik on võimalik, kuid kui vaadata sellel aastal volitatud loomaarstidele eraldatud summat ning võrrelda eelmisel aastal makstud 600–800 krooniga kuus, siis kas on mõtet esimesest tööpäevast alates hakata otsima auke, kuidas veel rohkem raha saada?

Küsimus: milline on ettevõtte määratlus, kas ka ühe loomaga majapidamine on ettevõtte?

Pärtel: Ettevõtte on täpselt määratletud tauditõrjeseaduses. Ka ühe lehma- või seaga farm on farm, see on ettevõtte.

A. Viltropi kommentaar: seoses leukoosiuuringutega lugesime möödunud aastal Eestis kokku 14 000 karja. Kui nüüd 14 000 karja tuleb läbi kontrollida-sõita, siis transpordikulud on muidugi määratult suured.

Küsimus: kes töötab välja määru- ses tauditõrje osa puudutavad hinnad ja millise meetodika alusel?

A. Pärtel: seda peaks küsima põllumajandusministeeriumi esindaja-

telt, keda kahjuks hetkel saalis ei viibi. Küll aga julgen väita, et kui võtta aasta lõikes kuu keskmine teenistus, siis need hinnad annavad sissetuleku, mis võimaldab kõik need tööd 100% ära teha. Kui tihti näiteks võtab loomaarst vereproove aastas? Tõenäoliselt kord aastas.

T. Tiirats: ELÜ kontorisse on ka laekunud mõned küsimused, mida on palutud kolleeg Pärtelil kommenteerida. Küsimus: Kas ei oleks otstarbekas palgata juurde volitatud loomaarstide asemel järelevalveametnikke, kes teeksid ära riigitöö, muu loomaarstidöö jääks erasektorisse?

A. Pärtel: See oleks 100% töötav variant juhul, kui oleks küsimus ainult tauditõrjetöös, seda võiks tõesti vabalt teha veterinaar-keskuste inspektorid. Praegu on vaja, et kohalik loomaarst teeks järelevalvet ka hügieeniolukorra üle, kirjutaks tõendeid jpm. Kui nüüd tõendi kirjutaja viia loomaomanikust 70 km kaugusele, siis see muutub mõtte- tuks ning asi väljub kontrolli alt. Küsimus: Miks ei võiks selle summa raames mõnda teenust finantseerida vastavalt tegelikele kulutustele, mitte nii, et igale teenusele midagi?

A. Pärtel: Niipalju ma võin kommenteerida, et näiteks lemmiklooma vaktsineerimise maksumuseks on keegi kalkuleerinud 68,74 (number on võetud ühingusse laekunud arvamustest, mis edastati T. Tiiratsi poolt A. Pärtelile). See tõestab, et 10.- krooniga ei ole võimalik seda tööd ära teha. Muidugi on suur vahe, kas vaktsineeritakse linnas kliinikus või maal. Kui nüüd loomaarst korraldab oma töö nii, et ta söidab väljakutsel iga mammi juurde, kellel tuleb meelde, et koera oleks vaja vaktsineerida, siis on muidugi halvasti. Tuleb kokku leppida kindlad päevad, koer on transporditav loom, päevaga jõuab ära vaktsineerida 100 koera, see teeb 1000.- krooni, kui seal tulumaks maha võtta, jääb igati normaalne päevateenistus.

Küsimus: Seaduses räägitakse teenuse kompenseerimisest. Kas seal sees on ka materjalid nagu süstal jms

vaktsineerimisel marutaudi vastu näiteks? Järsku on need hinnad ikkagi mõnele sobivad ja ei ole vaja küsida lisaks süstlaid ja muid abivahendeid?

A. Pärtel toob ära teise äärmuse, mis temale on laekunud. Nimelt kui tinglikult lähtuda, et loomarsti piirkonnas on vähemalt 2500 lehma ja sellest tulenevalt umbes 1500 lehm- mullikat ja 20 piimafarmi, siis oleks volitatud loomaarsti teenistus aastas 115 200 kr ja 9600 kr kuus. Seega arvestades koormust ei oleks sissetulek sugugi väike.

Arvamused on seinast sein. Annaksin sõna järje O. Kaldale, kes ütles miks on need numbrid just sellised? Minule ja minu kolleegidele maakonnakeskustes on ministri määrus täitmiseks. Kuna aga aru- andlus saab olema igakuine on kolme- nelja kuu pärast selge missugu- seks olukord kujuneb ja teha vasta- vad ettepanekud määruse korrigeerimiseks.

Küsimus: Millal tulevad konkur- sid volitatud arstide kohtadele?

A. Pärtel: Tulevad aasta teises pooles. Kindlasti need kes leiavad, et ei ole võimalik selle raha eest töö- tada loobuvad ning siis tulevad uued konkursid, kus komisjoni ühe liikmena on ettenähtud ühingu esindaja. Vastavad nimed on T. Tiiratsi poolt minule edastatud. (Märkus: esindajad konkursikomis- jonides vt. Lisa 1). 03. jaanuaril on välja antud ka vastav käskkirj, kus on moodustatud eelpoolnimetatud komisjonid maakondades. Seega asi peaks olema igati mõistlik, demo- kraatlik ja normaalne.

Küsimus: Miks volitatud looma- arstid on eelisseisundis võrreldes eraloomaarstidega? Kui volitatud arst teeb ka erapraksist, siis ei saa ta olla erapooletu ja sõltumatu.

A. Pärtel: Miks ei võiks volitatud arst teha ka ravitööd? Ei näe probleemi. Lisaks on ka kolmas kategooria avalikus teenistuse olevaid arste. Need on ju puhta õnnetud. Seadus ei luba neil üldse mingisugust veterinaar-teenust osutada. Seega kõigil on õigus valida. Olla riigiametnik või eraloomaarst.

Tabel. Loomaarstide täienduskoolituse kalender aastal 2000.

Kuu	Kuupäev	Koolitus	Alateemad	Kestvus	Grupp	Koht	Lektorid	Soodus	Märkused
Märts		Lahangukursus suurloomaarstidele	Lahanguõpetus, lahanguprotokoll, kohtuveterinaaria	2 päeva	10	Tartu	E. Lepp, T. Järveots	ELÜ liikmele	Suurloomaarstide jätkukursus SLAKist osavõtjatele
Aprill	13.	III astme tapamajade loomaarstidele	Ante ja postmortem kontroll, liha käitlemise hügieen, HACCAP tapapunkti, seadusandlus	2 päeva 1 päev	10 vaba	Tartu Tartus	A. Kolk, E. Peedimaa		
	27.	III astme tapamajade loomaarstidele		1 päev	vaba	Kesk-Eestis	A. Kolk, E. Peedimaa		
Mai	11.	Farmide järelevaatus	Hügieen, farmi järelevaatus teostamine, järelevaatus akti täitmine	1 päev	10	Tartus, Jõgeval või Järvas		ELÜ liikmele	
	12.			1 päev	10	L.-Eestis või Viljandis		ELÜ liikmele	
	18.			1 päev	10	I.- või L.-Virus		ELÜ liikmele	
	19.			1 päev	10	Harju- või Läänemaal		ELÜ liikmele	
	23.			1 päev	10	Pärnus või Raplas		ELÜ liikmele	
August	23.-25	Suurloomaarstide täienduskursus I tsükkel	Ainevahetus- ja sisehaigused Ortopeedia Farmakoloogia Günekoloogia	3 päeva 9-st	15		J. Kala ja P. Kalmus K. Kalmus B. Aasmäe M. Jalakas		SLAK I tsükkel
September	20.-22.	Suurloomaarstide täienduskursus II tsükkel	Söötmine seoses ainevahetuse ja sigimisega Mastiidid	3 päeva 9-st	15		J. Kala P. Kalmus		SLAK II tsükkel
	28.-30.	Konverents Veterinaarmeditsiin 2000		3 päeva		Tartus			
Oktoober	18.-20.	Suurloomaarstide täienduskursus III tsükkel	Nakkushaigused	3 päeva 9-st	15		J. Kala ja P. Kalmus		SLAK III tsükkel
			Retseptuur Vet seadusandlus ja struktuur Kutse-eetika				A. Viltrop T. Tiirats		
November	8.-10.	Suurloomaarstide täienduskursus I tsükkel	Ainevahetus- ja sisehaigused Ortopeedia Farmakoloogia Günekoloogia	3 päeva 9-st	15		J. Kala ja P. Kalmus K. Kalmus B. Aasmäe M. Jalakas		SLAK I tsükkel
Detsember	6.-8.	Suurloomaarstide täienduskursus II tsükkel	Söötmine seoses ainevahetuse ja sigimisega Mastiidid	3 päeva 9-st	15		J. Kala P. Kalmus		SLAK II tsükkel
Jaanuar	10.-12.	Suurloomaarstide täienduskursus III tsükkel	Nakkushaigused	3 päeva 9-st	15		J. Kala ja P. Kalmus		SLAK III tsükkel
			Retseptuur Vet seadusandlus ja struktuur Kutse-eetika				A. Viltrop T. Tiirats		

Kommentaari saalist: Kas on mõtet suhtel 140 000 lehma ja 200 volitatud arsti. Võibolla peaks olema ühe arsti kohta 3000 lehma ja ka riigil oleks odavam. Ja tavaline teraa-

pi jääks sel juhul erapraksise püramiids.

A. Pärtel: Kas see tuleks odavam kui need 700 lehma asuksid vetkeskusest 60 km kaugusel. Ja kas

ta tuleb inimesele odavam. Me peame ikka ka tarbija peale mõtlema.

T. Tiirats kordab küsimust, et miks ei võiks selle summa raames mõnda teenust finantseerida vasta-

valt tegelikele kulutustele, mitte nii, et igale teenusele midagi?

O. Kalda: Eesmärk ei olnud kedagi millestki ilma jätta, vaid kasutada võimalust ja korralikult tasustada riigitegelikkust. Määruses on näiteks üsna selgelt öeldud, et koerte vaktsineerimise teenuse määr on 10 krooni. Tegemist teenuse hinnaga. Samas ei saa te minna küsima süstla eest mingit kosmilist hinda peale.

T. Tiirats kas ma saan õigesti aru, et see 10 krooni on ainult teenus. O. Kalda parandab, et töö. T. Tiirats: Siis kõik muu tuleb sinna juurde küsida!? O. Kalda: Visiidi eest te juurde küsida ei saa. Saalist: Kas siis transpordi eest saab? A. Pärtel: Nüüd tekkis selline vahva olukord, et asjas selgust saada peaksin ma saalist välja minema, sest nüüd te hakkate küsima kolleeg Kalda käest neid samu küsimusi, mida te minu käest juba küsisite ja mingi vastuse saite. Ja poole tunni pärast olete kindlad, et need kaks ei tea isegi mida nad on kokku keetnud. Igal juhul kuna vastutust selle määruuse täitmisel kannab inspeksioon, siis võin Teile öelda, et kui see teenus maksab 10 krooni, siis mingisugust visiiditasu ja transporti sinna juurde ei käi. Ma ei anna vekslit välja, kuid ma ei näe probleemi kui inspeksioon pakub selle hinna sees ka süstlad välja.

T. Tiirats: Kolleegid see on hell teema, kuna puudutab otseselt paljude igapäevaelu ja sissetulekuid. Kuid hakkame siiski joont alla tõmbama tänasele arutelule.

A. Viltrop: Kas on olemas ka vahendid, kui peaks taudipuhang tulema? A. Pärtel: Määruses on olemas 500 kroonine igakuine summa, mis peaks katma momendil meil põhilise probleemi marutaudiga seotud tegevuse. Kui peaks puhkema suu ja sõrataud, siis selleks on tauditõrjeseaduses sätted ning siis minnakse surmkindlalt ka vastavate valitsuse reservfondide kallale. Lisaks on hetkel ka jääkainete seire rahad, mida volitatud loomaarstid saavad vanas

korras. T. Tiirats: Palun viimased küsimused. Muidu me ei jõuagi lõpule. A. Kabrits: Kas tulevastele põlvetele võib avalikustada selle töörühma liikmete nimed, kes sellise rahade jaotamisega hakkama said. O. Kalda: Ei eita, et olen osaline. Kabrits jätkab: Kas Teile hulgas on ka praktikuid olnud? Kuidas kujutatakse ette, et võimaliku 3500 kroonise sissetulekuga liisitakse autot jms? A. Pärtel: Tuletan meelde, et tulemas on 116 uut veterinaarimetniku kohta. Igaühel on võimalik sinna kanditeerida. Palgad hakkaksid just sellest 3500 kroonist, aga ilma õiguseta teha muud vettööd. Küsimus: Kuidas on peadirektori kohaga? A. Pärtel: Momendil ei ole see vakantne. Direktori palgaaste on paikapandud avaliku teenistuse seaduse alusel. Täna sel päeval see palk on 11 000. Üldiselt ei peeta heaks tooniks võõras rahakotis sobrada. Kolleeg M. Kivi: Me võime siin täna kaua vaielda. Kuid ega O. Kalda üksi meile vastuseid ei anna. Need vastused annab meile elu. Kuid ikkagi puuduvad sotsiaalsed garantiid volitatud loomaarstil. Miks riik ei võiks maksta kinni volitatud loomaarstide elukindlustuse? A. Pärtel: Juhub tähelepanu veterinaarikorralduse seaduses sätestatud punktidele seoses volitatud loomaarsti surma ja invaliidistumisega. Midagi on ikkagi olemas. V. Kaal kommenteerib veel määruses toodud hindu ja leiab ka, et sinna ei tohi selle teenuse eest enam midagi juurde küsida. See läheks seadusega vastuollu. O. Kalda: Kui praktika näitab, et need hinnad ei sobi ja ei ole vastavuses, siis vaadatakse need kindlasti ümber. Viimane kommentaar kolleeg H. Kiima: Kallid kolleegid! Kui Te kolleegid peate seda 3000 ja 6000 tuhandet kuusissetulekut väheks, lisaks ravi ja sotsmaks, siis alati on võimalus tulla nn eraloomaarstide ridadesse. Osta süstal ja osta vaktsiin ning ikka minna ja vaktsineerida see koer ära. T. Tiirats: Otsi kokku tõmbama hakates tuleb tõdeda, et probleem on loomaarstide jaoks terav. Küsin intrigeerivalt, kas riigitel-

limuse hindade määrad sellisena nagu nad on toodud ministri määruses on küllaldased, et see töö saaks volitatud loomaarsti poolt korralikult tehtud? A. Pärtel: Kevadperiood on suur veterinaartööde tegemise aeg. Tauditõrjel vähemalt on oma hooajalisus. See peaks suveks kõik selge olema. Kui on probleemid, siis tuleks need adresseerida PM osakonnale ja O. Kaldale. Kui on tehnilised küsimused määruuse rakendamisel, siis need inspeksioonile ja mulle. Kas selline ettepanek sobiks? T. Tiirats: Palun arvamus! Praegu jääb siis kõlama kolleeg H. Kiima kokkuvõttev arvamus, et elu paneb ise asjad paika. Kes tahab, see teeb, kes ei taha see ei tee. Kui midagi muud konstruktiivset välja pakkuda ei ole siis loeme diskussiooni lõppenuks. Täname küsimustele vastajaid.

Järgnevalt esines kolleeg A. Viltrop sõnavõtuga veterinaararstide professiooni reguleerimisest meil ja mujal (vt. A. Viltropi vastavat artiklit).

Kutse-eeskiri komisjoni ja aukohutu tööeeskirja arutelu juures kiitis koosolek ühehäälselt heaks V. Kaalu ettepaneku, et mitte hakata täna üksikasjalikult arutama vastavaid projekte, vaid aktsepteerida neid kui dokumente aukohutu töö alusena käesoleva aasta jooksul. Aukohutusse valitud liikmed töötaksid veel nende kallal ning arvestades kõiki laekunud ja laekuvaid parandusettepanekuid tulla nende küsimuste juurde järgmisel aastal tagasi. Koosolek kiitis selle ettepaneku ühehäälselt heaks.

Sellega oli päevakord ammendatud ning T. Tiirats kuulutas koosoleku ametlikku osa lõppenuks. Öhtu jätkus vabamas õhkkonnas. Avašampusele oli võimalus baarist juurde tellida ja hiljem ka ansambli saatel tantsida.

Diktofoni ja protokolli abil vahendas toimunut (veidi kärbitult) Birgit Aasmäe

Rebaste ristimine '99

Gerli Liivla, Marko Kivisik, Marko Juhansoo

EPMÜ loomaarstiteaduskonna V kursus

Novembrikuu viiendal päeval toimus teise aastatuhande viimane veterinaariaüliõpilaste rebasteks ristimine, mis pälvis osavõtjate heakskiidu. Õppejõudude sõnul ei ole juba kümmekond aastat toimunud nii meeldejäädvat ja sündmusterohket rebastepäeva. Esimesel kursusel õpivast 44 tudengist 29 jätkus julgust osa võtta üritustest, mis olid mõeldud tutvustama nende tulevase koolipäevi. Buršid andsid omalt poolt parima, et muuta neid sinasõbraks tulevase eriala võlude ja valudega.

Järgnevalt anname lühiülevaate 14 tunni jooksul toimunud. Päev, nagu ikka, algas korralikule tudengile kohase hommikvõimlemisega. Võimlemist juhendasid meie kogunud võimlemisinstruktorid Gerli, Minna ja Toomas. Harjutused põhinesid loomaarsti praktikat imiteerivatel liigutustel, mis algul tundusid keerulised ja kohmakad (nt. rektaalne uurimine), kuid harjutamise käigus omandati peagi õiged võtted. Peale hommikust soojendust liiguti lauluga dekaanaadi suunas ning tervitati kõiki kohal viibinud auväärt õppejõude laulu ja hõisetega.

Tegijal teatavasti juhtub nii mõndagi — nii ka meil rebastega. Buršide juhtnõore lõpuni kuulamata hüüdsid nad kooris mag. A. Alandi akna all: "Tere hommikust, härra dekaan!". Samas selgus, et meie noored võsud on väga abivalmid. Nad küll ei aidanud vanureid üle tee, ent see-eest lükasid käima lektor K. Kase Volvo, säästes sellega nii auto starterit kui ka omaniku närve.

Järgnes orienteerumine meie koolimaja saladusliku hämarusega täidetud koridorides, mille käigus

rebased pidid üles leidma erinevad õppejõud ning täitma nende poolt väljahautud ülesanded. Ülesanded olid fantaasiarikkad, humoorikad ning — mis parata — isegi omakasupüüdlikud, nt. Teaduskonna "vililise" pesemine, Schäferi lauaga ümber maja jooksmine (foto 1) jne., liiksak tutvused õppejõude rebastega ja vastupidi.

varieerus tulemus 8—42-ni ning ruuna puhul arvati kindlalt, et tegu on takuga.

Seejärel võimaldati rebastele mõned tunnid hingetõmbeaega, mis kulus kosutamiseks enne auväärt kohtu ette astumist.

Publik kohal, võis ka õhtune programm alata. Kõigepealt kasutati

Foto 1. Dots. M. Jalaka nägemus tervisejooksust — Schäferi lauaga ümber koolimaja. (T.Suuroja foto)

Foto 2. Eriala sobivustest lahangu näitel. (A.Zilberbergi foto)

Loomaarstihakate M. Kivisiku ja M. Juhansoo juhendamisel lahati põrsast (foto 2), uuriti veist rektaalselt, loendati mitmete eri liiki loomade hambaid ja määrati nende sugu ning vanust. Kahjuks esines suuri eksimusi lihtsates asjades. Näiteks veise hammaste loendamisel

rebased kolmekaupa karantiinist kohtu ette, mille moodustasid auväärt kohtunikud: G. Liivla, M. Salminen, A. Aimse, A. Killak, T. Kalja ja L. Pärj (foto 3). Rebased said nende ees ilmutada oma teadmisi ja pidid rakendama leidlikkust. Kui kellelgi midagi puudu jäi, tuli patud heastada lisaulesannetega. Märkimisväärsete pingutustega saavutatud publiku heakskiitu arvestades tunnistas kohus kõik noortudengid väarikateks rebasteks. Protseduuriga kaasnes verdarretava ja surmani siduva vande andmine buršidele. Millenniumi viimane rebasetootus oli järgmine:

Mina, Loomaarstiteaduskonna rebane, kes ma olen nii emeetiline, et pole väärt kabjatohlugi ning näen välja nagu kõndiv kõõm ja haisen kui skunks, hiilin arglikult mööda seinääri ning püüan viibida ainult ventilatsiooniläheduses.

Luban alati suhtuda austavalt ja lugupidavalt oma väga kallitesse buršidesse, erudeeritud õppejõudesse ja vanematesse kolleegidesse.

Pudelikorjamisest saadud tulu ja türist järele jäänud raha annetan vabatahtlikult buršide õlleõhtute korraldamiseks.

Kuuldes buršiga juhtunud traumadest, ohverdan ennastalgavalt viimsegi verepiisa ja iga elutähtsa organi, kaasaarvatud aju, mis pole küll sittagi väärt.

Kohates pidust burši, pakun talle õmaja koos kõikide sellega kaasnevate hüvedega ja hommikul ei unusta ulatamast aspiriinitabletti.

Rebaselitana luban kanda meesburšide rõõmuks number väiksemat märga T-särki ja püksikuid, ka talviti.

Rebasepenina laulan vähemalt korra nädalas buršineidude akna all tundide kaupa serenaadi nagu Okka modell Hmmm... pikalt ees hoolimata veenilaienditest.

Luban kutsuda kõrgeltaustatud buršid igale meie poolt korraldatud üritusele, olgu see siis sünnipäev, pulm või matus.

Kõikide kohalviibijate ees vanmun, et olen prof. Toivo Järvisse ustav jünger ja tean, et ka ussike maakeraka-

Foto 3. Jõuline kohtunikekogu rebast ristimas. (T.Suuroja foto)

maral väärrib tähelepanu ja austust.

Tänu dekaan Madis Aidniku õpetusele ei neela iial spermat alla, sest tean, et kallist kraami ei tohi raisata.

Prof. Toivo Suurojale töotan magada automaat padja all ja mitte kunagi usaldada seda kuradima KGB sabarakkude kampa, kes meil pukis on.

Prof. Enn Ernitsale töotan selgeks õppida kõik ugrimugri keeled ja viienda kursuse lõpuks vallata täiuslikult koopamaalingute teostamise tehnikat, lisaks luban, et viienda kursuse lõpuks tunnen vähemalt ühe põlumajanduslooma anatoomiat!

Dots. Mihkel Jalakale luban jätta maha nätsunärimise tülgestava kombe, mõtete koondamiseks ikka kanda mütsi ning oma vabast ajast alati hoolitseda õppejõu kummikute puhutuse eest!

Ei jätta iial maha dots. Elbi Leppa ja olen patoloogiliselt kiindunud mikroskoopi!

Antud lubaduste mittetäitmisel tabagu mind katk, parvo ja hepatiit.

Akadeemilist hõngu andis õhtule ühine Gaudeamuse laulmine (foto 4) ja üliõpilaste autasustamine. Seoses rebaste ristimisega anti välja auhinnad 1999. a. parimate sünnitusabi, günekoloogia, seemenduse ja udarahaiguste laste üliõpilastööde eest. Auhinnafondi 10 000.- krooni pani välja AS Interfarm ja see jagati kolme üliõpilastöö vahel.

Esimese auhinna — 4000.- krooni

pälvis Kristi-Liis Koppel töö eest "Väärasetused, väärseisud ja väärühid".

Teine ja kolmas auhind (á 3000.- krooni) läksid jagamisele üliõpilaste Ave-Ly Toomvapi ja Minna Salminen vahel. Tööde teemad olid "Inna stimuleerimine ja sünkroniseerimine" ning "Katarraalne ja mädane mastiit".

Auhinnad andis kätte A/S Interfarm juhatuse esimees, veterinaararst Jüri Kasper.

Pidu jätkus söögi, joogi ja muusikaga. Õhtu naelana esitleti esmakordselt ajaloos Hollywoodi "Oscar Gala" paroodiline Eesti versioon "Foxar Gaala '99". Gaalat juhtisid võrratud Kelli Lomper ja Toomas Kalja, kes jagasid auhindu meie tuntud ja tunnustatud õppejõududele nende aja jooksul välja kujunenud kelmikate isikupärasuste eest. Siinhulgas:

Esimene auhind läks parimale rezhissöörile hr. Madis Aidnikule, kelle osavate käte läbi valmis meie noorsugu hariv õppefilm "Seitsme spermikese seiklused", mis peagi nõuab endale koha igas endast lugupidava kooli programmis.

Teine auhind läks hr. Raivo Lindjärvele parima koreograafilise tantsuseade "Valgete hiirte valss" eest filmis "Tants autoklaavi ümber".

Zhürii peapremia pälvis meie teenekas draamakorüfee pr. Elbi Lepp oma katsetuste eest seriaalis "Hauakambri lood" alaosas "Lahka-

Foto 4. Vabakava vaheldus akadeemilise Gaudeamusega. (T.Suuroja foto)

misruumi saladused”.

Järgneva auhinna oli ära teeninud meie vapper uurimisrühm, kes ennastsalgavalt eluga riskides tungis sellesse nii kardetavasse ussikesse seltskonna kommete ja märgisusteemi olemusse. Antropoloogilise dok. filmi “Parasiitide elu” eest premeeriti hr. Toivo Järvist ja tema asendamatu assistenti pr. Illa Millerit.

Realismizhanri siirdudes määras zhürri kõrgeima autasu karakternäitleja pr. Irina Nikulnikovale parima naispeaosa eest eluloofilmis “Ema Theresa elu”.

Järgmise Foxar Gaala auhinna pälvis hr. Mihkel Jalakas meespeaosa eest lubatud ja lubamatu hägust piiri julgelt ähmastavas erootilises mammutseriaalis “Lehmanuell”.

Täname ka hr. Rainer Hõimu parima näputehnika valdamise eest tragikomöödias “Briljantkäsi”.

Läbi aastate on teleri ette toonud kõiki kokandushuvilisi ja gurmaane meie järgmise auhinna laureaate. Subproduktide olulist rolli kokkuvõttes kodumajapidamises on auhinda väärivalt teadvustanud hr. Vladimir Andrianov oma kokandussaadete sarjaga “Volodja köök”.

Kõige stailisema kõrvalosa eest märulifilmis “Armunud Shakespeare” pälvis peapremia hr. Evald Reintam.

Järgmise Foxari sai hr. Toivo

Suuroja debüüdi eest militaarfilmis “Suuriku seiklused”.

Zhürri autasustab hr. Ants Nummertit väljendusrikkama miimika eest tummfilmis “Suur diktaator”.

Parima kaskadööri auhinna sai Ants Kavak peadpöörivate ning ennastohverdavate erootiliste hüpete eest actionfilmis “Prepuutsium mobile”.

Korraldajate tehniliste viperuste tõttu jäid mõned auhinnad üle andmata järgmistele laureaatile:

Filmimuusika nõiduslikus valdkonnas oli karmi konkurentsi tulemusel sõelale jäänud võrratu viisik — pr. Palm, pr. Lepp, hr. Kask, hr. Pärn ja hr. Jalakas, kes esitasid meeldejääva meloodia “Mets mühiseb” filmist “Puud olid, puud olid hellad velled”;

parimate eriefektide eest määrati auhind muusikali “Jazzis ainult viirused” efektide autorile hr. Jaagup Alaotsale;

Jaan Praks filmis “Navigaator Praks”;

Merle Valdmann filmis “Naine nimega Diagnostika”;

Maie Vassiljeva filmis “Bürokraatia telgitagused”.

Kuigi mõned Foxarid jäid üle andmata, jagus lusti ja naeru küllaga kogu õhtuks.

Paralleelselt jooksis saalis ekraanidel videomontaazh, mis kajastas laureaate parimaid etteasteid.

Traditsiooniliselt esines päevakajalise muusikaseadega — omakooditud pilava lauluga loomaarsti karjäärast — magistrantide ansambel “Circus Academicus”. Eeskava lõpetuseks esitasid rebased oma tantsulise nägemuse viienda kursuse lõputööst. See pälvis publiku ennastunustava kaasaelamise ja sooja vastuvõtu. Kaasa elasid ka kõige uimasemad üritusest osavõtjad. Etteasteid vaheldusid hooga tantsuga. Vastupidavamad pidutsejad lahkusid peolt alles hommikul kell kuus.

Kogu showkava lavataguse meeskonna moodustasid: Minna Salminen, Gerli Liivla, Toomas Kalja, Marko Kivisik, Ave-Ly Toomvap, Marko Juhansoo ja teised viienda kursuse visad hinged. Lõpuks tuleb tänada lahkeid sponsoreid, kelle abita poleks eelkirjeldatu toimunud: AS Optimer, AS Interfarm, Valdeku Väikeloomakliinik, AS Pharmacia & Upjohn, AS Dimela, Tiina Toometi Kliinik, Tartu ja Saku õlletehased, EPMÜ Loomakliinik ning — last but not least — loomaarstiteaduskonna dekanat. Eriti täname EPMÜ Loomakliiniku noort kollektiivi, kes abistasid nõu ja jõuga peo korraldamisel.

Õhtu järelkajana avaldas loomaarsti teaduskonna dekaan korralduse nr. 24, milles tänas V kursuse agaraid tudengeid Minna Salminen, Gerli Liivlat, Kelli Lomperit, Marko Kivisiku, Toomas Kaljat ja Marko Juhansood väarikal tasemel korraldatud esmakursuslaste vastuvõtupeost üliõpilasperre.

Vt. ka <http://www.eau.ee/~ereintam/stud.htm>

Kas Sina oled juba kaastööd teinud?

Teeme koos ajakirja huvitavamaks!

Helista 27 422 582

või saada e-kiri: ely@eau.ee

ELR toimetis

Kutsemagistrantuur

Toiduhügieeni ja veterinaarkontrolli erialal 01. sept. 2000—31. aug. 2002

Vastu võetakse 5 veterinaarmeditsiinilise kõrgharidusega isikut.

Esitatavad dokumendid:

- avaldus Eesti Põllumajandus-ülikooli rektori nimele,
- kõrgharidust tõendava diplomi ja hinnetelche koopiad koos

- originaalidega,
- soovitus(ed) EPMÜ loomaarstiteaduskonna nõukogult või erialaspetsialistidelt,
 - 2 fotot (3x4 cm),
 - ankeet isikuandmetega (täidetakse kohapeal).

Dokumendid võetakse vastu

EPMÜ loomaarstiteaduskonna dekanaadis (Kreutzwaldi 62, 51014 Tartu) 01.06.—22.06.2000.a.

Magistrantuuri lõpetamisel kaitstakse magistritöö (väitekiri või arendusprojekt) ja omistatakse toiduteaduse magistrikraad.

Tabel. Õppeplan.

Ainekursus	Maht AP*	1. õppeaasta		2. õppeaasta	
		sügis	kevad	sügis	kevad
ÜLDÕPE					
MST-3.1120 Informaatika I	3	A			
MST-3.1372 Interneti kasutamine	1		A		
KEK-1.092/1.095 Inglise/saksa keel	5	X	X	X	E
Üldõpe kokku	9				
ERIALAÕPE					
LAT.6.1603 Toiduhügieeni üldkursus	1	A			
LAT-2.1558 Toiduohutus	3,5	E			
LAT-2.1568 Toiduainete seadusandlus	2		A		
LAT-4.1604 Toiduainete mikrobioloogia	4	X	E		
LAT-2.1564 Kvaliteediõpetus	3	E			
LAT-2.1605 Piimatoodete tehnoloogia ja tootmise hügieen	3	X	E		
LAT-1.1606 Lihatoodete tehnoloogia ja tootmise hügieen	3	E			
LAT-3.556 Toksikoloogia	1		A		
AGT-6.1607 Aia- ja põllusaaduste kvaliteet ja standardid	3,5	E			
LAT-6.1735 Eriala ja pedagoogiline praktika	3			X	A
Erialaõpe kokku	27				
Kutseksam	4				
Õpe kokku	40				
MAGISTRITÖÖ	40				
Kõik kokku	80				

* AP ~ 1 nädal

Loomaarsti ameti reguleerimine Lääne-Euroopas

Arvo Viltrop

ELÜ asepresident

Viimastel aastatel on palju olnud kõneaineks loomaarsti ameti positsioon ühiskonnas, selle suhted riigiga ja loomaarstkonna nn. sisereeglid. Diskuteeritud on selle üle kuidas peaks loomaarsti ameti pidamine olema reguleeritud, kes kehtestab mängureeglid, kes peaks tegema järelevalvet nende reeglite täitmise üle jne.

Ühte teist selles vallas on ka sündinud. Esimeseks sammuks loomaarsti ameti korraldamisel sai litsentseerimise korra kehtestamine. Oma heade ja halbade külgedega on see süsteem meid edasi aidanud tänase päevani.

1999. aastal jõustunud veterinaar-korralduse seadus, püüab anda lahendusi juba palju laiemale valdkonnale probleemidele. Samas ei saa seal kehtestatud võtta kui lõplikku töde, mis ei kuulu enam vaidlustamisele. Kindlasti on meie kiirelt arenevas ühiskonnas vajalik teha ka seadustesse muudatusi, et need jõuaksid elu arengutega sammu pidada. Seepärast on ka Eesti loomaarstkonnal vajalik mõelda ja arutada edasi, milline oleks see Eestile sobivaim loomaarsti ametitegevuse korraldamise mudel ehk regulatsioon.

Et aga mitte pimeduses kobada ja jalgratast leiutada, oleks igati kasulik heita pilk sellele, kuidas meie Euroopa kolleegidel on asjad korraldatud. Selle mõistmiseks on meile tõhusat abi osutanud Euroopa Loomaarstide Föderatsioon (FVE), kelle delegatsiooni visiidi tulemusena

valminud raport loomaarsti profesiooni olukorrast Eestis annab ühtlasi hea ettekujutuse sellest, mida peetakse selles vallas oluliseks Lääne-Euroopa kultuuriruumis.

Ühtlasi toimus 1999. aasta novembris Brüsselis FVE kongressi eel töökoosolek Euroopa Liiduga assotsieerunud maade loomaarstide ametiorganisatsioonide juhtidele analüüsivaks eelnimetatud raportit, tutvustamaks Euroopas kehtivaid erinevaid regulatsiooni-süsteeme ning arutlemaks erinevate süsteemide hüvade ja kurade üle. Sellel töökoosolekul õpitu alusel on käesolev ülevaade ka tehtud.

Loomaarsti ametit reguleerivad normatiivdokumendid

Kuna suur osa Lääne-Euroopa riikidest on end sidunud Euroopa Liiduga (EL), siis on asjakohane alustada just sellelt tasemelt. EL on reguleerinud veterinaararsti ametit kahe **direktiiviga**. Esiteks on loomaarsti amet arvatud vastava direktiiviga nõnda nimetatud vabade ametite hulka kõrvuti inimesearstide, juristide ja arhitektidega, kellel on õigus suuresti endal määrata oma professionaalse tegevuse korraldust. Seejuures on just professionaalsed ühendused seatud neid küsimusi reguleerima. Sellest tulenevalt nimetatakse neid ka ise-reguleerivateks ametiteks (*self regulating professions*).

Teiseks direktiiviks, mis reguleerib loomaarsti ametit on direktiiv, mis määratleb miinimum-nõuded

loomaarsti kvalifikatsioonile ehk teisisõnu loomaarsti hariduse standardi.

Rahvuslikul e. riigi tasandil reguleerivad loomaarsti ametit vastav seadus ja seadusest tulenevad alamaastme normatiivaktid.

Lisaks sellele reguleerivad loomaarsti tegevust profesiooni sisesel kokkuleppel kehtestatud reeglid, mis on vormistatud **käitumis- ehk eetikakoodeksites**, samuti professionaalsete ühenduste (koda, ühing) **põhikirjades**.

Mida tähendab reguleerimine?

Euroopalikus mõistes rajaneb profesiooni regulatsioon kolmel sambal, need on ameti viljelejate registreerimine, hariduse standardite määratlemine ja professionaalse enesetäienduse tagamine ning ametialase tegevuse järelevalve. Lahtiseltatult tähendab see järgmist:

Registreerimine

- Loomaarstide registri pidamine (informatsiooni pidev uuendamine);
- Registreerimise kriteeriumide kehtestamine (kvalifikatsioon, kodakondsus jms.);
- Registrist kõrvaldamise mehhanismid (eksimumused professionaalses tegevuses, ebaeetiline käitumine, siirdumine muule tööle, maksude maksmata jätmine jne.)

Haridus ja täienduskoolitus

- Erialaorganisatsiooni osalemine hariduse standardite ja õpeta-

misele esitatavate nõuete kehtestamisel (näiteks osalemine õppeasutuste metoodika komisjonide töös, õppeasutuste kuratooriumides);

- Tudengiõppe ja kraadiõppe jälgimine (õppeprotsessi jälgimine, õppekavade analüüs, õpetamistingimuste jälgimine ja olukorra analüüs, ettepanekute tegemine õppeasutustele);
- Täiendus-koolitus praktiseerivatele kolleegidele (täienduskursuste ja spetsialisti (eriarsti) õpetuse organiseerimine ja kriteeriumide kehtestamine spetsialisti tunnistuste väljastamiseks).

Ametialase tegevuse järelevalve

- Ametialase käitumise standardite kehtestamine eetika- või käitumiskoodeksi kaudu;
- Klientide kaebuste arutamine ja kaebuste menetlemise protseduur (eetikakomisjonide, distsiplinaarkomisjonide, aukohtute jms. organite tegevus; kolleegide teavitamine klientide kaebustest ja kolleegide eksimustest võimaldamaks nende laiapinnalist arutelu ja sarnaste juhtumite vältimist);
- Kolleegide distsiplineerimise mehhanismide kehtestamine ja sanktsioonide rakendamise protseduur (komisjonide ja kohtu otsuste rakendamise mehhanismid).

Professiooni reguleerimise moodused

Kui selles, mida professiooni reguleerimine tähendab, valitseb Euroopas suures osas ühtne arusaam, siis regulatsiooni elluviimisel on igas riigis leitud oma tee, mis sobib konkreetse maa olude ja traditsioonidega. Kuigi EL direktiiv loeb loomaarsti professiooni ise-reguleerivaks professioniks, võib tänases EL-s jaotada riigid kahte rühma, need on riigid, kus professioon on täielikult ise-reguleeriv (Briti saared, mandri Euroopa) ja riigid, kus suur osa regulatsiooni mehhanismidest on jäänud riigi käsutusse (Skandinaavia maad, Taani). Lisaks

on kummaski rühmas omad variatsioonid, kuidas ja mil määral on eelnimetatud sammaste tähtsust tunnetatud ja millele rohkem või vähem tähelepanu pööratud. Toome mõned näited.

Täielikult isereguleeriva professiooniga maades on reeglina kaks erialaorganisatsiooni. Üks on selline, kuhu loomaarsti ameti pidaja peab kuuluma kohustuslikus korras, kuna see on seadusega nii määratud. Selliseks organisatsiooniks on Eesti mõistes koda (Ingl. *College*, Saks. *Kammer*). Koda on valitsusväline organisatsioon, kuid rakendab seaduselt saadud volitustega kogu võimutäie ja vastutusega professioni reguleerivaid mehhanisme.

Teiseks organisatsiooniks on ühing (neid võib olla ka mitu) (*Association, Society*), millel on peamiselt ametiühingu roll. Lisaks tegeleb ühing täienduskoolituse organiseerimisega, loomaarstkonna esindamisega riigi institutsioonides jm., veterinaarpoliitika kujundamisega jne.

Näiteks Suurbritannias peavad kõik isikud, kes soovivad töötada loomaarsti haridust nõudvatel ametikohtadel, olenemata kas tegemist on praksise, riigiteenistuse, ravimifirma, haridus- või teadusasutusega, olema kuningliku veterinaarkolledzhi liikmed (*Royal College of Veterinary Medicine — RCVS*) ja kolledzh reguleerib nende erialast tegevust täiel määral.

Kolledzh peab loomaarstide registrit. Igal aastal liikmemaksu tasumisega tehakse uuendusi registrisse. Liikmemaksu tasumatajätmine tähendab kolledzhist väljaheitmist.

Kolledzh jälgib veterinaariateaduskondade õppekavasid ja õpetuse kvaliteeti, tehes regulaarseid külastusi teaduskondadesse, kutsudes vaatlejaid välismaalt ning tehes koostööd hariduse kvaliteeti hindavate riiklike institutsioonide ja akrediteerimisorganisatsioonidega.

Kolledzh tegeleb ka loomaarsti spetsialiseerumise küsimustega andes välja spetsialisti tunnistusi. Kolledzh on püstitanud teatud kriteeriumid täienduskoolituse küsi-

mustes ning eeldatakse, et iga loomaarst osaleb ja peab arvestust läbitud täienduskoolituse üle. Formaalset järelevalvet täienduskoolituses osalemise üle ei peeta, kuid teatud ametikohtade saamiseks on see oluline.

Kolledzh on kehtestanud professionaalse käitumise koodeksi (*guide to professional conduct*). Loomaarside professionaalse tegevuse kohta esitatud kaebuste arutamine toimub kaheastmelises süsteemis. Esmalt arutab kaebusi esmase juurdluse komitee (*Preliminary Investigation Committee*), kes teeb oma järeldused teatavaks RCVS juhatajale. Juhatusel on protseduur juhtumite lahendamiseks. Kui see osapooli ei rahulda või nõuab seda eksimuse raskus, saadetakse küsimus ärakuulamiseks distsiplinaarkomiteele. 1999. aastal läks 750 kaebusest distsiplinaarkomitees arutamisele üks. Distsiplinaarkomitee istungid on avalikud ja otsused kuuluvad avalikustamisele.

Võib öelda, et kogu Lääne-Euroopas on loomaarsti ameti reguleerimisel rakendatud eelkirjeldatud printsiipe, küll aga teatud variatsioonidega registreerimise, organisatoorse ülesehituse ja muudes küsimustes.

Seevastu skandinaavia maades ühendavad loomaarste vaid ühingu- ja laadi erialaorganisatsioonid. Riigi kanda on loomaarstide registri pidamine, ühtlasi loomaarstina tegutsemise õigus saadakse riigilt (Soomes pärast nn. litsentsieksamit sooritamist riikliku komisjoni ees). Lisaks on seaduse alusel määratud valitsuse poolt distsiplinaar-komisjon professionaalsete eksimuste arutamiseks ja menetlemiseks (Rootsi, Taani).

Ühingu roll on seega peamiselt seotud loomaarsti hariduse ja täienduskoolituse küsimustega. Siia hulka kuulub nii haridusstandardi monitooring loomaarste koolitavates kõrgkoolides, kui spetsialisti koolitus ja vastavate tunnistuste väljastamine. Huvitav on tõdeda, et ka spetsialistkoolitusel on näiteks Soome riik oma maa loomaarstidele tõhusalt appi tulnud, rajades spet-

sialisti koolitaja ametipositsiooni, mida riigi poolt ka finantseeritakse.

Seega ei saa Skandinaavia maade puhul kõnelda täiel määral ise-reguleerivast professionist, pigem on see suuresti riigi poolt reguleeritud.

Olukorrast Eestis

Registreerimine

Loomaarstide registreerimine on teatud määral seadustatud ja toimib, nimelt tegevusluba omavate loomaarstide registri näol, mida peab Veterinaar- ja Toiduamet. Nimetatud register hõlmab küll vaid aktiivselt veterinaar-praksisega tegelevaid arste, kuid samasugust praktikat võib näha ka mitmes teises Euroopa riigis. Registreerimise kriteeriumid on tegevusloa taotlemise korraga kindlaksmääratud. Ka registrist kõrvaldamise mehhanismid on olemas ja seadusega kehtestatud (tegevusloa äravõtmine, või selle pikendamise keeldumine veterinaarkorralduse seaduse alusel)

Haridus ja täiendus-koolitus

Seni on meie erialaorganisatsiooni osalemine hariduse standardite ja õpetamisele esitatavate nõuete kehtestamisel olnud suhteliselt passiivne ja piirdunud mõne memorandu-

miga teaduskonna nõukogule, milles juhitakse tähelepanu kitsaskohtadele õppekavades.

Tudengiõppe ja kraadiõppe jälgimist (monitooringut) ei ole selle sõna otseses mõttes toimunud.

Täiendus-koolituse organiseerimine praktiseerivatele kolleegidele on olnud ühingu tegevuse üks prioriteete ja kas või iga-aastase konverentsi näol ka pidevalt toimunud. On häid märke, et see tegevusvaldkond on tõhusalt arenemas edasi. Jääb loota, et spetsialisti õppega jõuame samuti järje peale.

Ametialase tegevuse järelevalve

Veterinaarkorralduse seaduse alusel on järelevalvet seatud pidama Veterinaar- ja Toiduamet. Ühtlasi peab moodustatama põllumajandusministri poolt ka veterinaarteenuse kvaliteedi hindamise komisjon, mis hakkab tegelema loomaarstide professionaalse tegevuse suhtes tulnud kaebustega. Ühtlasi on veterinaarkorralduse seadusega kehtestatud ka võimalikud sanktsioonid rikkumiste eest.

Lisaks on ELÜ üldkoosolek kinnitanud eetika-koodeksi ja valinud aukohtu, mis omakorda tegeleb rikkumistega nii professionaalse tege-

vuse kui eetika vallas ning on kehtestanud ka omapoolsed meetmed kolleegide distsiplineerimiseks.

Seega võib öelda, et Eestis on olemas instrumendid, mis võimaldavad tagada järelevalve kolleegide professionaalse tegevuse üle.

Kokkuvõte

Eeltoodust võib teha järelduse, et Eestis on praktiliselt kõik vajalikud instrumendid professioni reguleerimiseks olemas. Nende täielik ja tõhus rakendamine on loomaarstkonna ees seisev ülesanne.

Eestis kujunenud süsteem professioni reguleerimiseks sarnaneb suuresti Skandinaavia mudeliga. Kas see meid rahuldab või mitte, nõuab edasist arutelu. Skandinaavia ja muu Euroopa mudelitel on kummalgi omad eelised ja puudused. Esimene on loomaarstkonnale kindlasti odavam (üks organisatsioon; üks liikmemaks; riigi finantseeritav register, distsiplinaarkomitee jne.), teine pakub enam vabadust ja vastutust. Millist teed peaks minema Eesti loomaarstkond ja milliseid muutusi me vajame, sellele küsimusele saame anda vastuse vaid meie ise. Lubage sellega lugeda diskussioon avatuks.

Avalik saladus ehk hundid söönud, lambad söödud

Jaan Tuha

Saku valla loomaarst

Käesolev üllitis on ajendatud igapäevasest murest loomade tapmise asjus.

Nimelt on Eestis valdasid, kus ei ole ühtegi ametlikult registreeritud

tapapunkti, rääkimata veel tapamajast. Üks taolistest valdadest on vabariigi suuremaid ja jõukamaid valdu — Saku. Samas olukorras on hetkel ka naabervald — Kiili. Teisel

pool asuvas Saue vallas on läheduses vaid sigade tapapunkt. Kuidas peaks käituma taolise piirkonna suuremad tootjad või ka paari looma pidajad, kes tahavad oma pudu-

lojust müüdavaks lihaks teha.

Alljärgnevalt püüan pakkuda erinevaid käitumise variante. Nimed näidetes on väljamõeldud, kuid sündmustik igapäevane.

70 aastasel Maalil on kaks lammast. Nendele jätkub sööta jõulude või uue aastani. Kuna Maalil ülalpidajaid ei ole, tahab ta vonakestest saada veidikene lisa oma piskule pensionile. Tema jaoks lähikonnas ainuke tapamaja on 40 km kaugusel asuv Karree. Viimane aga on kogu sügise, kuni 1. detsembrini vähemalt, hõivatud endise kuulsa Saku Näidissovhoosi viimase osatüübi "Tõdva" veisekarja likvideerimisega. (Muu seas, seoses omaniku vahetusega katvatsevat ka Karree oma tapamajaks sulgeda teisest poolaastast.) Maali ise liha ära süüa ei jõua, naabrid kasutavad oma lauda toodangut. Liha saaks aga anda naabruses asuvasse lasteaeda. Kohalik loomaarst aga tõendit anda ei tohi, kuna puudub tapapunkt. Nii jääbki Maalil valida 4 variandi vahel.

Variant 1

Maali üürib auto, maksab 5 krooni km ning toimetab oma lambad 30 km eemal asuvasse tapapunkti ($30 \times 5 \times 2 = 300$ kr.), laseb lambad seal loomaarstil üle vaadata, punktis ära tappa ($50 \times 2 = 100$ kr.), saab sealt pitsati ja paberi (100 kr.) ning toimetab sealt lihakehad lasteaeda (täiendav transport $10 \text{ km} \times 5 \text{ kr.} \times 2 = 100$ kr.). Asotsiaalset Juhani, kes aitab lambaid ja lihakehasid tõsta, saab 60 kr. Liha saab kokku 50 kg, ä 20 krooni, seega kokku 1000 krooni. Kuluks läheb kokku 660 krooni. Maalikesele jääb vaid 340 krooni. Maali pole loll ja seda varianti ta ei vali.

Variant 2

Maali tunneb hästi kohalikku loomaarsti. Helistab ja ütleb, et lammastega juhtus äpardus. Läksid omavahel nii ägedalt poksima, et nüüd on mõlemad pikali maas hinge heitmas. Tulgu tohter vaatama, mis peaks tegema. Loomaarst taipab, milles on asi, eriti ei kiirusta ning tunni aja pärast sinna jõudes

ripuvad mõlemad lambad ilusate lihakehadena puhtas rehealus tala küljes. Ei julgenud Maali tohtrit ära oodata, lasi asjatundjal lammastel vere välja lasta, naha maha nülvida ning sisikonna välja võtta. Tohter näeb, et kõik on OK. Ka laboris pole midagi uurida, kuna liha on tipp-topp. Ta kirjutab vet. tõendi vorm T2 ja vorm T4, milliste täitmise juhend annab taolist käitumist hädapärast õigustada. Ta tembeldab ka liha ja kasseerib hinnakirjajärgse teenustasu (koos transpordiga 110 krooni). Lihunik pistab tasku 150 krooni. Maali viib liha lasteaeda ($10 \times 5 \times 2 = 100$ kr.), saab sealt 1000 krooni, maksab ära 360 krooni ning saab omale 640 krooni. Hulga parem variant, kuid ei lähe läbi, sest kohalik loomaarst siiski kirjeldatud moel käituda ei julge. Äkki tuleb pahandus. Pole midagi, Maalil on veel variante.

Variant 3

Ühes piirkondlikus ametlikult registreeritud tapapunktis on Maalil tuttav lihunik, kes tapapunkti teenindava tohtriga hea sõber on. Maali helistab, et korraldagu asi ära. Voonakesed kantaksegi zhurnaali, et on tapetud, tembeldatud, kaalutud, tõendatud jne. Paberid tuakse Maalile koju kätte. Tegelikult siiski Juhani tapetud lihakehad tembeldatakse ära ning söitnud on vaid paberid, loomaarst ja pitsat. Välja tuleb aga laduda 200 krooni, pluss Juhani (60 kr.), pluss liha transport (100 kr.). Maali rehkendab: $1000 - 200 - 60 - 100 = 640$ krooni. See ju sama ning Maali laseb käiku hoopis variandi nr. 4.

Variant 4

Lasteaiatädi Alma on Maali sõbranna. Juhani aga oskab ka peaaegu pimedas kuurilobudikus noaga nii ringi käia, et lammastest liha saab. Tehtud.

Räpases poolpimedas kuurialuses, kuhu keegi sisse ei näe (issand hoidku veel loomaarsti eest) veristab räpane Juhani utekesed, saab selle eest pudeli viina (60 kr.). Naabrimees viib

lihakehad 100 krooni eest lasteaeda. Kuna sõprus välistab nii pitsati kui paberid, pistab Maali tasku üle 800 krooni ning kõik on korras. Hundid söönud, lambad söödud.

Arvan, kui mitte öelda tean, et kõik need variandid on praktikas laialt levinud. Ja nii ei tehta mitte ainult lammastega, ka sead ja lehmad lähevad sageli sama rada. Keda peaks siis nüüd hukka mõistma? Kas Maalit? Mina küll ei mõista.

Käesoleva artikli kirjutamise ajal selgus veel kurioossem lugu.

Laborist tuli teade, et talunikul N. reageerisid 3 looma (1 lehm ja 2 noorloomad) seroloogiliselt positiivselt leukoosile. Juhend nõuab 2 nädala jooksul positiivsete loomade likvideerimist. Mida teha? Ükski punkt ega tapamaja 2 nädala jooksul vastu ei võta. Peale selle, kuulnud, mida peab tapamajas pärast taoliste loomade tapmist tegema, keeldus igaüks kategooriliselt neid loomi oma tapapunkti laskmast. Kas 30 lehma piim jääbki realiseerimata ja mis saab siis omanikust? Või lähevad käiku jälle variandid, millest üks võiks olla järgmine.

Jahimehest sõber tuleb ja kulutab igale loomale ühe kuuli. Pere mees teeb kopaga augu ja rahu majas. Aga ei ole ikka küll. Keskkonnaamet nõuab, et matmispaigale ei tohi ühtegi asustatud punkti (talumajapidamist, suvilat jne.) ega vee kogu olla lähemal kui 2 km. Meie keskkonnaametnikuga igatahes oma vallas sellist kohta ei leidnud. Kas leidub maakonnas? Kas Eestiski?

Et päästa mitmekümne lehmaga talu fiaskost, tuleb ilmselt lasta käiku teised variandid. Millised, sest lugu on ju nüüd nakkusohtlik, kirjeldan kunagi hiljem.

Kokkuvõtteks julgen arvata, et rakendama peaks taas ajutiselt 1997. aastani kehtinud varianti. See "ajutine" variant on vähemalt Eestis kehtinud sajandeid ning ma ei usu, et selle rakendamiseks oleks keegi kunagi hukka saanud või ise tõbi-seks jäänud. Kui, siis liigsöömisest.

Pole midagi püsivamat, kui ajutine.

Värskeid andmeid ja vahetuid muljeid veterinaarparasitoloogilisest uurimistööst maailmas

Arvid Kaarma

Eesti Põllumajandusülikool

Veterinaarparasitoloogiliste uurimistega tegelevatel teadlastel oli 1999. aasta augusti lõpul võimalus kohtuda Kopenhaagenis, kus Ülemaailmne Veterinaarparasitoloogia Assotsiatsioon korraldas rahvusvahelise teaduskonverentsi. Selliseid nõupidamisi korraldatakse perioodiliselt mõneastaste vaheaegadega ning käesolev konverents oli juba 17.-nes. Konverents toimus märgusõnade all "parasiidid, toodang, väliskeskond". Jäi mulje, et see üritus oli tõepoolest enamikku veterinaarparasitolooge haarav ettevõtmine, milles osales üle pooleteise tuhande teadlase. Enamik neist esines kirjalike või suuliste ettekannetega ja sõnavõttudega. Konverentsi pidulikust rõhutas asjaolu, et selle patrooniks oli valitud Taani kroonprints Tema Kuninglik Kõrgus Joachim. Plenaaristung avati pidulikult kuningliku auvalvemeeskonna poolt ning seal esinesid pikemate ettekannetega mõningad selle ala juhtivad teadlased.

Edaspidi toimus viie päeva jooksul üksikprobleemide arutus kaheksas sektsioonis ja stendiettekannete ruumides. Ühtlasi korraldasid mitmed juhtivad ravimeid müüvad firmad (näiteks Pfizer) eri sümposiume oma ravimite reklaamimiseks.

Loomulikult ei ole võimalik käesolevas lühikeses artiklis anda terviklikku sisulist ülevaadet konverentsil

käsitatud probleemide kohta. Seepärast peatuksin ainult mõnel tähtsamal uurimistööl üldsuunal ja mõnel üksikul uuringul, mis võiksid rohkem huvi pakkuda käesoleva ajakirja lugejaskonnale.

Sirvides konverentsil esitatud ettekannete materjale, paistab silma, et viimastel aastatel on veterinaarparasitoloogias suurenenud koduloomade parasitootside epidemioloogia-alaste uuringute osakaal. Saadud tulemusi kasutatakse otseselt parasitaarhaiguste profülaktika abinõude lülitamisel loomade pidamistehnoloogia süsteemi. Eelkõige sunnivad selliseid abinõusid rakendada üha rangemad nõuded loomakasvatussaaduste kvaliteedi ja väliskeskonna suhtes.

Veterinaarpraktika kasutab aga siiski parasiitide tõrjeks suurtes kogustes keemilisi antiparasitaarseid vahendeid. Paratamatult saastatakse nendega väliskeskonda ja inimeste toiduks kasutatavaid loomakasvatussaadusi. Loomaparasitide epidemioloogia tundmine võimaldab rakendada uusi organisatsioonilisi abinõusid nende haiguste kompleksel tõrjel ja sellega vähendada mürgkemikaalide kasutamist. Arvestades seda, et enamik parasiitide teeb enne loomade nakatamist teatud arengu läbi väliskeskkonnas, sõltub nende epidemioloogia suurel määral regiooni kliimatilistest

tingimustest ning loomade pidamiseks kasutatavast tehnoloogiast. Seepärast peavad epidemioloogilised uuringud olema regionaalse iseloomuga. Siinkohal tooksin mõningad näited, millega tuleks ka meil parasitaarhaiguste tõrjel arvestada. Ulatuslikele kirjandusandmetele toetudes püstitasid Thomsberg jt. (1999) plenaaristungil järgmised parasitootside tõrje põhiprintsiibid:

1. Ainult antiparasitaarseid vahendeid kasutades ei saada parasitootside tõrjel vajalikke tulemusi, sest küllalt kiiresti tekivad loomakarjades reinvasioonid. Kordusravi on majanduslikult kallis ning saastab oluliselt keskkonda.

2. Ravist täielikult loobumisel ja ainult organisatsioonilisi abinõusid kasutades (näiteks karjamaade vahetus, pidamistehnoloogia muutmine jne.) on parasitaarhaiguste tõrjel samuti raske saada kiiret efekti.

3. Seepärast tuleb rakendada nn. integreeritud tõrjet.

Termin "integreeritud tõrje" on kasutusele võetud alles viimastel aastatel. Selle analoogiks võiks olla meil kasutusel olev termin "kompleksne tõrje". Samasugustest eelpool esitatud printsiipidest on lähtunud juba aastaid ka Eestis koduloomade parasitaarhaiguste tõrje täiustamisel. Lisaksin siia veel mõningad meie uuringutest tulenevad põhimõtted, mis puudutavad karjata-

misrezhiimide muutusi mäletsejate ümarussüstevede profülaktika eesmärgil:

1. Karjamaade vahetus usstõvede tõrjel on kõige efektiivsem, kui eelnevalt parasiitidest vabastatud loomad aetakse nakkusvabale karjamaale.

2. Ainult ühekordsel ravimisel taastub invasioon mõne kuu jooksul.

3. Ravitud loomade karjatamise jätkamisel saastunud karjamaadel on vajalik teha korduvaid dehelmintiseerimisi vähemalt kolm korda karjatamisperioodi jooksul.

Parasiitide levikut takistab mõnevõrra ka saastunud karjamaade asendamine uutega ilma nakatunud loomade ravita. Selle võtte madala efektiivsuse tõttu tuleb selliseid vahetusi teha mitmekordselt karjatamisperioodi jooksul.

Viimasel ajal propageeritakse väliskirjanduses ka karjamaade koormuse vähendamist parasiitide leviku tõkestamiseks. Samal eesmärgil võib nakatunud loomi karjatada koos invasioonile mittevastuvõtlike loomadega (Sarkunas, jt., 1999).

Sigade helmintooside epidemioloogia uuringutest võiks märkida Wendt'i jt. (1999) tööd, kes leidsid, et geofaagia ja koprofaagia tagajärjel võib tekkida massiline askariidide invasioon. Samasugust nähtust oleme meie samuti täheldanud mitmes farmis. Väärastunud isu tekib tavaliselt mineraalainete või valgu puudusel ratsioonis ning massiline invasioon väljendub tavaliselt ka kliiniliselt nuumikute või põrsaste kõhnumises ja kõhimises, mis on tingitud vastsete rände tagajärjel tekkivatest kopsuummistustest.

Sigade laagriviisilist pidamist on endises NSVL-s (põhiliselt Valgevenes ja Leedus) varem propageeritud kui helmintooside levikut takistavat profülaktilist abinõud. Viimase aja uuringud (Roepstorff, jt., 1999; Tomsen, jt., 1999; Wendt, jt., 1999, jne.) aga tõendavad, et sigade koplis pidamine soodustab oluliselt askaridoosi levikut. Seejuures sigade ninade rõngastamine ei ole eriti efektiivne võtte koplis peetavate loomade askaridoosi leviku vähenda-

miseks. Ninade rõngastamise väikest efektiivsust näitasid ka meil omaaegsed katsed sigade kopsuussüsteve profülaktika alal.

Märkimisväärse osa veterinaarparasitoloogilistest uurimistest kuuluvad immunoloogia valdkonda. Enamik neist käsitleb resistentsuse väljakujunemist haigust läbipõdenud loomadel ja selle fenomeni ära kasutamise võimalusi parasitooside kompleksel tõrjel. Nii näiteks väidavad Eysker jt. (1999), et teist aastat karjamaal karjatavad mullikad on resistentsed strongülaatide suhtes ning neid soovitatakse karjata da esimest aastat karjatavate mullikatega, kellel resistentsus puudub. See vähendab helmintoosidel vastuvõtlike loomade tihedust ühe ühiku karjamaa pindala suhtes ja sellega ka karjamaade saastumise astet. Samal ajal ei ole tegemist vanuselise resistentsusega nagu varem arvati. Need eelmisel aastal sündinud mullikad, kes varem pole nakkusvõimeliste vastsetega kokku puutunud, on invasioonile sama vastuvõtlikud kui esimest aastat karjatavad mullikad.

Vähem oli uuringuid parasiitide immuundiagnostika meetodite ja vaktsiinide väljatöötamisest. See näitab, et immuundiagnostika ja vaktsineerimised ei ole parasitooside korral nii efektiivsed kui bakteriaalse või viirusliku infektsiooni korral.

Uuringud parasitooside kemoteraapia ja farmakokineetika valdkonnas ei moodusta samuti konverentsi materjalides väga ulatuslikku osa. Uusi perspektiivseid toimeaineid ei näi viimastel aastatel olevat avastatud, küll aga ilmub kaubandusvõrku massiliselt uute nimedega, kuid vanu toimeaineid sisaldavaid preparaate, mis tuleneb nimede patenteerimisest firmade poolt. Silma torkavad rohked uuringud ivermektiini, abamektiini või doramektiini preparaatide uute vormide uuringud. Nendel preparaatidel on eritõotluse abil õnnestunud pikendada anthelmintilise toime aega looma organismis, mis ulatub keskmiselt 35 päevani. Kaubandus-

likud nimetused on neil näiteks dectomax, vibromec, dectomec, dectomax LA, virbomax LA jt. (Dorchies, jt., 1999; Carvalho, jt., 1999; Mercier, jt., 1999). Analoogseid uuringuid on tehtud mitmetes maades üsna arvukalt. Kahjuks pole meil need preparaadid veel laiemat kasutamist leidnud. Huvi pakuvad just oma pikaajalise toime pärast, mille tõttu pikeneb ka re-invasioonide tekkeaeg. Seejuures võib pikenenud toimeaeg olla erinevatel parasiidiliikidel erinev.

Märkimata ei saa jätta ka nematofaagse seene — *Duddingtonia flagrans* kasutamise võimaluste selgitamine parasiitide tõrje eesmärgil. Märkitud seen on kergesti kultiveeritav ning kasutatakse ümarusside vastsete nakatamiseks ja hävitamiseks. Kirjandusandmeid märkitud seene kohta on ilmunud juba aastaid. Konverentsil esitatutest märkisin ära Corvolbo jt. (1999) ja Sangal (1999) uuringud.

Eesti oli Baltimaadest ainukesena esindatud viie teadlasega: T. Järvis, I. Miller, Arvid Kaarma, Erika Mägi ja Liina Laaneoja. T. Järvis, I. Miller ja H. Pozio esinesid ettekandega: "Metsloomad inimeste trihhinelloosi nakkusallikana Eestis". Siinjuures H. Pozio on Roomast pärit teadlane, kes töötab niisuguses laboris, kus määratakse isoleeritud trihhinellade liike DNA alusel tervest maailmast. Töös tuuakse ära need ulukloomade liigid, millistel on trihhinelloosi leitud. Ulukitel on leitud kolm trihhinella liiki: *T. nativa*, *T. britovi* ja *T. spiralis*. Neist viimane on leitud põhiliselt rottidel ja farmi karusloomadel.

A. Kaarma, E. Mägi ja L. Laaneoja esinesid ettekandega: "Lammaste gastrointestinaalsed strongülaatoosid Eestis". Töö põhieesmärgiks oli määrata strongülaatide invasioonivõimeliste larvide eluvõime karjamaal Eesti kliimaatilistes oludes. Uuringud näitasid, et enamik strongülaatide vastseid hukub talveperioodil karjamaal, kuid teatud väike osa vastseid säilitab nakkusvõime ja need võivad olla kevadel invasioonivabade tallede esmaseks

nakkusallikaks. Meie poolt esitatakse hüpotees, et vihmaussid võivad transportida invasioonivõimelisi larve sügavamatesse mullakihtidesse, kus nad säilitavad talveperioodi jooksul oma eluvõime.

J. C. Conole, N. B. Chilton, X. O. Zhu, G. C. Hung, T. Järvis ja R. B. Gasser esitasid ettekande, kus DNA tasemel teostati Eestist pärit *Metastrongylus*'e perekonda kuuluva liigi määramist. Peale T. Järvis'e töötavad artikli kaasautorid Melbourne'i ülikoolis, kus nimetatud uuringutega tegeldakse.

Peale eespool kirjeldatud osade arutati konverentsil veel lindude parasitose, zoonooside probleeme kaladel, ulukitel esinevaid parasitose, parasiitide geneetika, biokeemia ja bioloogia küsimusi. Kuna märgitud uuringud olid suhteliselt väikesearvulised ning rohkem teoreetilist ja bioloogilist laadi, siis jätaaksin need siin lähemalt käsitlemata.

Vaatamata suurele osavõtjate arvule olid kõik õhtud konverentsipäevadel sisustatud seltskondlike üritustega. Esimesel päeval oli osavõtjate vaheline tutvumisõhtu. Teisel päeval toimus konverentsi pidulik avamine Falconer Center'is, mis on Kopenhageni moodsamaid halle. Põneva mulje jättis kuningliku auvahtkonna sõdurite riietus ja rituaalne esinemine. Samal õhtul toimus linnavalitsuses pidulik vastuvõtt koos õhtusöögiga Raatuse hoones. Pärast vastuvõttu oli konverentsist osavõtjatel vaba sissepääs Tivoli Aeda, mis on maailmakuulus oma suure territooriumi, lugematute purskkaevude, omapärase arhitektuuri ja meelelahutuslike ettevõtete mitmekesisuse poolest. Järgmisel päeval kuulasid osavõtjad orelit ja harfide kontserti Kopenhageni ühes vanemas ja suuremas kirikus. Konverents lõppes piduliku õhtusöögiga Falconer Center'is.

Lõpuks tahaksin veel mõne sõna öelda meie poolt kasutatava termini "epidemioloogia" kohta. Varem on meil ja mujal idapoolsetes riikides tehtud ranget vahet terminitel epizootoloogia (käsitleb loomadel esinevaid nakkuslikke haigusi) ja

epidemioloogia (käsitleb inimestel esinevaid nakkuslikke haigusi). Meie keelespetsialistid on epizootoloogiat püüdnud veelgi eestipärasemaks muuta, soovitudes tema kirjaviisiks *epizootoloogia*. Kahjuks kaotab selline kirjaviis sõna mõtte, milleks on viide loomale — zoo. Ei saa midagi vastu olla sõnale epizootoloogia, kuid kahjuks väliskirjandus sellist terminit ei kasuta. Nii inimeste kui loomade nakkushaiguste puhul kasutatakse ainult terminit *epidemioloogia*. Seetõttu tuleb vist paratamatult ka meil sellele terminile üle minna ja viimastel aastatel oleme oma välispublikatsioonides seda juba ka teinud.

Summary

Some aspects of presentations and poster materials of the 17th International Conference of the World Association for the Advancement of Veterinary Parasitology held in Copenhagen on 15—19 August 1999 are discussed in this article. Epidemiology and integrated control of parasitic infection diseases in Estonian conditions have been dealt with. Main results of the investigations of five Estonian participants have presented.

Kirjandus

Carvalho, L. A., Bridi, A. A., Cramer, L. G., Langhoff, W. K. — *Impact of an Ivermectin LAI Formulation on the productivity of Beef Cattle.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g. 6.54.

Conole, J. C., Chilton, N. B., Zhu, X. Q., Hung, G. C., Järvis, T., Glasser, R. — *Definition of microsatellite variability in the ITS-2 PRE-rRNA of porcine lungworms.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g.7.35.

Dorchies, P., Jacquiet, P., Bergeaud, J. P., Durant, C., Prevot, F., Gosselin, J. — *Persistent efficacy of doramectin against Trichostrongylus axei in cattle.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, c.7.45.

Eysker, M., Boersema, J. H., Kooyman, F., N.J., Ploeger, H. W. — *Resilience of second grazing season cattle to parasitic gastroenteritis.* —

WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, e.1.07.

Järvis, T., Miller, I., Pozio, E. — *Wild animals as the source of infection for human trichinellosis in Estonia.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g. 7.60.

Kaarma, A., Mägi, E., Laaneoja, L. — *Sheep gastrointestinal strongylosis in Estonia.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g. 6. 14.

Madeira de Carvalho, L., Gillespie, A. T., Serra, P. M., Farrim, A. P., Bernardo, F. A., Convalves, J. — *A field trial with Duddingtonia flagrans to control Strongyle infections in foals in Portugal.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, c.7.71.

Mercier, P., da Costa, A. J., White, C., Houffschmitt, P. — *Weight gains over 6 months in 100 cattle treated with 4 endectocides.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, c.7.49.

Roepstorff, A., Murrell, K. D., Boes, J., Petkevicius, S. — *Transmission rates of Ascaris suum in pigs on contaminated pastures.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g.6.06.

Sanyal, P.K. — *Biological control of pre-parasitic stages of Haemonchus contortus in sheep with Duddingtonia flagrans.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, c.7.73.

Sarkunas, M., Nansen, P., Hansen, W. J., Paulikas, V. — *Trichostrongylosis in separate and mix-grazed first- and second-season calves.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, b.3.03.

Thomsborg, S. M., Roepstorff, A., Larsen, M. I. — *Integrated and biological control of parasites in organic and conventional production systems.* — *Veterinary Parasitology*, 1999, Vol. 84, p. 169—186.

Thomsen, L. E., Mejer, H., Wendt, S., Roepstorff, A., Hindsbo, O. — *The influence of stocking rate on helminth transmission in outdoor pigs.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, g.6.07.

Wendt, S., Mejer, H., Thomsen, L. E., Roepstorff, A., Hindsbo, O. — *Helminth transmission in pigs on pasture in relation to pig behaviour.* — WAAVP Abstracts, 1999, Copenhagen, e.1.04.

80 aastat eesti loomaarstide ühingut¹

Enn Ernits

Eesti Põllumajandusülikool

Tänavu 10. jaanuaril möödus 80 aastat Eesti Loomaarstide Ühingu (ELÜ) asutamisest. Selle tegevuses saab eristada kolme perioodi: 1) ELÜ aastail 1920–1940, 2) Ühing Eesti Veterinaararst Rootsis (1945–1990) ning 3) taasasutatud ELÜ (1988–2000).

Esimene tegevusperiood

Juba Eesti Vabariigi esimesel aastal tärkas loomaarstide peas mõte rajada oma kutseorganisatsioon. Selleks pidasid 1. oktoobril 1919 kaksteist Tallinna veterinaararsti August Arras, Erich Erler, Gustav Grünwald jt (tabel 1) nõupidamise, millel tunnustati asjaomase seltsi asutamine vajalikuks ning sõnastati selle põhijooned. Põhikirja loomiseks valiti komisjon koosseisus August Olt (hilisema nimega Ojamaa), Julius Taeker ja Jaan Rabison (hiljem Paalna).

19. oktoobril 1919 kutsuti kokku põhikirja vastuvõtmiseks üldkoosolek (tabel 2). Osales 18 loomaarsti, ent paljud, kes ei saanud ise kohale sõita, lähetasid oma toetuse kirja teel või telefonitsi. Kutseorganisatsioonile pandi nimeks Eesti Loomaarstide Selts (ELS). Võeti vastu selle põhikiri ning valiti ajutine juhatus. Põhikiri kinnitati 25. novembril 1919 Tallinna-Haapsalu rahukohtus.

ELS avati 10. jaanuaril 1920 Tallinnas Kommertsikooli ruumides, kus seltsi liikmeteks astus 40 loomaarsti. Tartu rahuni oli jäänud vähem kui kuu. Eestis oli samal aastal üle 136 000 maamajandi (talude ja mõisade), 164 000 hobuse jne. Elu hakkas edenema.

Tabel 1. ELÜ liikmed aastail 1920–1940.

Liikmete liigid	Nimed või arvud
Asutajaliikmed	August Arras, Erich Erler, Gustav Grünwald, August Kotkas, Heinrich Lensin, Adam Morel, August Olt, Jaan Rabison, Peeter Ruus, Julius Taeker, Ludvig Tedder, Johan Värnik
Tegevliikmed	1920 – 40; 1940 – 185
Eluaegsed liikmed	Erich Erler, Martin Puusemp, dots Aleksander Rängel, adjunktprof Karl Taagepera, Friedrich Viidik
Auliikmed	August Arras, prof Voldemar Gutmann, kolonel Peeter Ruus, August Olt-Ojasalu
Sõprusliikmed	Weddig Borg (Rootsi), Kjell Ivan Christenson (Rootsi), dr. med. vet. h. c. Eduard Cirulis (Läti), Stasys Jankauskas (Leedu), Armo Sarkkila (Soome), Viktoras Snieckus (Leedu)

Tabel 2. ELÜ põhidaatumid.

Datum	Sündmus
01.10.1919	Nõupidamine Tallinnas kutseühingu põhijoonte sõnastamiseks ja põhikirjakomisjoni valimiseks
19.10.1919	ELSi üldkoosolek Tallinnas põhikirja vastuvõtmiseks ja ajutise juhatuse valimiseks
25.11.1919	ELSi põhikirja kinnitamine Tallinna-Haapsalu rahukohtus
10.01.1920	ELSi avamine Tallinna Kommertsikoolis
1925	ELRI ilmumahakkamine
1927	ELSi ümbernimetamine ELÜks
1940	ELÜ likvideerimine okupatsioonivõimude poolt
04.10.1988	ELÜ taasasutamine Tartus EPA aulas
11.01.1989	ELÜ põhikirja registreerimine Tartu Linna Täitevkomitees
1989	ELRI taasilmumahakkamine

1927. aastal nimetati Eesti Loomaarstide Selts ümber Eesti Loomaarstide Ühinguks (ELÜ). Samal aastal võeti vastu uus põhikiri; seda tehti ka 1936. aastal.

ELSi eestseisuse koosolekul 1920. aastal valiti esimeheks Julius Taeker, abiesimeheks dotsent Karl Saral, kir-

jatoimetajaks August Olt (hilisema nimega Ojasalu), teadussekretäriks August Arras, laekahoidjaks Peeter Ruus ja raamatukoguhoidjaks Karl Lind. Need kõik on Eesti veterinaarmeditsiini ajaloos olulised isikud. Järgmisel aastal sai seltsi esimeheks August Arras, tema järel dr. med. vet.

Foto 1. ELÜ asutajaliige dr. med. vet. Jaan Rabison (Paalna).

Jaan Rabison, *dr. med. vet.* Arthur Herodes, Friedrich Peppik ja Emil Ruber. 1920. aasta lõpuks kasvas ELS-i tegevliikmete arv 40-lt 51-le. Eesti loomaarstide arv suurenes aasta-aastalt, sest TÜ loomaarstiteaduskonna lõpetas aastas keskmiselt 11 inimest. Kümne aasta jooksul kasvas ühingu liikmete arv ligi kolmekordseks, nimelt 118-ni, kusjuures ühingusse kuulus ligikaudu 80% veterinaararstidest. 1940. aasta alguses oli ELÜ koosseisus 185 liiget; seega oli nende arv 20 aastaga vähemalt neljakordistunud.

Foto 2. ELR (1940) kaas.

Foto 3. ELÜ aastakoosolekust (Tallinn, 1936) osavõtjad.

ELÜ eesmärkideks oli kaasa aidata 1) loomatervisolude ja veterinaarmeditsiini arengule, 2) loomaarstide sotsiaalse seisundi parandamisele ja kutsehuvide kaitsmisele ning 3) heade kollegiaalsete vahekordade kujunemisele ühingu liikmete vahel.

Eesmärkide saavutamiseks peeti aasta-, üld- ja kõnekoosolekuid ettekannete ja arutlustega veterinaarmeditsiini ja harvem hobusekasvatuse vallast; esineti Eesti Vabariigi ametiasutustes loomaarstkonna huvide kaitsel; asutati oma ajakiri; rajati raamatukogu ning matuse- ja toetuskassa; korraldati suvepäevi (1932 — Kuremaal, 1934 — Toris, 1936. — Petseris, 1938 — Narva). Mainime siinkohal, et ELÜ organiseeris 1935. aasta augustis Tallinnas ja Tartus Balti riikide II veterinaarkongressi.

Esimestel tegevusaastatel tegi ELS koostööd EV Loomatervishoiu Peavalitsusega, võttes seisukohta uue veterinaarala korralduse, eriti seaduste ja määruste vallas. Teiseks probleemiks oli TÜ loomaarstitea-

duskonna vajalikkus ja tulevik. ELÜ kaitses mitut puhku Loomatervishoiu osakonna iseseisvust, sest seda taheti allutada kord inimesearstidele, kord agronoomidele. ELÜ võitles ka loomaarstide meelevaldse ümberpaigutamise vastu. Kõigi ebaoktade lahendamiseks esitati märgukirju Eesti Vabariigi riigivanemale, valitsusele, põllutööministrile ja Riigikogu rühmadele.

Kuna esialgu oli loomaarste vähe, hakati 1921. aastal koos Agronoomide Seltsiga välja andma ühist põllumajanduse ja loomatervishoiu ajakirja Agronoomia. Ent koostöö ei laabunud. Seepärast asutati 1925. aastal oma ajakiri Eesti Loomaarstlik Ringvaade (tabel 3). Algul toimetati seda Tallinnas, kusjuures tegevtoimetajaks oli A. Ojasalu. 1929. aasta algusest hakkas see ilmuma Tartus ning ta tegevtoimetajaks sai J. Karlson (Kaarde). ELRi tiraazh oli üle 300 eksemplari. Seda ilmus keskmiselt 250 lehekülge aastas (vt ka Ernits 1989). Püsiva väärtusega jääb ajakirja rohke kroonikamaterjal;

Tabel 3. ELR aastail 1925–1940.

Aastad	Numbrite arv	Tegevtoimetaja
1925	7	August Olt-Ojasalu
1926–1928	6	"
1929	6	J. Kaarde
1930–1939	8	"
1940	8	V. Ridala

kahjuks pole sellist enam praeguses ajakirjas.

Isiklike konfliktide lahendamiseks liikmete vahel moodustati ELÜ kutsekohus. Ühingu ridadest heideti 1925. aastal välja *dr. vet. med.* Gustav Grünwald kokaiiniäri pärast ning 1933. aastal Sergei Punin kolleegide solvamise ja laimamise tõttu.

ELÜ muretses 1930-ndatel aastatel kolleegidele kaks vanadekodu, ühe Elvas, teise Tartus. Nende majade tagastamisest on ELRi veergudel olnud korduvalt juttu.

1940. aastal likvideeris Punaliit Eestis enamiku seltse ja ühinguid, sh ka ELÜ (lähemalt seltsi tegevusest vt Aaver 1995; Ernits 1995).

Kokkuvõtteks nendime, et ELÜ tegevus oli esimese kahekümne aasta jooksul üpris tulemuslik.

Teine tegevusperiood

Vene okupatsiooni tõttu pages osa Eesti kolleege laia maailma. Kõige rohkem sattus neid Rootsi. 12. aprillil 1945 otsustas Stockholmis Kuninglikus Veterinaarkõrgkoolis toimunud rootsi keele kursusel rühm kolleege rajada Eesti Veterinaararstide Ühingu Rootsis (EVÜR). Selle initsiaatoriks oli Arthur Herodes. Ühingu asutati sama aasta 27. märtsil. Põhikirja autoriteks oli peale A. Herodese Ludvig Tedder. Esialgu asus EVÜRi juhatus Stockholmis, kuid 1946. oktoobrist alates Malmös.

EVÜRi esimeestena on tegutsenud August Arras (1945), Arthur Herodes (1946—1950), August Kriisa (1951—1973) ja Erik Anari (1973—1990). 1960. aastal oli ühingul 5 auliiget, 36 tegevliiget ja 4 toetajaliiget. Nende arv pidevalt vähenes liikmete vananemise tõttu. 1990. aastal oli EVÜRil ainult 20 tegevliiget, enamik neist üle 80 aastased (tabel 4).

EVÜR pidi ELÜ järglasena koonutama enda ümber Rootsi jõudnud loomaarste ning andma neile esialgu moraalset, hiljem ka materiaalselt abi põgenikuraskustest ülesaamisel. Ühingu eesmärgiks seati algul ka kutsealaste teadmiste täiendamine, kuid peagi osutus see tarbetuks, sest täienduskursused toimusid nagunii Rootsi veterinaararstide ühingute raames.

Kontakti kolleegide vahel peeti koosolekute ja suvepäevade vahendusel. Esimese kümne aasta jooksul toimus 10 aastapeakoosolekut, 5 üldkoosolekut, 70 juhatus koosolekut ja üks suvepäev, mis leidis aset 10.

aastapäeval Tylosandis Rootsi lääne-rannikul 28.—29. mail 1955. Samas Tylosandis kohtuti ka EVÜRi 20. juubelil 5.—6. juuni 1965. EVÜRi ühe suurema üritusena jääb ajalukku 1980. aastal Esto 80 raames Stockholmis korraldatud Ülemaailmne Eesti veterinaararstide kongress, millel osales 25 eestlasest kolleegi.

1953. aasta kevadel korraldati Lundis aastapeakoosoleku ajal näitus, kus eesti loomaarstid ja nende abikaasad esinesid maalide ja käsitöödega. Samasugune kunsti ja harrastuste näitus pandi 1965. aastal välja ka Tylosandis.

1946. aasta kevadel asutati ühingu laenu ja abistamise kassa (tabel 5). Raha kogunes esimese kümne aasta jooksul 1700 Rootsi krooni ning eesti kolleegid laenasid kassasse veel 4000 krooni. Raha vajati aastail 1948—1949 kolleegide äratoomisel Saksamaalt reisirahana ja esialgse elatusrahana kuni teenistuse saamiseni. Sellele lisandus EVÜRi oluline abi vahendajana pagulaste ja

Tabel 4. EVÜRi liikmed.

Liikmete liigid	Nimed või arvud
Asutajaliikmed	August Arras, Arthur Herodes, Valter Kraner, Juhan Kruus, Aleksander Raudsepp, Philip Selli, Ludvig Tedder
Tegevliikmed	1960 – 36; 1977 – 29; 1990 – 20
Auliikmed	August Arras, Weddig Borg, Kjell Ivan Christenson, Arthur Herodes, prof Albert Hjärre, August Kriisa, prof Nils Lagerlöf, Tore Nedström

Foto 4. EVÜRi suvepäevadest (1955) osavõtjad.

Tabel 5. EVÜRI põhidaatumid.

Daatum	Sündmus
27.03.1945	EVÜRI asutamine Stockholmis
1946	EVÜRI laenu ja abistamise kassa loomine
1950	EVA ilimumahakkamine
1977	EVA viimase numbri ilmumine; laenu ja abistamise kassa likvideerimine
21.09.1990	EVÜRI tegevuse lõpetamine aastakoosolekul

Rootsi ametivõimude vahel. Selles osalesid eriti ühingu esimesed esimehed. 1977. aastal laenu ja abistamise kassa likvideeriti ja rahad kanti üle üldkassasse.

1940-ndate aastate lõpul muutus aktuaalseks nn legitimeerimine, st Eesti Vabariigi loomaarstidiplomi tunnustamine võõrsil. Seda küsimust arutati peaaegu igal EVÜRI koosolekul. Alles 1959. aasta alguses said 28 kahenädalasest täienduskursusest osavõtjat piiratud legitimeerimise ning 1964. aastal, kui enamik oli juba pensioniootel, pensionil või surnud, said samad kolleegid täieliku legitimeerimise.

Ajakirjaks nimetatud üllitise loomise initsiaatoriteks olid Lõuna-Rootsi kolleegid. 13. detsembril 1949 peetud EVÜRI laiendatud juhatuses koosolekul valiti ajutine toimik koosseisus Voldemar Mägi, Helmut Riispere, Aleksander Daniel ja Vladimir Kütt. Ajakirja Eesti vet.-arst (EVA) kui ELRI õigusjärglase peaulesandeks oli sidepidamine kogu maailma eesti soost loomaarstide vahel. EVA ilmus rotatorpaljundusena Lundis aastatel 1950–1977 kaheksateist numbrit, 1318 lehekülge. EVÜRI aktiivsele tegevusperioodile osutavad esimesed 13 numbrit, mis ilmusid 1950ndatel aastatel (tabel 6). Väga olulist osa üllitise püsijäämisel etendas Helmut Riispere. EVA jääb oluliseks allikaks eesti pagulasveterinaarmeditsiini ajaloo uurimisel.

Pärast EVA väljaandmise lõpetamist Üritati üllitada büllatääni, millest ilmus kõigest vaid üks number 1984. aastal (22 lk).

Eriti 1980ndatel aastatel oli EVÜR tegevus soikunud. Juba EVÜRI 25. aastapäeval 1970. aastal

oli saanud tarkussõnaks "Ükski ühing ei saa vanemaks kui tema noorim liige". 21. septembril 1990 tehti aastakoosolekul raske südamega otsus EVÜRI tegevus lõpetada, kuna ELÜ oli tegevust alustanud ning EVÜR hinge vaakumas. ELVÜRI põhiväärtuseks jääb kahtlemata eestluse ja ELÜ järjepidevuse kandmine ligemale poole sajandi jooksul (vt lähemalt Parre 1990; Raudsepp 1966; Riispere 1994).

Kolmas tegevusperiood

N Liidu perioodil oli Eesti loomaarste ühendavaks lüliks Eesti Põllumajanduse Teaduslik-Tehnilise

Ühingu veterinaaria sektsioon, kuid see polnud ELÜ järglane². 1980-ndate aastate teisel poolel oli selle tegevus soikunud.

4. oktoobril 1988 toimus Tartus EPA auals ELÜ taasasutamiskoosolek, kus hääletamisel osales 186 loomaarsti; ühingu esimeheks valiti Endel Aaver (tabelid 2 ja 7; Barkala 1989a, 1989b). Esimesel juhatuses koosolekul 5. oktoobril koostati tegevusplaan, milles nähti ette 1) põhikirja lõplik vormistamine, 2) osakondade moodustamine ja 3) liikmete vastuvõtmise vormistamine. Põhikiri registreeriti 11. jaanuaril 1989 Tartu Linna Täitevkomitee korraldusega (Eesti Loomaarstide ..., 1989, 1995). 1989. aasta algul kinnitati ühingu embleem ja rinnamärk. ELR hakkas jälle ilmuma. Korraldati kaks suvepäeva; esimene neist toimus 1990. aastal Läänemaal Velisel. Taastati kontaktid Põhja- ja Lõuna-Rootsi kolleegidega. Süvenesid suhted Läti, Leedu ja Moldovaga. ELÜ sai 1991. aastal Ülemaailmse Veterinaarorganisatsiooni liikmeks.

Tabel 6. EVA aastail 1950–1977.

Nr	Aasta	Lk-de arv	Nr	Aasta	Lk-de arv
1.	1950	40	11.	1957	69
2.	1950	64	12.	1957	79
3.	1951	69	13.	1959	66
4.	1951	95	14.	1961	84
5.	1952	67	15.	1963	86
6.	1953	67	16.	1966	83
7/8.	1953	107	17.	1972	105
9.	1953	71	18.	1978	88
10.	1955	78	Kokku	1950–1978	1318

Tabel 7. ELÜ liikmed aastail 1988–2000.

Liikmete liigid	Nimed ja arvud
Asutajaliikmed	Kõik 1988. a liikmeks astunud loomaarstid
Tegevliikmed	1989 – 716; 1994 – üle 500; 1997 – 453; 200 – u 400
Auliikmed	Endel Aaver (aupresident), Erik Anari (Rootsi), Pekka Kalevi Jäntti (Soome), Svein Kvaloy (Norra), prof Evald Nõmm, prof Hans Oksanen (Soome), Ants Pallopp (USA), prof Jüri Parre, Ülo Puusepp, Enn Rande, Helmut Riispere (Rootsi), August Saar, Jüri Schotter, Johan Siilak (Rootsi), Seppo Soro (Soome), Hillar Tammemägi, Leino Tammemägi (Austraalia), prof Julius Tehver, August Valdma, prof Hakon Walter Westermarck (Soome)

Foto 5. Taasasutatud ELRi esimene number (1989).

ELÜ tegevus lakkas 1993. aastal; ka ajakirja väljaandmine seiskus. Kõige põhjuseks oli aupresident Endel Aaveri sõnutsi jäme protseduurireeglite rikkumine uue juhatuse valimisel mõnede ühinguliikmete poolt; seda mahitas ELÜ toonane sekretär Inge Barkala.

1994. aastal valiti uus juhatuse esimees Toomas Tiiratsiga ning märgiti ära üle kümne prioriteetprobleemi: 1) ELÜ ametiühingufunktsioon, 2) loomaarstide kvalifikatsiooni tõstmine, eriti väikeloomade alal, 3) osalemine veterinaarteenistuse arendamisel, 4) trükiste, sh ELR-i üllitamine jm. Mais toimus ELÜ juhatuse algatusel Sagadis Põhjamaade veterinaararstide sümposium. Paari kuuga hakkas elu taas edenema. Ühing asus kirjastama. Taasalustati iga-aastased suvepäevad (tuletame meelde: 1994 — Ulge, Viljandimaa; 1995 — Kärla vald, Saaremaa; 1996 Simisalu, Järvamaa; 1997 — Rõuge vald, Võrumaa; 1998 — Noarootsi, Läänemaa; 1999 — Paunküla, Harjumaa). 1994. aastal taastati sidemed Põhjamaade ühingutega. Muretseti ruumid toonasesse EPMÜ veterinaariateaduskonda. Samal 1994. aastal hakkas ka ELR uuesti ilmuma, sellest alates värvi-kaanelisena, nüüd juba enamvähem regulaarselt siiani, kuigi tõsisid realiseerimise, kaastöö ja muuga seon-

Tabel 8. ELR aastail 1989–1999.

Aasta	Numbrit arv	Peatoimetaja
1989	2	Jüri Parre
1990	4	"
1991	2	"
1994	6	"
1995	10	"
1996	8	Jaagup Alaots
1997	6	"
1998	6	"
1999	6	J. Alaots (nr 1), Arvo Soomets (nr 2-6)

duvaid probleeme leidub alata. Heitlikkusele osutab ka ajakirja varieeruv aastanumbrite arv (tabel 8). Kuue numbri ilmumist aastas saab pidada praegu optimaalseks. Seni on ilmunud ka kaks ELR-i ingliskeelset lisanumbrit *Estonian Veterinary Review*.

1995. aastal oli ELÜ-l 14 osakonda. Koguti andmeid kõikide loomaarstide kohta, sisestati need arvutisse ja avaldati. Pidevalt hakati tegelema Eesti Vabariigi veterinaarteenistuse struktuuri ja veterinaarhariduse ümberkorraldamisega. Asuti organiseerima täienduskursusi. 1995. aastast alates korraldab ELÜ üleriigilist konverentsi "Veterinaarmeditsiin". Seega on ühingu tegevusratas kõvasti käima lükatud, tahaks loota, et seda hoogu jätkub veel kauaks.

Siinkõneleja on veendunud, et hilisemate aastate ajalugu kolleegid mäletavad ja sellel ehk pole siinkohal vajadust peatuda. Muidugi on nüüdses Eesti Vabariigis palju muutunud: öitsvast põllumajandusest on alles jäänud vaid riismed. Ent ühingu sajandipikkusele pidevalt läheneva tegevuse üksikasjalikum uurimine seisab alles ees.

Kirjandus

Aaver, E. Eesti Loomaarstide Ühingu 75. Karl Saral 115. — *ELR*, 1995, 2, 81–84.

Barkala, I. Ülevaade ELÜ asutamiskoosolekust ja juhatuse koosolekutest. — *ELR*, 1989a, 1, 21–23.

Barkala, I. Eesti Loomaarstide

Ühingu asutajaliikmed. — *ELR*, 1989b, 1, 24–27.

Eesti Loomaarstide Ühingu põhikirj. — *ELR*, 1989, 1, 23–24; 1995, 3, 129–131.

Ernits, E. "ELR" aastail 1925–1940. — *ELR*, 1989, 1, 19–20.

Ernits, E. Eesti Loomaarstide Ühingu esimesed kakskümmend aastat. — *ELR*, 1995, 1, 25–28.

Parre, J. Eesti Veterinaararstide Ühingu Rootsisis (EVÜR) & Eesti Loomaarstide Ühingu (ELÜ). — *ELR*, 1990, 4, 40–42.

Raudsepp, A. EVÜR-i 20 a. tegevuse ülevaade. — *EVA*, 1966, 16, 3–8.

Rüispere, H. Eesti loomaarstid paguluses. — *ELR*, 1994, 2, 52–55.

Märkused:

¹ ELÜ aastakoosoleku (28. jaanuar 2000) peetud ettekande veidi kohendatud variant

² Dotsent Hiljar Pärn mainis lahkelt allakirjutatanule, et sektsioon täitis samu ülesandeid (suvepäevad, täienduskursused, loomaarstide nimestikud jt.) kui ELÜ. Väga soovitatav oleks, kui H. Pärn kirjutaks sellest ELRi veergudel pikema ülevaate.

Parim koht reklaami avaldamiseks on professionaalne ajakiri – «ELR».

Telli reklaam ajakirja!

ELR toimetus

Tiina Toomet 40

11. jaanuaril tähistas oma neljaküm-
nendat sünnipäeva väikeloomaarst
Tiina Toomet. Loomad olid Tiina
hingest juba lapsena ja see huvi viis
ta õpingutele Eesti Põllumajanduse
Akadeemia veterinaariateaduskon-
da, kus ta omandas aastatel 1978.—
1983. loomaarsti elukutse. Tolleaeg-
ne veterinaarharidus oli suunatud
põllumajandusele, kuid väikeloo-
made alal sai siiski kogemusi oman-
dada teaduskonna kliinikus, kus ravi-
viti ka lemmikloomi. Seda võima-
lust kasutas Tiina suure huviga. Pea-
le EPA lõpetamist 1983. aastal asus
ta tööle Tallinna Vabariiklikku Vete-
rinaarlaboratooriumi, kus töötas
1986. aastani. Olles lastega kodus, ei
unustanud ta ka koerte ja kasside
probleeme, kuni lõpuks avas vastu-
võtu oma kodu ühes ruumis. Sellest
vastuvõtutoast algas töö, mis on
praeguseks saavutanud mõõtmed ja
taseme, mis on tuntud üle kogu Ees-
ti ja kaugemalgi.

Aktiivse inimese ja hea suhtleja-
na on Tiina andnud suure panuse

(väike)loomaarsti elukutse arenda-
misse ja väärtustamisse. Eesti Väi-
keloomaarstide Seltsi asutamine 18.
juunil 1994. aastal oli sündmuseks,
millest algas Eesti väikeloomaarsti-
de olemasolu teadvustamine meile
endile ja muule maailmale. Selle or-
ganisatsiooni asutamise algatajaks ja
peamiseks organisaatoriks olemist
on raske üle hinnata. Tiina on olu-
lisel määral teadvustanud Eesti väi-
keloomaarstide olemasolu mujal
Euroopas, olles EVLAS esindajana
kohal FECAVA kongressidel. Alates
1998. aastast on ta FECAVA poolt
välja antava erialaajakirja *European
Journal of Companion Animal
Practice* toimetuse kolleegiumi liige.
Aktiivselt on ta koos teiste kolleegi-
dega osalenud loomaarstide tööd
reguleerivate seadusaktide projekti-
de aruteludes ja koostamistes. Tema
käest on head nõu ja huvitavaid
ideid saanud paljud kolleegid. Alati
rõõmsameelse ja abivalminna, on ta
hinnatud hea ja huvitava kaaslasena
ka seltskonnaelus.

Arvo Soometsa joonistus

Tiina, soovime sulle edu kõigis
tegemistes ja palju õnne ümmargu-
se sünnipäeva puhul.

Tõnis Lokk

Hanno Kübar 70

Teatud vanusest alates peatatakse
teadlase elul ja tegevusel iga 5-aas-
tase tsükli möödumisel. Järgmise
olulise ajaverstapostini on jõudnud
EPMÜ morfoloogia, füsioloogia ja
patoloogia instituudi emerit-
professor Hanno Kübar.

Juubilar on sündinud 10. märtsil
1930 Kagu-Eestis Veriora vallas
Vilustes kooliõpetaja Hilda ja agro-
noomiks pürgiva Viktor Kübara

perekonnas. Keskhariduse omandas
nooruke Hanno 1948. aastal Lihul-
las. Järgnes loomaarstiks õppimine
Tartu Riiklikus Ülikoolis, kuid 1951.
aastal viidi veterinaariateaduskond
üle vastasutatud EPA koosseisu.
Hanno Kübar lõpetas selle dikta-
tor Jossif Stalini surma-aastal (1953)
kiitusega. Meenutame, et toonase
lõpukursuse üliõpilastest kujunes
rekordiline arv õppejõude ja tead-

lasi: Evald Albre, Raimond Aluoja, Georg Frorip, Kaarel Kadarik, Elga Lentsius, Jüri Parre, Jüri Tedrema ja Vambola Vilson. Õppejõu-teadlase tee valis ka äsjalõpetanud veterinaararst Hanno Kübar.

Tänane juubilar õppis aastatel 1953—1956 aspirantuuris ja kaitses EPAs edukalt dissertatsiooni teemal "Põllumajanduslindude munajuha võrdlev-histoloogiline uurimus". Talle omistati praeguse filosoofia-doktoriga võrdsustatud veterinaariakandidaadi kraad, mis kinnitati 1957. aastal. Töö oli valminud legendaarse professori Julius Tehveri juhendamisel.

Osa teadlasi loobub teaduse nimel nii perekonnast kui ka materiaalsest hüvedest. Tänane juubilar ei läinud seda rada. Aspirandina abiellus ta 1955. aastal, viis aastat hiljem sündis perre poeg Harri ja 1964. aastal tütar Kai (hilisema perekonnanimega Paabumets). Hanno Kübar rajas vaikes linnaosas maja ja aia ning muretseis isikliku sõiduvahendi, esialgu küll mootorratta.

Valides õppejõu ja teadlase elutee, käis H. Kübar läbi kõik tüüpilise ametiredeli astmed. Kõigepealt töötas ta EPA anatoomia, histoloogia ja embrüoloogia kateedri assistendina (1956—1960), seejärel vanemõpetajana (1960—1963) ning hiljem dotsendi kutse kinnitamise ni punaimpeeriumi pealinnas selle kohusetäitjana (1963—1965). Viimati mainitud aastal sai ta Kõrgema Atestatsioonikomisjoni poolt kinnituse, mis võimaldas töötada korraldise dotsendina. Seda ametit pidas tänane juubilar järgnevad paarkümmend aastat (1965—1984). Asjaomasesse perioodi mahub ka dekaani amet: aastail 1964—1969 kaugõppe- ja aastail 1977—

1980 veterinaariateaduskonnas.

Veel paar sündmust nn kuldsetest kuuekümnendatest. Kommunismitont ei jätnud pea ühtki õppejõudu riivamata. Ka tänane juubilar astus 1963. aastal kommunistliku partei ridadesse ja on teinud elu jooksul läbi mitu marksismi-leninismi ülikooli. 1968. aastal esines teadlane erialase ettekandega VI sigimise ja kunstliku seemenduse alasel rahvusvahelisel kongressil Pariisis.

Hanno Kübar ei piirdunud esimese teaduskraadiga, vaid rühkis, vaatamata teadmisele, et metropol loomis provintsist tulnud teadusdoktoriks pürgijale raskeid kaikkaid kodarisse. 1984. aastal kaitses ta Moskva Veterinaariaakadeemias edukalt väitekirja teemal "Lehma ja emise endomeetriumi histostrukturi morfomeetriline iseloomustus erinevates füsioloogilistes seisundites". Samal aastal kinnitas Kõrgem Atestatsioonikomisjon teaduskraadi ja kahe aasta pärast ka professorikutse.

H. Kübar jõudis enne emeerituseks kuulutamist 1995. aastal olla üle kümne aasta anatoomia, histoloogia ja füsioloogia kateedri, hilisema anatoomia ja histoloogia õpetooli professor ja juhataja.

Tublisti üle 40 aasta on tänane juubilar väsimatult õpetanud üliõpilastele histoloogiat (tsütoloogia ja embrüoloogia alustega), põllumajandusloomade anatoomiat ja füsioloogiat ning isegi loomakasvatuse aluseid. Õppetööd teeb ta vähesel määral tänini. Juubilar tunneb huvi õpikirjanduse üllitamise vastu. H. Kübar on "Histoloogia praktiku mi" (1963, 1983) ja "Üldhistoloogia" (1972, 1994) kaasautoreid.

H. Kübar on põhiliselt koduloomade suguelundite tsüto- ja histostrukturi uurija. Ta on võtnud

peale lindude munajuha ehituse luubi alla lehma ja emise emaka limaskestast histo- ja tsütostruktuuri nii normaalfüsioloogilistes tingimustes kui ka haiguste korral, sh emaka subinvolutsiooni, limaskestast patoloogilised muutused lehmadel jm. H. Kübar jätkab teadustööd, tegeldes viimasel ajal hoopis põrsaste soole mikroehituse uurimisega. Sellele tööle krooniks on äsja ilmunud suureformaadiline ingliskeelne "Koduloomade soole histo- ja tsütostruktuur".

H. Kübar pole kõrvale jäänud ka ühiskondlikust elust ja ametitest. Ta oli 1978. aastast alates veterinaaria erialanõukogu, praeguse doktorinõukogu teadussekretär, jäädes hiljem selle lihtliikmeks ning TÜ morfoloogia ja füsioloogia erialanõukogu (1983—1990) liige. Juubilar kuulub 1957. aastast Eesti Anatoomide, Histoloogide ja Embrüoloogide Seltsi. Ta on Eesti Loomaarstide Ühingu taasasutajaid (1988), Akadeemilise Põllumajanduseltsi liige (1992) ning korporatsiooni *Fraternitas Tartuensis* vilistlane (1990).

1996. aastal oli H. Kübar Balti- ja Põhjamaade veterinaaranatoomide seminari peakorraldaja Tartus. Mulle esines ta ettekandega samal üritusel Oslos. Meenutaksime siinkohal veel tema osavõttu Rootsi põllumajandusülikooli korraldatud täienduskursusest hobuse anatoomia vallas 1998. aastal Kaunase Veterinaariaakadeemias. Õppida pole kunagi hilja!

Soovin Eesti loomaarstkonna nimel juubilarile tugevat tervist ja rahulolutunnet paljudeks aastateks kõigis tema ettevõtmistes, olgu see siis töö või hobi (laulmine, kalapüük, ilukirjanduslik looming).

Enn Ernits

Uus on unustatud vana

Jaan Tuha

Saku valla loomaarst

1999. aasta varakevadel kutsus üks talumees allakirjutanu oma hobust vaatama. Hobune näksivat end nii, et kohati olevat juba nahavigastusi. Söitsime koos noore, hobuste hädasid hiljem õppinud kolleegi Sven Mürsepaga asja uurima. Põhihüda ei valmistanud erilist probleemi. Tegime süstid ja manustamised ära ja lugu lõppes. Siis märkasime aga, et hobune hoiab kergelt üht tagumist jalga. Omanik, väga mõnus seitsmekümnendates mees, ütles olevat hobuse paar kuud tagasi ostnud. Järgmisel päeval märganud, et hobune lonkab. Hiljem longe kadus ja tuli jälle. Kumbeldes tundus sõrgatsist kõrgemalt jalga veidi tursunud, kuumem ja ka valulikum. Pealiskaudsel vaatlusel me kabja alt midagi kahtlast ei leidnud. Soovitasime teha kompressi ja andsime ka mõned rohud. Samas avaldasime aga kartust, et kuna tegu on ilmselt kroonilise kõõlusepõletikuga, siis tööd tehes võib hüda hullemaks minna. Kartus osutus põhjendatuks.

Mõne päeva pärast Leo (hobuse omanik) helistas, et hüda ongi läinud hullemaks. Söitsime jälle kohale, süstisime, määrasime enda arvates asjatundliku ravi, kuid tulemuseta. Siis kutsusime kohale vabariigis ühe tunnustatuma hobusetõhtri Andres Tuvi, kes urgitses kabja alt välja hüda tõenäolise allika, kust pigistades eritus ka veidi põletikulist nõret. Ka A. Tuvi arvates ei olnud kõõlustega lood päris korras, millest ka ettevaatlik prognoos. Paarinädalase ravi tagajärjel hüda küll leevendus, kuid täielikku tervenemist ikka ei järgnenud. Kuna kätte jõudis juba kaunis kevad, hobuse olukord "stabiliseerus", siis lootuses, et "suvi siltab ja jaan teeb jalad alla" soovitasime vajaduse korral ruunake lihtsalt välja vahetada. Suvel sinnakanti sattunud Sven nägi hobust suurepärases vormis koormat vedamas. Söitsime siis huvi pärast oma tööd kohapeale imetlema.

Mis aga tegelikult selgus?

Kavalalt naeratades rääkis Leo

järgmise loo. Hobune siiski ei paranenud ning Leo oli meie soovitatud uut hobust ka vaatamas käinud. Tema omaga võrreldes oli see aga nii koomiline olnud, et ta ei olevat kuidagi naeru suutnud pidada. Et ta tõesti väga "kõõnakas" välja nägi, seda me Sveniga tegelikult teadsime. Niisiis oli Leo tulnud koju, võtnud kimbu vanu kaltse, leotanud need korralikult läbi oma lihatünnist võetud soolveega, mähkinud ümber kabja, sidunud korralikult kinni ja iga päev valanud sama soolvett kaltsudele peale. Nädala aja pärast oli longe praktiliselt kadunud. Kümne päeva pärast oli hobune täiesti terve ning tervemat hobust ei olnud ka meie Sveniga näinud. Siis meenus meilegi, et kord meie väga targa jutu sekka oli Leo poetanud midagi tema vanaisast, soolveest ja hobuse kappjadest, mille peale meie muidugi väga iseteadvalt omavahel muigasime.

Paras meile! Aga õpetlik ka. Ehk mõnele teiselegi?

Konverents

"Veterinaarmeditsiin '2000"

28.-30. septembrini Tartus

Peasponsor Magnum Veterinaria

MAGNUM
VETERINARIA